

Міністерство освіти і науки України

Маріупольський державний університет

ДВНЗ «Приазовський технічний університет»

«Актуальні проблеми міжкультурної комунікації, перекладу та порівняльних студій»

***Збірка матеріалів
міжвузівського круглого столу***

29 листопада 2013

*За загальною редакцією
кандидата філологічних наук, професора С.В.Шепітько*

Маріуполь 2013

Міністерство освіти і науки України

Маріупольський державний університет
ДВНЗ «Приазовський технічний університет»

**«Актуальні проблеми міжкультурної
комунікації, перекладу та порівняльних студій»**

*Збірка матеріалів
міжвузівського круглого столу*

29 листопада 2013

*За загальною редакцією
кандидата філологічних наук, професора С.В.Шепітько*

Маріуполь 2013

УДК 316.77+81'25+81-115(063)

ББК 81я431

**АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ,
ПЕРЕКЛАДУ ТА ПОРІВНЯЛЬНИХ СТУДІЙ: Збірник матеріалів Міжвузівського
круглого столу / За заг. ред. С.В. Шепітько. – Маріуполь: 2013 – 138 с.**

Редакційна колегія:

Голова: Шепітько С.В., канд. філол. наук, проф.

Члени редколегії: Шепітько С.В.

Висоцька Г.В.

Збірник містить матеріали Міжвузівського круглого столу, яка відбувся у Маріупольському державному університеті.

У матеріалах висвітлено проблеми теорії та практики перекладу, контрастивної лінгвістики та лінгвістичної типології, художнього перекладу, галузевої комунікації, формування комунікативної компетенції та підготовки перекладачів в умовах євроінтеграції.

Видання адресоване науковцям, викладачам, аспірантам та студентам, а також усім, хто цікавиться проблемами міжкультурної комунікації, перекладу та порівняльних студій.

*Редакція не несе відповідальності за авторський стиль праць,
опублікованих у збірці*

© Маріупольський державний університет

ПРО ІНТЕРПРЕТАЦІЮ «ПЕРЕКЛАДУ НЕПЕРЕКЛАДНОГО» У КОНЦЕПЦІЯХ У ЕКО ТА Ю. ЛОТМАНА

Юлія САБАДАШ (Маріуполь, МДУ)

В статті аналізуються ідеї щодо інтерпретації «перекладу неперекладного» у концепціях У. Еко та Ю. Лотмана, наголошується, що обидві концепції визначають переклад як форму збагачення культури.

The article analyses Umberto Eco's work "To Say Practically the Same" and its main idea that the translation is a form of culture enrichment.

Ключові слова: *культура, переклад, інтерпретація, модернізація, архаїзація, відсторонення, адаптація, постмодернізм, гіпотеза.*

Key words: *culture, translation, interpretation, modernization, archaization, estrangement, adaptation, postmodernism, hypotesis.*

Одним із професійних захоплень сучасного італійського вченого та письменника зі світовим ім'ям Умберто Еко є переклад. В цій галузі він має неабиякий досвід, бо в процесі своїх досліджень не тільки аналізував багато перекладів, але і сам був перекладачем літературних текстів – «Вправи в стилі» (Exercises de style) Раймона Кено [1] і «Сильві» (Sylvie) Жерара де Нерваля [2]. Крім того, Еко залишається одним з італійських романістів, яких на сьогодні найбільше перекладають. До того ж, він завжди ставив собі за обов'язок співробітничати зі своїми перекладачами: багато із цих бесід – в тому числі і діалоги з Оленою Костюкович, перекладачем романів Еко на російську мову, – становлять невід'ємну частину аналізу і висвітлюють низку концептуальних особливостей перекладу.

Нещодавно У. Еко видав нову книгу «Сказати майже те саме» [3]. Книга торкається питань перекладу, в ній Еко зазначає: «Цю книгу, написану на основі особистого досвіду..., я не видаю як посібник з теорії перекладу... з тієї простої причини, що нескінченні проблеми перекладознавства вона залишає відкритими» [4: 15]. Є, на нашу думку, підстави вважати, що відмова від загальнотеоретичної систематизації перекладу не пов'язана лише з її передбачуваною перевантаженістю

«нескінченними проблемами». Радше, йдеться про принципові поняття Еко, несумісні із надмірним теоретизуванням. Переклад, пише Еко, «це процедура, ...яка проходить під знаком переговорів» [3: 283].

Умови проведення будь-яких переговорів – надто важливий момент, щоб ним нехтувати. Кожна мова і кожний текст, який треба перекласти, мають специфічний характер, а значить, виникають специфічні проблеми. При надмірно теоретичному трактуванні питань щодо перекладу в жертву може бути принесено дуже багато важливих елементів «переговорного процесу». «Наприклад, теорія прагне до лінгвістичної чистоти, без якої практика цілком може обійтися, – вказує Еко, – проте цікаво було б зрозуміти, якою мірою і без чого ще може обійтися досвід. Звідси й думки про те, що переклад базується на чомусь на зразок переговорів, оскільки вони – саме той головний процес, коли, щоб одержати щось, відмовляються від чогось іншого, і врешті-решт договірні сторони повинні вийти з цього процесу з відчуттям взаємного задоволення, пам'ятаючи золоте правило, згідно з яким всім володіти неможливо» [3: 288].

Отже, основною думкою роботи є ствердження, що переклад ніколи не говорить абсолютно те саме, але обов'язково – майже те саме. Еко ставить собі завдання зрозуміти, як далеко тягнуться межі цього майже, тобто що можна втратити і що додати в процесі перекладу.

В цьому дослідженні Еко вводить поняття – «ефект тексту» (*effetto del testo*). Згідно з дослідженням, «переклад повинен справляти те саме враження, до якого прагнув оригінал» [4: 80]. Тому перекладачеві необхідно так побудувати новий текст, щоб він міг максимально точно відтворити ефект, ізоморфний враженням, які провокує текст-джерело, – як в семантичному, так і в синтаксичному, стилістичному, метричному та звуковому планах, а також в плані емоційної дії.

Збереження повноти ефекту від сприйняття початкового тексту вимагає від перекладача, в першу чергу, вдалої інтерпретації оригіналу. Перше питання, яке має ставити собі перекладач, – «визначення домінанти тексту, *intentio operis*» [4: 3].

До якого ступеня заради передачі «ефекту тексту» дозволено змінювати його денотат? Щодо цього Еко заявляє, що абсолютних правил тут не існує. Необхідно

щоразу шукати рішення, прагнучи при цьому не піддавати небезпеці рівень смислу, безпосередньо розташований над рівнем зміненої лінгвістичної структури.

Інша небезпека, про яку попереджає Еко, – спокуса поліпшити текст. Це стосується сучасної, властивої багатьом перекладам тенденції експлікувати те, що в оригіналі навмисно приховане. «Переклад, який прагне «сказати більше», – зазначає Еко, – сам по собі може бути чудовим твором, не будучи при цьому хорошим перекладом» [4: 110]. Те саме стосується і прагнення роз'яснити (свідомо чи ні) недомовлене або скоротити надмірно розтягнуте в оригіналі. Читач, наполягає Еко, повинен знати про недоліки оригіналу.

Певні труднощі чекають тих перекладачів, які хочуть перекладати тексти, наповнені інтертекстуальними відсиланнями, численними описами простору або кольорової гамми. Кожній з цих проблем Еко присвятив окремий розділ.

Переклад, стверджує Еко, неодмінно спричиняє втрату частини змісту порівняно з оригіналом, при цьому він визнає, що переклади здатні збагатити будь-яку мову. У даному контексті доречно згадати про інтерпретацію «перекладу неперекладного», даної Ю. М. Лотманом на початку 1990-х років. У своїй роботі «У пошуках шляху» Лотман підкреслював, що саме вивчення механізму породження нових повідомлень змусило семіотику переглянути низку своїх фундаментальних позицій і сконцентруватися, зокрема, на проблемі перекладу. «Якщо для передачі інформації достатньо одного каналу (однієї мови), – пише російський дослідник, – то структура, необхідна для вироблення нової інформації, передбачає наявність як мінімум двох різних мов. Якщо раніше фундаментальним недоліком перекладу, при перетині двох різних мов, вважалися комунікативні труднощі, то тепер мовна невідповідність стає базовим механізмом для вироблення нового повідомлення» [5: 28].

В той час, коли Еко детально зупиняється на смислових втратах в процесі перекладу, Ю. Лотман якраз в них вбачає умови народження нового смислу. Одночасна присутність в культурному просторі мов, яким властивий різний ступінь перекладу, Лотман вважає фактором динаміки і культурних новацій: «...чим складніший і неадекватніший переклад однієї непересічної частини

простору на мову другої, тим більш цінним в інформаційному та соціальному відношеннях стає факт цього парадоксального спілкування. Можна сказати, що переклад неперекладного виявляється носієм інформації високої цінності» [6: 5]. Еко сприймає як парадокс те, що теоретично неперекладні тексти постійно перекладаються, тоді як Ю. Лотман інтерпретує цю обставину як одну з фундаментальних умов культурної трансляції. Саме ця розбіжність між теорією і практикою, на нашу думку, підштовхує сучасних дослідників до перекладу найбільш неперекладних текстів, що, безумовно, активізує пошук нових виразних засобів, здатних збагатити культуру.

БІБЛІОГРАФІЯ:

1. Queneau R. Exercices de style. / R. Queneau. – France : Gallimard, 1995. – 158 p.
2. Nerval G. de. Sylvie: ricordi del Valois / G. de Nerval ; traduzione di Umberto Eco. – Torino : Einaudi, 1999. – 169 p.
3. Эко У. Сказать почти то же самое: Опыты о переводе : фрагменты книги / У. Эко ; пер. с итал. А. Коваля // Иностранная литература. – 2005. – № 10. – С. 282–291.
4. Eco U. Dire guasi la stessa cosa / U. Eco. – 3. ed. – Milano: RCS Libri / Bompiani, 2003. – 395 p.
5. Lotman Ju. La struttura pensante // Lotman Ju. Cercare la strada. – Venezia: Marsilia, 1994. – 490 p.
6. Лотман Ю. М. Культура и взрыв / Ю. М. Лотман. – М: Прогресс, 1992. – 270 с.

ПЕРЕКЛАДАЦЬКИЙ АСПЕКТ ПІДГОТОВКИ МАГІСТРІВ З МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН

Ельза ВАСИЛЬЄВА (Маріуполь, МДУ)

У тезах розглянуто систему вправ для формування перекладацької компетенції магістрів з міжнародних відносин на матеріалі авторського посібника, окреслено основні складові перекладацької компетенції та загальні вимоги до вправ, охарактеризовано систему вправ, яка забезпечує засвоєння фахової термінології та розвиток перекладацьких навичок і вмінь студентів.

Ключові слова: *система вправ, перекладацька компетенція, фахова термінологія, перекладацькі навички та вміння, магістри з міжнародних відносин.*

The activities actual for developing translational competence of Masters of International relations are examined. The main components of mediation competence as well as the requirements to tasks are described. Activities for teaching professional terminology and developing translational skills are characterized.

Key words: *activities, translational competence, professional terminology, translational skills, Masters of International relations.*

Дослідження має на меті розглянути систему вправ для формування перекладацької компетенції магістрів-міжнародників. Формування перекладацької компетенції майбутніх фахівців у галузі міжнародних відносин вважається запорукою успішного здійснення ними міжкультурної комунікації та вирішення професійних завдань.

Актуальність роботи зумовлена тим, що багато дослідників приділяли увагу формуванню професійної компетенції філологів [1; 2; 3; 4], але досі недостатньо вивченою залишається проблема створення системи вправ для формування перекладацької компетенції саме студентів-міжнародників.

В умовах сьогодення, коли Україна активно інтегрується до світової спільноти в політичній, економічній і культурній сферах, нагальною стає потреба у підготовці конкурентоспроможних фахівців-перекладачів, які здатні використовувати іноземну мову як засіб ведення діалогу культур. Сучасна епоха висуває вимогу подальшого підвищення якості підготовки фахівців в області перекладу, що вимагає систематичного удосконалення навчального процесу, активізації навчальної та самостійної роботи студентів.

Предметом нашого дослідження є процес формування перекладацьких навичок і вмінь у студентів спеціальності «Міжнародні відносини», які у своїй професійній діяльності виконують важливу функцію медіаторів між різними культурами та реалізують зовнішню політику України.

Шляхом вирішення проблеми навчання перекладацької діяльності є створення раціональної системи вправ. Важливість системи вправ полягає в тому, що вона забезпечує як організацію процесу засвоєння нового матеріалу, так і організацію самого процесу навчання.

Як відомо, перекладацька компетенція охоплює такі компоненти: знання (фонові, теми, контексту), мовний матеріал та автоматизовані перекладацькі дії. Фахова перекладацька компетенція містить знання, навички та вміння, які необхідні перекладачу в більш вузькій галузі (у нашому випадку – в галузі міжнародних відносин). Відповідним чином, система вправ для навчання перекладу складається з вправ, які спрямовані на (1) формування у студентів фонових знань; (2) пошук відповідних термінологічних еквівалентів у межах певної теми; (3) розвиток умінь студентів виконувати перекладацькі дії на рівні автоматизмів [4].

Виходячи з того, що практичною метою навчання перекладу є здійснення міжмовної/міжкультурної комунікації, система вправ має забезпечити формування перекладацьких навичок і вмінь. Відповідним чином, основними є репродуктивні та рецептивно-репродуктивні вправи.

Згідно з вимогами, які висуваються до вмінь і навичок майбутніх перекладачів, навчальні вправи повинні мати низку характеристик:

1. Формувати у студентів фонові знання в галузі, до якої відносяться тексти, що перекладаються. Фонові знання студентів формуються під час використання в навчальному процесі аутентичних (англійських та українських) галузевих текстів, які мають високу перекладацьку цінність. Критеріями відбору текстів для перекладу є простота, актуальність та новизна інформації, наявність спеціальної галузевої термінології. Слід зауважити, що знання, які студенти одержують в процесі вивчення спеціальних дисциплін у сфері міжнародних відносин, виконують водночас функцію фонових знань при здійсненні перекладу.

2. Сприяти автоматизації перекладацьких навичок і вмінь, що передбачає достатню швидкість виконання операцій, їхню цілісність і плавність, а також відсутність напруження під час їх виконання. Автоматизм досягається шляхом багаторазового повторення однотипних вправ.

3. Формувати стійкість навичок. З цією метою використовуються вправи, що поєднують у собі різнопланові труднощі, для подолання яких студенти застосовують різні перекладацькі прийоми.

Будь-яка система вправ потребує матеріального втілення в посібнику, яким є посібник «Англійська мова для магістрів з міжнародних відносин» [5], розроблений викладачами Маріупольського державного університету. Завданням посібника є забезпечення фонових знань, необхідних перекладачеві-міжнароднику, а також засвоєння відповідної термінології та розвиток власне перекладацьких навичок та вмінь магістрів-міжнародників.

Для вирішення вищевказаних завдань матеріал посібника подається у 10 розділах, які за змістом є систематичним викладом інформації щодо зовнішньої політики України в сучасних умовах. Посібник складається з двох частин та додатків. У першій частині, яка містить п'ять розділів, розглядаються різні аспекти співпраці України з найвпливовішими світовими організаціями (ЄС, НАТО, ООН, ЮНЕСКО, МВФ). У п'яти розділах другої частини посібника висвітлено співпрацю України з окремими країнами (Канада, країни СНД, країни Тихоокеанського регіону), що зумовлено багатовекторною політикою нашої держави. У додатках надаються рекомендації щодо написання есе та доповіді. Англо-українські та українсько-англійські абеткові словники після кожного уроку роблять посібник зручним у користуванні.

Кожний розділ містить вправи для самостійної роботи (на тематичне розширення, опрацювання лексичного матеріалу, а також написання аналітичного огляду та есе), що зумовлено особливостями навчання в умовах Болонської системи, а саме акцентуванням самостійної роботи студентів.

На нашу думку, запропонована система вправ забезпечує засвоєння студентами-міжнародниками галузевої термінології та розвиток перекладацьких навичок і вмінь, що, в свою чергу, сприяє успішному здійсненню міжмовної комунікації, тобто досягненню практичної мети навчання перекладу.

Таким чином, зміни, які відбиваються в системі вітчизняної вищої освіти в контексті Болонського процесу, зумовлюють необхідність підготовки українських студентів на рівні європейських освітніх стандартів. Для майбутніх фахівців у галузі міжнародних відносин важливого значення набуває формування перекладацької компетенції.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Колесникова И.Л. Англо-русский терминологический справочник по методике преподавания иностранных языков / И.Л.Колесникова, О.А.Долгина. – С-Пб.: БЛИЦ, 2001. – 224 с.
2. Комиссаров В.Н. Современное переводоведение: Учебное пособие / В.Н.Комиссаров. – М: ЭТС, 2002. – 424 с.
3. Методика навчання іноземних мов у середній школі. – К.: Ленвіт, 1999. – 320 с.
4. Черноватий Л.М. Проблематика досліджень у галузі методики навчання перекладу як спеціальності / Л.М.Черноватий // Вісник Харк.нац.ун-ту ім.В.Н.Каразіна. – 2004. – №635. – С.192-197.
5. Шепітько С.В. Англійська мова для магістрів з міжнародних відносин: навчальний посібник / С.В.Шепітько, Е.В.Васильєва, О.Г.Павленко, С.Г.Романюк. – Вінниця: Нова книга, 2012. – 272с.

СЕКЦІЯ 1
ГАЛУЗЕВА КОМУНІКАЦІЯ В СУЧАСНОМУ СОЦІАЛЬНОМУ
КОНТЕКСТІ

***PARTICIPI E GERUNDI COME LOCUZIONI CONVENZIONALI NELLA
STRUTTURA DEI DOCUMENTI PROCESSUALI.***

Lilia TSYPORENKO (Mariupol, Ucraina)

У статті розглянуті граматичні складнощі перекладу юридичних текстів італійською та російською мовами, що спричиняють за собою вживання більш складних лексичних елементів (на прикладі вживання дієприкметникових і дієприслівникових зворотів).

Ключові слова: юридична термінологія, складнощі перекладу, аналіз типових помилок, дієприкметникові та дієприслівникові звороти.

The article analyzes the grammatical difficulties of translation of legal texts in Italian and Russian, that results in using more complex lexical elements (on example of using participle and gerundial constructions).

Key words: legal terminology, difficulties of translation, analysis of typical mistakes, participle and gerundial constructions.

Il largo impiego di costrutti participiali e gerundivi nei diversi generi testuali dei documenti processuali viene spesso definito come convenzionale. Gli studiosi che si occupano della traduzione giuridica, indipendentemente dalla lingua, mettono in rilievo “строго регламентированное употребление глагольных форм и оборотов речи специальной терминологии в определенных юридических документах”. Questa nota peculiarità del cosiddetto legalise che consiste nel ruolo costituente di queste forme verbali nel macroatto del documento, viene determinata dal fatto che il testo del documento processuale “должен строго соответствовать требованиям уголовно-процессуального и уголовного законов, отражать цели и задачи по выполнению намечаемых процессуальных действий”.

Esiste quindi una forte componente di natura pragmatico-funzionale nel significato delle unità testuali contenenti i costrutti in esame.

Ancora una volta si afferma che “nel campo della traduzione giuridica non ha senso distinguere in modo assoluto tra traduzione semantica e traduzione comunicativa, oppure tra equivalenza formale ed equivalenza dinamica”. Ma un semplice riferimento alla distinzione tra significato semantico e significato pragmatico o comunicativo non risolve il problema glottodidattico a cui ci troviamo di fronte. È proprio questa componente che, se non individuata nella sua funzione stilistico-testuale, rappresenta per gli studenti del corso una delle maggiori difficoltà traduttive.

Facciamo un esempio particolarmente indicativo. Abbiamo proposto agli studenti di tradurre in lingua russa due costrutti participiali simmetrici contenenti lo stesso participio e differenti solo nel complemento oggetto: visti gli atti e visti gli articoli. Inoltre, tenendo conto del fatto che si tratta di formule di apertura del documento, abbiamo detto loro che il soggetto logico del macroatto comunicativo è il pubblico ministero.

Per evitare o, perlomeno, diminuire gli errori dovuti alle lacune morfologico-grammaticali in fase pretraduzione, secondo il livello della competenza linguistica, sarebbe ogni volta opportuno ripassare la formazione e l'uso dei participi e dei gerundi russi, che costituiscono, rispetto all'italiano, un sistema più complesso, sia dal punto di vista morfologico che per la quantità di forme irregolari. Altrettanto opportuno sarebbe esercitare la traduzione non specialistica dei costrutti participiali e gerundivi assoluti, poiché nella lingua russa non esistono costrutti formalmente equivalenti a quelli italiani e per la resa di questi ultimi si deve ricorrere, in russo, alla trasformazione. Questa trasformazione consiste, nella maggior parte dei casi, nell'impiego di proposizioni subordinate di vari tipi. Inoltre, va ricordato che, nel caso di costrutti participiali nei quali “l'azione espressa dal participio si riferisce al soggetto della proposizione principale, il participio passivo italiano si traduce con il gerundio, resa di gran lunga preferibile nel linguaggio giuridico.

Le varianti di traduzione accettabili dal punto di vista grammaticale e semantico (genere, numero, coniugazione, tempo, modo e aspetto) tra quelle proposte dagli studenti sono: посмотревший (riferimento al pubblico ministero) акты; посмотрев акты e corrispondentemente рассмотрев статьи; рассмотрев статьи. La “brutta

sorpresa” è che nessuna di queste varianti è accettabile dal punto di vista delle norme di stesura dei corrispondenti documenti in lingua russa, poiché non rispettano uno dei criteri che l’attuale stato della scienza traduttologica pone alla traduzione, ovvero il “riconoscimento e la riproduzione di parole o espressioni fondamentali per lo stile di un tipo di testo”.

Riportiamo qui le costruzioni in esame e i tipici errori della loro resa in russo, indicando all’inizio la nostra scelta traduttiva.

1. - visti gli atti, equivalente funzionale: рассмотрев материалы дела.

Varianti di traduzione presenti nel corpus:

a) che corrispondono alle regole grammaticali, rendono correttamente il significato semantico e quello stilistico-funzionale: - nessuna

b) che corrispondono alle regole grammaticali, rendono correttamente il significato semantico: посмотревший (riferimento al pubblico ministero) акты е посмотрев акты

c) che non corrispondono alle regole grammaticali e/o non rendono correttamente il significato semantico: смотревшие акты, рассмотренные акты, посмотренные акты

2. - visti gli articoli, equivalente funzionale: руководствуясь статьями/ссылаясь на статьи.

Varianti di traduzione presenti nel corpus:

a) che corrispondono alle regole grammaticali, rendono correttamente il significato semantico e quello stilistico-funzionale: - nessuna

b) che corrispondono alle regole grammaticali, rendono correttamente il significato semantico: посмотрев статьи, рассмотрев статьи

c) che non corrispondono alle regole grammaticali e/o non rendono correttamente il significato semantico: смотревшие статьи, смотренные статьи.

Gli studiosi che si sono occupati dei problemi della traduzione giuridica, in particolare di quella dei documenti processuali, si dichiarano a favore dell’approccio comparativo. L’analisi comparativa dei generi testuali giuridici, insieme con la linguistica contrastiva in genere, sembra essere l’unico mezzo che possa aiutare gli

studenti nell'affrontare la faticosa ricerca degli equivalenti stilistico-funzionali nella traduzione dei testi specialistici in condizioni di pressoché totale mancanza di dizionari adeguati.

La risposta alla domanda posta all'inizio di questo contributo può essere a nostro avviso formulata in forma di algoritmo in cinque fasi, qui brevemente descritte, a cui attenersi nell'affrontare una sfida traduttiva:

a) avendo davanti a sé un documento processuale, stabilire a quale Codice del paese della lingua di partenza appartiene l'atto giuridico processuale in esame. Trovare, nella legislazione del paese della lingua di arrivo, il Codice corrispondente e, confrontando la nomenclatura dei documenti, definire qual'è la tipologia testuale più vicina;

b) dato che si tratta di una tipologia di testi specialistici predefiniti è necessario potenziare le capacità di riconoscere le corrispondenti unità lessicali convenzionali. A questo scopo è importante leggere più documenti dello stesso genere ed estrarne la struttura degli atti linguistici che servirà da *tertium comparationis*, all'interno della quale si collocano le unità terminologiche convenzionali;

c) confrontare i significati e l'uso delle unità individuate in entrambe le lingue, valutandone il grado di equivalenza;

d) del caso in cui nella struttura del documento della lingua di arrivo esistesse un equivalente terminologico funzionale, utilizzarlo, ai fini di una migliore resa stilistica, anche qualora fosse divergente dal punto di vista dell'equivalenza formale;

e) qualora questo equivalente terminologico funzionale mancasse, ricorrere alla traduzione semantica.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. De Franchis Francesco. Dizionario giuridico / Francesco de Franchis. – Milano: Giuffrè editore, vol. I, 1984. – 257 c. 2. Sacco Rodolfo. Trattato di diritto comparato. Introduzione al diritto comparato / Rodolfo Sacco. – Torino: UTET, 1992. – 152 c. 3. Gotti Maurizio. I linguaggi specialistici / Maurizio Gotti. - Firenze: La Nuova Italia, 1991. – C. 100 - 138 . 4. Mortara Garavelli Bice. Le parole e la giustizia.

Divagazioni grammaticali e retoriche su testi giuridici italiani / Bice Mortara Gavarelli.
– Torino: Einaudi, 2001. – 238 с.

НОВООБРАЗОВАНИЯ В ЯЗЫКЕ ЖУРНАЛЬНОЙ РЕКЛАМЫ: НЕОЛОГИЗАЦИЯ ТЕРМИНОСИСТЕМЫ

Елена СТОЛЯРСКАЯ (Днепропетровск, НГУ)

Визначено основні принципи та завдання використання неологізмів у текстах рекламних журналів. Розглянуто найбільш узуальні типи іношомовних входжень – неологізмів – в мові публіцистики в аспекті успішної інформаційно-реklamної комунікації.

Ключові слова: *неологізми, спеціальна лексика, структура новоутворень, стилістичні типи, рекламна комунікація*

The basic principles and objectives of neologisms in the text of the advertising magazines are defined. The most usable types of foreign-language entries – neologisms – from point of view of successful information and advertising communication in journalistic language are considered.

Keywords: *neologisms, special lexical words, newformations' structure, stylistic types, advertising communication*

Роль неологизмов в текстах рекламно-информационных журналов неопиcуема. Прежде всего, они делают язык богаче, ярче и разнообразнее, способствуют его развитию. Благодаря своей смысловой емкости, неологика дает возможность точно и кратко обозначить объект, а в целях успешной рекламно-информационной коммуникации, выполняет прагматическую задачу.

Хронология событий в науке и технике предопределяет хронологические изменения в терминосистеме каждой отрасли науки, техники или производства. Термины-историзмы, устаревшие термины планомерно замещаются неологизмами, а к неологизмам относят иноязычные слова, которые попадают в наш язык, постепенно проходят этапы адаптации: приспособливаются к звуковой системе, подчиняются правилам русского словообразования и словоизменения. Хотя, неологизм – это не всегда новое, ранее не существовавшее понятие.

Зачастую происходит переосмысление старых слов, наложение на них новых значений. Но известны случаи, когда новые слова, доселе не существовавшие, строятся на основе уже известных языковых моделей по известному образцу, по аналогии. «Это помогает понять неологизм, осмыслить его и ввести в речевой обиход ...» [1: 21].

Данный принцип лежит в основе одного из способов пополнения специальной лексики. Источником моделирования является собственный общелитературный язык, а в качестве термина используется свое слово, но с некоторыми преобразованиями. Например, ***стратегия*** — жанр компьютерных игр; ***ви́рус*** — вид вредоносных компьютерных программ, или еще один пример: ***рабочий стол*** — в компьютерной терминологии основное окно графической среды. [6]. Таким образом, «семантическая деривация в профессиональном языке не вызывает сомнения как способ номинации: вторичность использования существующих средств номинации, типичные виды переноса значения, благодаря которым реализуется вторичная (косвенная) номинация» [3: 13]. Но данный способ не очень удобен ввиду неоднозначности восприятия семантического значения лексической номинации: на косвенное значение термина влияет прямое значение литературного слова. В этом случае не обойтись без контекстуального сопровождения. Указанных трудностей избегают термины, заимствованные из других, «чужих» языков. «Такие заимствованные термины — чужезычные слова не смешиваются с обычными словами; они отделены, однозначны, стоят вне экспрессии» [5: 115]. Например, ***виджет*** — стандартизированный компонент графического пользовательского, ***гаджет*** — приспособление, устройство, выполняющее ограниченный круг задач, ***кредл*** — стационарный конструктив с разъёмами для некоторых электронных устройств [6].

Технический бум предопределил, так называемый, неологический бум и неологизация становится не только яркой тенденцией, отражающей интересы человека конца XX — начала XXI вв., но и отличительной чертой публицистического стиля, его функциональной характеристикой. Тексты печатных СМИ не только отражают словообразовательные неологические

процессы, но и сами принимают участие в формировании речевой практики читателя: «существенное влияние на способ оформления текста оказывает не только билингвизм пишущих, но и презумпция билингвизма у воспринимающих текст» [2: 12]. Новые слова придают рекламному тексту новые черты – образность, яркость, экспрессивность, оригинальность, аттрактивность. «Многие носители языка считают иностранное слово более престижным по сравнению с соответствующим словом родного языка ...» [4: 3]. Использование иноязычных элементов помогает сделать рекламный текст более привлекательным, престижным, что неизбежно приведет к выполнению задачи рекламной коммуникации: представить рекламируемый объект в предельно выгодном свете.

БИБЛИОГРАФИЯ

1. Брагина А. А. Неологизмы в русском языке. Пособие для студентов и учителей / Брагина А. А. - М.: Просвещение, 1973. – 224 с. 2. Гусева Е. И. Динамика термина / Е. И. Гусева // Заимствование. Обновление метаязыка. Развитие лингвистической теории. – Мариуполь, Ультрамарин, 2012. – Режим доступа : <http://uapryal.com.ua/>. 3. Даниленко В. П. Актуальные направления лингвистического исследования русской терминологии / В. П. Даниленко // Современные проблемы русской терминологии. – М., 1986. – С. 5 – 24. 4. Крысин Л. П. О русском языке наших дней / Л. П. Крысин // Изменяющийся языковой мир. – Пермь, 2002. – Режим доступа: <http://www.philology.ru/>. 5. Реформатский А. А. Введение в языкознание: Учеб. пособие для студентов филолог. фак – тов. – 4-е изд., испр. и доп. – М.: Просвещение, 1967. – 529 с. 6. Википедия — свободная энциклопедия: Режим доступа: ru.wikipedia.

КЛАСИФІКАЦІЇ ІДІОМАТИЧНИХ ВИРАЗІВ

У ДІЛОВІЙ АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ

Іліна БАРКОВА (Маріуполь, МДУ)

У тезах було розглянуто різні класифікації ідіоматичних виразів та подані способи їх перекладу. Основним завданням було дослідження особливостей функціонування фразеологізмів у текстах англомовного ділового мовлення та

проблеми їх перекладу на українську мову. Дослідження проводилися на основі праць відомих дослідників, присвяченим проблемам визначення, класифікації, вживання, перекладу та специфіки функціонування фразеологізмів.

Ключові слова: ідіоматичні вирази, фразеологізми, ділове мовлення.

In this thesis work the classification of various idiomatic expressions was examined and their translation methods are presented. The main task of this work was to study the functioning of phraseology in English business language texts and problems of their translation into Ukrainian language. The studies were conducted on the basis of works of the famous researchers on the problems of definition, classification, use, transfer and specific function phraseology.

Keywords: idiomatic expressions, phraseological units, business language.

Вивченням ідіоматичних одиниць займалися багато мовознавців, таких як О.В. Кунін [1], В.І. Карабан [2], Н.В. Горденко, Ю.В. Тищенко [3].

Актуальність теми дослідження зумовлена, насамперед, великою кількістю запропонованих класифікацій, різноманітними підходами та методами дослідження даної проблеми. Фразеологізми, які використовувались в діловій комунікації до теперішнього часу, не були предметом спеціального дослідження, як мовні засоби вираження національного і статусно-орієнтованого плану вираження.

Об'єктом дослідження роботи виступають ідіоматичні вирази у текстах англійської ділової мови.

Предметом дослідження є класифікація англійських фразеологізмів ділової мови.

Методи дослідження представлені методом суцільної вибірки, описовим методом та порівняльним методом.

Матеріалом дослідження виступають приклади вживання англійських фразеологізмів, відібраних з текстів англійської ділової мови.

У своїй роботі ми будемо спиратися на найбільш повне, на нашу думку, визначення ідіоматичної одиниці: ідіоматична одиниця – це стійке сполучення слів з повністю або частково переосмисленим значенням, що характеризується

обмеженою валентністю, сферою використання, вільною відтворюваністю у мові та мовленні, має семантичну та синтаксичну цілісність, характеризується експресивним забарвленням та визначає національно-культурну сутність когнітивних процесів [1].

Згідно з О.В. Куніним [1], до складу фразеології входять три розділи: ідіоматика, ідіофразеоматика і фразеоматика. На підставі структурно-семантичних та граматичних характеристик фразеологічної одиниці О.В. Кунін виділяє такі класи фразеологічних одиниць:

а) номінативні фразеологічні одиниці (субстантивні, ад'єктивні, адвербіальні і прийменникові): *rainy day* - чорні дні, безгрошів'я; *fire water* - «вогняна вода», спиртні напої.

б) номінативні і номінативно-комунікативні фразеологічні одиниці (дієслівні): *to get into hot water* - потрапити в біду, "влипнути"; *to be all smiles* - мати дуже задоволений вигляд, сяяти.

в) вигуківі і модальні фразеологічні одиниці вигуківого характеру: *peace to his ashes!* - мир праху його!

г) комунікативні фразеологічні одиниці (прислів'я, приказки): *you can take a horse to the water, but you cannot make him drink* - можна пригнати коня на водопій, але пити його не змушиш, тобто. не всього можна добитися силою.

З перекладацької точки зору, О.В. Кунін пропонує англійські фразеологічні одиниці ділити на дві групи:

- 1) фразеологічні одиниці, що мають еквіваленти у рідній мові;
- 2) безеквівалентні фразеологічні одиниці.

На думку вчених (В.М. Комісаров, О.В. Кунін [1], В.І. Карабан [2]), фразеологічні одиниці поділяються на дві основні групи: необразні фразеологічні словосполучення, що є близькими за своїми характеристиками до вільних словосполучень (наприклад, "*to pay attention*" – «звернути увагу») та образні фразеологізми, що є більш складними утвореннями з точки зору семантики. До останніх належать крилаті вирази, прислів'я, приказки, ідіоматичні звороти, тощо.

У процесі дослідження мови ділового спілкування було визначено такі типи фразеологічних одиниць:

1) ідіоматизми (*forbidden game* - людина, яку не можна критикувати; *pay through the nose* - заплатити шалені гроші).

- The manager has put our project into cold storage, so it is still up in the air.

Керуючий / Директор відклав проєкт у "довгий ящик", тому питання з ним залишається невирішеним.

2) термінологічні фразеологізми (*cut corners (a corner)* - а) зрізати кут, б) йти напролом, в) діяти незаконно, г) заощаджувати (на чому-л.) на шкоду якості).

- The business is slack, and our sales level hardly reaches the break-even point.

Справи йдуть повільно, і рівень продажів ледве сягає точки самоокупності.

3) компаративні фразеологізми (*as right as ninepence* - абсолютно здоровий, цілий і неушкоджений, все в порядку, *as safe as the Bank of England* - абсолютно надійний, безпечний).

- When the new manager arrived, he didn't find the situation as cut and dried as he had expected.

Коли прийшов новий менеджер, він зрозумів, що ситуація не така ясна, як він того очікував.

При всій різноманітності чинників, що впливають на переклад фразеологічних одиниць, у перекладацькій практиці використовується обмежений набір прийомів передачі фразеологізмів. Всі способи перекладу фразеологічних одиниць можна розділити на дві основні групи:

1) фразеологічний переклад, коли вихідний фразеологізм перекладається фразеологічним відповідником в мові перекладу,

2) нефразеологічні способи перекладу [3].

Як зазначає В.І. Карабан, необразні фразеологізми (тобто такі, що не містять певного експресивного образу), зазвичай перекладаються існуючими в мові перекладу відповідниками [2].

Таким чином, у сучасному діловому мовленні вживання фразеологічних одиниць є досить поширеним явищем. Серед фразеологізмів, що зустрічаються у документах ділового стилю, присутні як необразні (кліше, фразові дієслова), так і образні фразеологізми. Серед способів перекладу фразеологізмів найбільш адекватним є переклад за допомогою еквівалентів або аналогів. Проте, у деяких випадках, при відсутності останніх у мові перекладу доцільним є використання калькування або описового перекладу з частковою або повною втратою образності. При цьому важливим є збереження змісту та експресивної наповненості фразеологічних одиниць.

Перспектива подальшого дослідження полягає у вивченні засобів перекладу англомовних ідіоматичних одиниць українською мовою.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Карабан В.І. Посібник-довідник з перекладу наукової і технічної літератури на українську мову. Частина І: Граматичні труднощі/ В.І. Карабан. — Вінниця: Нова книга, 1997. — 320 с.
2. Кунин, А.В. Курс фразеологии современного английского языка: учебное пособие для институтов и факультетов иностранных языков / А.В. Кунин. — 3 е изд. — Дубна: Феникс+, 2005. — 488с.
3. Тищенко Ю.В. Горденко Н.В., Сложности перевода английских фразеологизмов на русский язык / Н.В. Горденко, Ю.В. Тищенко. — [Електронний ресурс] // — Режим доступу вільний: http://www.rae.ru/zk/arj/2007/12/Gordenko_1.pdf

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ПОЛІТИЧНОГО СЛЕНГУ

Альона ГОНЧАРОВА (Маріуполь, МДУ)

У тезах розглянуто поняття «сленг» як прошарок нелітературної лексики, визначено відмінності жаргону, виявлено лексичні особливості політичного сленгу, розглянуто особливості перекладу політичного сленгу з української мови на англійську.

Ключові слова: *сленг, нелітературна лексика, жаргон, політичний сленг, особливості перекладу, лексичні особливості.*

The term “slang” as colloquial lexis is examined in the paper as well as the differences of the term “jargon”. Lexical peculiarities of political slang are described. The peculiarities of translation of political slang from Ukrainian into English are examined.

Key words: *slang, colloquial lexis, jargon, political slang, peculiarities of translation, lexical peculiarities.*

Дослідження ненормативної лексики, зокрема сленгу, проводяться вітчизняними та зарубіжними лінгвістами. Передумовою до вивчення сленгу стали фундаментальні дослідження вченими таких явищ, як просторіччя (В.В. Виноградов), соціальні діалекти (В.М. Жирмунський, Л.П. Якубинський, Є. Д. Поливанов), міське просторіччя (Б.О. Ларін). Увага філологів до нелітературних форм мови з новою силою виявилася в 90-х рр. XX століття, що було зумовлено змінами в мові на тлі політичних, економічних і соціальних перетворень. Саме на цій підставі й з’являється нове явище – політичний сленг.

Актуальність дослідження зумовлена тим, що сленг – це часто вживана одиниця, яка відображає зміни в суспільстві. Враховуючи бурхливе політичне життя України, тема політичного сленгу як лінгвістичного явища та особливості його відтворення засобами іншої мови заслуговує на окреме дослідження.

Об’єктом дослідження виступає політичний сленг. Предметом дослідження є особливості перекладу українського політичного сленгу на англійську.

Мета дослідження полягає в вивченні терміну «політичний сленг» та в встановленні особливостей перекладу політичного сленгу з української мови англійською.

Методи дослідження – метод порівняльного аналізу, описовий метод, метод суцільної виборки.

Матеріалом для дослідження стали лексичні одиниці політичного сленгу, вибрані зі статей англійською та українською мовами з «Уол–Стріт–Джорнел»

(The Wall Street Journal), «Associated press», вибірка зі словнику українського та англійського політичного сленгу.

Теоретична значущість полягає в комплексному аналізі такого лексичного явища, як сленг. Практична значущість дослідницької роботи полягає в тому, що отриманні результати можна використати в процесі викладення лексикології, практики перекладу сучасної української та англійської мови, також отриманні знання допоможуть при утворенні словників сленгу.

Розглянемо визначення терміну «сленг». О.С. Ахманова в «Словнику лінгвістичних термінів» пропонує таке трактування: сленг – 1. Розмовний варіант професійної мови. 2. Елементи розмовного варіанту тієї або іншої професійної або соціальної групи, які, проникаючи в літературну мову або взагалі в мову людей, що не мають прямого відношення до даної групи осіб, набувають в цих мовах особливого емоційно-експресивного забарвлення [1].

Англійські дослідники [3, 4] використовують слово *slang* як синонім жаргону. Найдетальніше висловився з приводу дефініції терміну «сленг» автор словника сленгу Р. Спірс. Він відзначає, що термін «сленг» спочатку використовувався для позначення британського кримінального жаргону як синонім слову «кент» (*cant*) [4]. З роками термін «сленг» розширює своє значення і в даний час включає різні види нелітературної лексики: жаргон, просторіччя, діалекти і навіть вульгарні слова.

Публікації в ЗМІ та виступи політиків свідчать про те, що зміни у політичному житті країни знаходять своє відображення в мові, а саме в політичному сленгі. Політична мова відбиває політичну реальність, змінюється разом з нею і водночас бере участь у її створенні і видозмінюванні. Політичну мову слід розуміти як сукупність вербальних структур, які використовуються у сфері політики і здійснюють вплив на політичну свідомість індивідів та їх участь у перебігу політичних процесів. До неї можна віднести, перш за все, мову публічних виступів політичних діячів, до невід'ємної складової належить політичний сленг.

Політичний сленг – це різновид сленгу, якому притаманна особлива структура та властивості. Наприклад, парашутисти (parachutist) – одне з сучасних слів в українській політиці, бо люди спускаються в партійні списки з небес.

Однак переклад політичного сленгу може визвати деякі проблеми. При перекладі політичного сленгу *лексико-семантичною заміною* – спосіб перекладу лексичних одиниць оригіналу шляхом використання в перекладі одиниць мови перекладу, значення яких не збігається із значеннями початкових одиниць, але може бути виведене з них за допомогою певного типу логічних перетворень. Наприклад: *мочити, замочити* (сленг.) – запозичення з блатної лексики, буквально: вбивати, убити, знищити; на сленгу виборчих технологів – діяти проти когось (наприклад, проти конкурента) так, щоб той програв, поніс відчутну втрату.

Тож ми можемо перекласти цей сленг декількома способами:

1) взяти відповідний американський сленг *bump off* або *polish off*. Але в такому випадку це буде прийом *лексико-граматичної трансформації*, а саме – *компенсації* змісту;

2) використовувати прийом *експлікації*, який, за словами В.Н.Комісарова взагалі то рідко використовується при перекладі зниженої лексики. Це лексико-граматична трансформація, при якій лексична одиниця перекладацької мови замінюється словосполученням, експліцируючим її значенням, тобто що дає більш–менш повне пояснення або визначення цього значення на мові перекладу. Прикладом експлікації є виступи кандидата в ході передвиборчої агітаційної кампанії – *whistle-stop speech*.

Політичні тексти містять досить багато національно–специфічних слів, що завжди викликає певні труднощі. Є кілька способів перекладу таких слів, серед яких: *транскрипція* та *транслітерація* (повна чи часткова), безпосереднє використання даного слова (сленгу) в написанні літерами своєї мови. Наприклад:

У партії Януковича, як у жодній іншій, існує потужне ядро неоправаних апаратників. (Вирішальний вибір України. Стаття Юлії Тимошенко у Daily Times. – 24.03.2006).

Yanukovich's party contains the largest core of unreconstructed apparatchiks of any party. (Ukraine's watershed election.- 24 March 2006 – Daily Times).

Використання нового для англійської мови терміна *apparatchiks* у поєднанні з англійським закінченням множини дає змогу зберегти початкову інтенцію автора і передати саме те значення цього слова, яке автором і закладене.

Одним зі способів перекладу політичного сленгу являється також прийом *генералізації*. Генералізацією В.Н. Комісаров називає заміну одиниці перекладацької мови, що має вузке значення, одиницею мови перекладу з ширшим значенням. Створювану відповідність виражає родове поняття, що включає початкове видове поняття.

Розглянемо приклад. Політичний сленг, що використовують у своїй лексиці політтехнологи: *Ліманка – некоректна виборча технологія, вживана кандидатами від партії влади. Суть технології – в незаконному залученні вчительського складу до агітаційної «обробки» виборців (батьків) з примушенням останніх – під страхом подальшого негативного відношення до їх дітей.*

У даному випадку описовий переклад не є актуальним через об'єм пояснення. Також ми не можемо використати прийом компенсації або генералізації, оскільки не маємо навіть приблизного значення в англійській лексиці. Тож залишається упровадження нового слова. Це одна з найскладніших задач перекладача, бо у такому разі перекладач несе велику відповідальність, бо, можливо, впроваджує слово, яке у майбутньому буде використовуватись при перекладі. Тут, на нашу думку, дотепніше за все використати прийом *транскрипції* та *транслітерації*.

Також в дослідженому нами матеріалі цей спосіб перекладу не може часто використовуватись (при перекладі одиниць політичного сленгу при їх перекладі українською мовою), оскільки дані прийоми використовуються в основному для передачі на українську мову імен власних, а також реалій (транскрипція і

транслітерація) і понять, а частіше політичну термінологію, що ще не існує в мові перекладу (калькування). Треба зазначити, що в даному випадку перекладач обов'язково має надати пояснення до свого перекладу: надати його в дужках, або зробити у вигляді примітки у тексті перекладу.

Отже ми виявили основні аспекти, прийоми та особливості перекладу політичного сленгу з української мови на англійську та назад: частіше за все використовується спосіб перекладу *експлікація* – описовий спосіб перекладу. Якщо цей прийом не є актуальним із-за об'єму перекладу, ми використовуємо спосіб *компенсації* або *генералізації*. У деяких випадках також дотепно використовувати прийом *калькування*.

Пспектива подальшого дослідження полягає у порівнянні політичного сленгу української, англійської та новогрецької мов.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Ахманова О.С. Словник лінгвістичних термінів / О.С. Ахманова. – М.: Вітчизняна енциклопедія, 1966. – 608 с. 2. Корунець І.В. Теорія і практика перекладу (аспектний переклад) / І.В.Корунець. – Вінниця: Нова книга, 2001. – 448 с. 3. Partridge E. Slang Today and Yesterday / E. Partridge – London: Routledge and Kegan Paul, 1979. – 476 p. 4. Spears Richard A. Slang and Euphemism/ R.A. Spears – N.Y.: New American Library, 1982. – 462 p.

СПОСОБИ ПЕРЕКЛАДУ ЛЕКСИЧНИХ ОДИНИЦЬ

В ЕКОНОМІЧНОМУ ТЕКСТІ

Ксенія ПУСТОВАЛОВА (Маріуполь, МДУ)

Тези присвячені дослідженню лексико-стилістичного аналізу економічної лексики, аналізу способів перекладу лексичних одиниць та використанню перекладацьких лексичних трансформацій в текстах економічного характеру. Також проводиться аналіз фонових знань та базових понять, потрібних перекладачеві під час роботи з текстами економічної тематики.

Ключові слова: економічна лексика, трансформація, аналіз.

The theses are devoted to the research of the lexico-stylistic analysis of economic lexicon, the analysis of ways of transfer of lexical units and use of translational lexical

transformations in texts of economic character. The analysis of background knowledge and the basic concepts necessary to the translator in operating time with texts of economic subject is also done.

Key words: *economic lexicon, transformation, analysis.*

Наша країна намагається вийти на світові ринки торгівлі і встановити якомога кращі стосунки зі своїми закордонними колегами, наприклад, укласти найбільш вигідні контракти, та не останнім фактором успішності цих контрактів буде вірний переклад та оформлення ділового паперу, а оскільки будь-який документ такого характеру не можна уявити собі без присутності економічної лексики, то виникає потреба у правильному, адекватному перекладі економічних термінів. Таким чином, це дослідження є дуже актуальним для сьогодення. Метою та завданням дослідження є визначення необхідного мінімального обсягу фонових знань та базових понять, необхідних для роботи з економічними текстами, а також їх застосування при власне перекладі в галузі ділової кореспонденції.

Об'єктом дослідження є лексико-стилістичний аналіз економічної лексики, аналіз способів перекладу лексичних одиниць та використання перекладацьких лексичних трансформацій у текстах економічного характеру. У дослідженні проводиться також аналіз фонових знань та базових понять, потрібних перекладачеві під час роботи з текстами економічної тематики [1: 35].

З точки зору практики доцільно розрізняти випадки, коли варіантні відповідники слова подано в словнику та коли вони у словниках відсутні частково або повністю. У першому випадку перекладач вирішує завдання вибору одного адекватного в даному контексті варіантного відповідника слова оригінала і кількох, поданих в словнику. Для цього перекладач повинен точно визначити ЛСВ слова (тобто в якому значенні вжито дане слово), після чого підібрати належний варіантний відповідник з тих, що наведені в словнику. Наприклад, потрібно перекласти термін *currency* в наступному реченні: *In such cases debtors are solvent in the sense that they make payment or are in a position to make payment in*

the local currency. Цей термін має такі словникові варіантні відповідники: 1) грошовий обіг; 2) гроші, валюта; 3) розповсюдженість.

Транскодування це такий засіб перекладу, коли звукова і/чи графічна форма слова мови оригіналу передається засобами абетки мови перекладу. При перекладі неологізмів транскодування звичайно супроводжується описовим перекладом, що подається в дужках: *Dow Jones* - *індекс Доу Джонса* (індекс Доу-Джонса для акцій промислових компаній); *marketing*-*маркетинг* (комплекс заходів з вивчення попиту та оптимального збитку продукції) [4: 56].

Калькування - це дослівний (буквальний) переклад, тобто такий засіб перекладу нових слів, коли відповідником простого або складного слова мови оригіналу в мові перекладу вибирається, як правило, перший по порядку відповідник у словнику, наприклад, *loafing debt* - *поточний борг*, *shock therapy* - *шокова терапія*.

Контекстуальна заміна - це така лексична перекладацька трансформація, внаслідок якої перекладним відповідником стає слово або словосполучення, що не є словниковим відповідником і що підібрано із врахуванням контекстуального значення слова, яке перекладається, контексту його вживання та мовленнєвих норм і традицій мови перекладу: *may also be the case that as a result of diplomatic tension, a country decides to take certain measures against imports or exports to a particular country*.

Описовий переклад - це такий прийом перекладу нових лексичних елементів вихідної мови, коли слово, словосполучення, термін чи фразеологізм замінюється в мові перекладу словосполученням (або більшим за кількістю компонентів словосполученням), яке адекватно передати зміст цього слова або словосполучення (терміна), наприклад: *The Chancellor of Exchequer's had his finger in rail pay-pie*. Вираз *to have a finger in the pie* означає *приймати участь в якійсь справі, прикласти до чогось руку*.

Процес словоскладення представляє собою зіставлення двох основ, як правило, омонімічних словоформ. Наприклад, *carryback* - "переніс збитків на

вранішній період", *citiplus* - "інструмент хеджирування, який пропонується клієнтам банком "Сітібенк" (США)" тощо [5: 47].

Метод транслітерації полягає в тому, щоб за допомогою українських літер передати літери, які складають англійське слово, наприклад, *put* "пут" (опціон), *Nikkei* - "Ніккей" (індекс курсів цінних паперів на Токійській фондовій біржі) тощо. Транслітерація широко використовувалася перекладачами до кінця XIX століття. Для цього перекладачеві необов'язково було знати вимовляння англійського слова, й він міг обмежитися його зоровим усвідомленням.

Калькування як прийом винайдення еквіваленту схоже на буквальний переклад - еквівалент цілого винаходиться шляхом простого складання еквівалентів його складних частин. З цього слідує, що під впливом калькування є тільки неологізми складного слова. Наприклад, слово *multicurrency* складається з *multi* та *currency*, обидва окремо можуть перекладатися як "багато-" (суфікс, який означає множину) та "валюта", при їх складанні виходить "багатовалютні" (напр. *кредит*): або *interbank /market* = *inter* - ("між-") + ("банківський") - "міжбанківський (ринок)".

Таким чином, при перекладі текстів економічної тематики ми бачимо, що використовуються різноманітні перекладацькі прийоми (вибір варіантного відповідника, додавання, вилучання, субституція, пермутація тощо), але найпоширенішим виступає транскодування. Причому, з усіх його підвидів (транслітерація, транскрибування, адаптивне транскодування) найчастіше застосовується транслітерація та адаптивне транскодування.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Алексеева И. С. Введение в переводоведение : учеб. пособие для студентов филол. и лингв. фак. вузов / И.С. Алексеева. – СПб. : Филол. фак. СПбГУ ; К.: Академія, 2004. – 352 с. 2. Алимов В. В. Теория перевода. Перевод в сфере профессиональной коммуникации : учеб. пособие / В. В. Алимов. – 3-е изд., стереотип. – М. : Едиториал УРСС, 2005. – 160 с. 3. Арнольд И. В. Стилистика современного английского языка : учеб. пособие / И. В. Арнольд. – Л. : Просвещение, 1981. – 295 с. 4. Басе Е. М. Научная и деловая корреспонденция

/ Е. М. Басе. – М. : Наука, 1991. – 174 с. 5. Бодко Н. В. Пособие по корреспонденции / Н. В. Бодко. – М. : Высш. шк., 1990. – 309 с.

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ЗАПОЗИЧЕНЬ ЮРИДИЧНОЇ ТЕМАТИКИ

Валерія СЕРЕДА (Маріуполь, МДУ)

У тезах розглянуті мовностилістичні особливості англійських юридичних текстів при перекладі українською мовою та виявлені жанрові особливості юридичної документації. Також розглянуто та встановлено види юридичних запозичень в англійській мові та описані головні шляхи вирішення проблем перекладу запозичень в юридичних текстах.

Ключові слова: юридична документація, запозичення, проблеми перекладу, мовностилістичні особливості, жанрові особливості.

Linguostylistic features of the English juridical texts in the Ukrainian translation and genre peculiarities of legal papers are examined. Types of juridical loan words in English language are characterized. Main ways of problem solving of loan words translation in juridical texts are described.

Key words: legal papers, loan words, problems of translation, linguostylistic features, genre peculiarities.

Велика частина юридичних термінів в англійській мові була запозичена з латинської, французької, грецької та інших мов, що зумовлює певні особливості перекладу юридичних документів з англійської мови. Тема запозичень в англійській юридичній документації висвітлюється у працях багатьох лінгвістів, таких як С. С. Алексіїв, Л. С. Бархударов, Д. І. Мілославська, А. А. Реформатський. Однак проблема перекладу юридичних запозичень вивчена не досить повно, і тому, актуальність роботи зумовлена необхідністю дослідження проблем перекладу юридичних запозичень з англійської мови та пов'язана з розробкою рекомендацій та вказівок щодо поліпшення праці перекладача, який здійснює переклад юридичного тексту з англійської мови українською, через специфіку юридичних документів та складністю дотримання стилєвих ознак тексту законодавчого характеру. Актуальність роботи пов'язана також із

формуванням навичок роботи зі словниками, причому не лише загальними, але і й спеціальними, довідниками, посібниками, законодавчими документами.

Об'єктом виступають англомовні юридичні запозичення.

Предметом дослідження є способи перекладу запозичень в юридичній документації з англійської на українську мову.

Мета дослідження полягає у виявленні та комплексному аналізі способів перекладу запозичень в юридичній документації з англійської на українську мову.

Методи дослідження – метод порівняльного аналізу, описовий метод.

Матеріалом для дослідження стали оригінальні тексти окремих норм статей Конституції США (Constitution for the United States of America).

Теоретичне значення даної роботи полягає в тому, що вона може являтися основою для подальшого вивчення лексичних особливостей перекладу запозичень в юридичному тексті. Практична цінність дослідження полягає в тому, що його результати можуть бути застосовані в навчальному процесі (при викладанні лексикології, практики перекладу та фахового перекладу), а також слугувати опорою при перекладі текстів з юридичного напрямку.

Офіційно-діловий стиль – функціональний різновид мови, який слугує для спілкування в державно-політичному, громадському й економічному житті законодавстві, у сфері управління адміністративно-господарською діяльністю [2]. Основне призначення цього стилю – регулювати ділові стосунки в зазначених вище сферах, обслуговувати громадські потреби людей у типових ситуаціях. Йому властива інформативність та чіткість викладення інформації.

Одними з підстилів офіційно-ділового стилю є законодавчий, що використовується в законотворчій сфері у вигляді Конституції, законів, указів, статутів, постанов, та юридичний – в юриспруденції у вигляді актів, позовних заяв, протоколів, постанов, запитів, повідомлень тощо. Законодавчий стиль має власну сферу застосування, межі якої визначаються метою й умовами ділового спілкування, виступає засобом функціонування взаємозв'язаних між собою систем документації – цілісних утворень із певними специфічними рисами.

В наш час, через глобалізацію, розвиток економічних, політичних та міжнародних стосунків зростає потреба у кваліфікованому та точному перекладі текстів юридичного походження. Юридичний переклад – це переклад текстів з галузі права, який включає переклад юридичних документів, нотаріальних довіреностей, угод, висновків тощо. Юридичним термінам притаманна однозначність, відсутність емоційного забарвлення, незалежність від контексту [1]. Юридичний переклад, як і будь-який переклад галузевої літератури потребує значної бази знань перекладача та обізнаності у різних сферах діяльності і наукових галузях.

Англійська юридична лексика формувалася століттями та важливу роль в цьому процесі відігравали запозичення. Наведемо визначення цьому поняттю. Запозичення – це елемент чужої мови (слово, морфема, синтаксична конструкція та ін.), який було перенесено з однієї мови до іншої в результаті мовних контактів, а також сам процес переходу елементів однієї мови до іншої [2]. Запозичення є результатом тривалої історичної взаємодії мов та їхнього змішування, то запозичення займають значне місце у лексиці багатьох мов.

В англійській мові юридична лексика розвивається і далі, постійно змінюється, але водночас це єдина цілісна система, яка функціонує та змінюється разом з людським суспільством. Роль запозичень залежить від конкретно-історичних умов розвитку кожної мови. В англійській мові відсоток запозичень значно вище, ніж у багатьох інших мовах, тому що в силу історичних причин він виявився дуже проникним (число споконвічних слів в англійському словнику складає всього близько 30%). Поява юридичних запозичень зумовлена передусім суспільними процесами, міжсоціумними відносинами та економічним розвитком держави [3].

Найбільша серед усіх груп юридичних запозичень – група латинських запозичень (access, appeal, arrest, auditor, act, etc). Друга по частоті вживання – це терміни французьких запозичень (government, royal, condemn, judge, justice, document, verdict), а самою найменшою групою є група власномовних слів.

Для найбільш точного перекладу запозичень існують такі засоби перекладу: транслітерація (contract – контракт), транскрипція (civil – цивільний), калькування (з лат. *infra dignitatem* – below ones dignity – нижче за свою гідність), описовий засіб (venireman – член сформованого складу присяжних), іноді використовують пояснюючі доповнення (felony – фелонія, тяжкий злочин, що стоїть між зрадою та місдиміномом) та інші [4]. Найчастіше при перекладі запозичень юридичного характеру з англійської мови використовуються описовий переклад (30%), транскрипція (27%), калькування (15,5%), транслітерація (21%) та інші (6,5%).

Узагальнюючи все зазначене вище, слід відмітити, що важливо підходити до проблеми творчо і професійно, з урахуванням перекладацьких традицій і виходячи із загальноприйнятих норм, а також з огляду на культурологічну та соціологічну маркованість юридичних текстів, що дає підставу для вибору саме цього варіанту перекладу.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Апалат Г. П. Англomовний юридичний дискурс і його відтворення українською мовою / Г. П. Апалат – К.: Наукова думка, 2002. – 548 с.
2. Клименко Л. В. Утвердження юридичного статусу англійської мови // Мовні і концептуальні картини світу / Л. В. Клименко – К.: Логос, 2000. – 169-175 с.
3. Рихло О. П. Відтворення мовно-стилістичних особливостей англійських юридичних текстів в українських перекладах / О. П. Рихло – Харків: Прапор, 2001. – 100 с.
4. Назаров В. Ф. Курс юридичного перекладу / В. Ф. Назаров – М.: МГУ, 2000. – 166 с.

МЕТАФОРА У СВІТІ ПУБЛІЦИСТИКИ (НА МАТЕРІАЛІ НОВОГРЕЦЬКОЇ ТА УКРАЇНСЬКОЇ МОВ)

Альона ТОКІНА (Маріуполь, МДУ)

У тезах висвітлено роль та місце метафори в публіцистичних текстах, наведено основні тематичні напрями в пресі в контексті вживання певних видів метафори та її функцій.

Ключові слова: *метафора, публіцистичний стиль, проста метафора, розгорнута метафора, образна метафора, естетична метафора.*

The role and place of metaphor in journalistic texts are examined in the paper, the main thematic areas of the press in the context of the use of certain types of metaphor and its functions are presented.

Key words: *metaphor, journalistic texts, simple metaphor, extended metaphor, image-metaphor, aesthetic metaphor.*

Метафора є невід'ємною частиною публіцистичного тексту. Засоби масової інформації знаходяться в прямому, безпосередньому контакті з категоріями експресивності та емоційності, пов'язаними, в свою чергу, з культурою мовного спілкування. Метафора робить газетну мову більш доступною, ефективною, більш дієвою, активно впливає на свідомість читача. На сьогодні метафора активно використовується в сучасній публіцистиці, хоча) саме в публіцистиці особливості метафоричної системи залишаються недостатньо вивченими. Це зумовлює актуальність даного дослідження.

Публіцистика передбачає прагматичний підхід до явища метафори:

- а) метафора в газетних текстах є джерелом образної номінації;
- б) метафора активно впливає на формування ціннісних поглядів соціуму;
- в) використання метафори в публіцистичних текстах підвищує їх інформаційну складову;
- г) метафора сприяє спрощенню зростаючого числа складних економічних, політичних, правових та інших явищ і понять, які необхідно засвоїти читачеві, а автору простіше донести до нього сутність нових реалій;
- д) метафора дозволяє формувати те чи інше оціночне ставлення до повідомляемого;
- е) метафора в газеті – це втілення принципу поєднання стандарту та експресії, висунутого В.Г. Костомаровим.

Можна виділити кілька основних тем або напрямів в пресі:

- 1) Політика (внутрішня, міжнародна, інтерв'ю з політиками, політологами, аналітиками і т.д.); 2) економіка (фінанси, бізнес, промисловість і т.д.);

3) соціологія (висвітлення подій суспільної значимості, соціологічні опитування і статистики, соціальні проблеми тощо); 4) культура (шоу-бізнес, кіно, театр і т.д.; сюди можна також віднести описи подорожей, інших країн і народів); 5) наука (медицина, нові технології, екологія і т.д.); 6) спорт.

Для статей політичної, економічної, соціальної спрямованості в першу чергу характерні саме оціночні метафори, які в ненав'язливій формі доносять до читача ставлення автора до описуваних подій. Ці метафори можуть бути як простими, так і розгорнутими, але вони завжди ємні, іноді іронічні, що додають фактами ту чи іншу забарвленість (*Η οικονομική αυτοκτονία της Ευρώπης* – Економічне самогубство Європи; *Ψεύτικο όνειρο της επιστροφής στη δραχμή* – Хибна мрія про повернення до драхми; *Απώλεις τραπεδιών, θρίλερ με την ανακεφαλαιοποίηση* – Втрати банків – трилер з рекапіталізацією).

Політична метафора підпорядковується так званим технологіям мовного впливу, тобто, є засобом формування у реципієнта або позитивної, або негативної думки про те чи інше політичне явище (політику, захід, партію, програму тощо) [1].

У разі статей, що стосуються культури та спорту, метафори, що вживаються авторами, крім оціночних, дуже часто бувають образними, емоційними і розгорнутими, іноді описовими, що прикрашають текст – тобто виконують естетичну функцію і тим самим є близькими до художньої літератури. Метафори мають своєю метою не стільки дати будь-яку оцінку фактам та подіям, які освітлюються, скільки коротко, ємко і красиво описати їх, висловити враження автора [2] (*Οι ημιτελικοί του μίσους. Με πόλεμο μοιάζουν το ματς Ρεαλ-Μπάγερν και Τσέλσι – Μπαρσελόνα* – Полуфінали ненависті. Матчі Ріал – Баварія, Челсі-Барселона нагадують війну; *Παρά την προσπάθεια που έχει γίνει, η ανανέωση του αγαπημένου παραμυθιού της «Χιονάτης και των επτά νάνων» εν τέλει δεν σε αφήνει χορτάτο* – Не зважаючи на усі зусилля, які були покладені, оновлений варіант улюбленої казки «Білосніжка і сім гномів», у кінцевому рахунку, не справляє враження).

Що стосується статей на наукові теми, то вони займають проміжну позицію між «серйозною» і «розважальною» публіцистикою, і в них в рівній мірі зустрічаються як оціночні, так і «естетичні» метафори. Необхідність метафори в мові науки викликана тим фактом, що коло припущень завжди ширше, ніж інвентар наявних мовних засобів [3] (*Το «ἀγυρπνο μάτι» του Θεού ὤθησε τους ανθρώπους να δείξουν τον καλύτερο εαυτό τους – «Пильне око» Бога закликало людей проявляти свої кращі сторони*).

Отже, можна зробити висновок, що метафора надійно ввійшла в публіцистичний арсенал активних засобів впливу на читача. Специфікою вживання слова в нехарактерному для нього, переносному, тобто метафоричному сенсі представляє своє бачення ситуації не напряду, а викликає у читача певні асоціації (позитивні або негативні), які впливають на оцінку їм запропонованої інформації.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Бондарук Л.В. Метафора та її вживання у різних функціональних стилях [Електронний ресурс] / Л.В. Бондарук, І.М. Ключініська. — Режим доступу : http://archive.nbuv.gov.ua/portal/natural/nvnu/filolog/2007_4/11/1.pdf
2. Ковалевская Е. В. Метафора и сравнение в публицистическом тексте [Електронний ресурс] / Е. В. Ковалевская. — Режим доступу: <http://elibrary.ru/download/12775094.pdf>
3. Метафора как способ описания действительности [Електронний ресурс] — Режим доступу: http://wiki.web.ru/images/3/31/Russkij_yazyk_i_kultura_rechi_lekcia12.pdf

ЕМФАТИЧНІ КОНСТРУКЦІЇ, ЯК ЗАСІБ РЕАЛІЗАЦІЇ ЕМОТИВНОСТІ ПУБЛІЦИСТИЧНОГО ДИСКУРСУ ТА МОВНІ ЗАСОБИ ЇХ ПЕРЕДАЧІ ПРИ ПЕРЕКЛАДІ З АНГЛІЙСЬКОЇ НА УКРАЇНСЬКУ МОВУ (НА МАТЕРІАЛІ АНГЛОМОВНИХ ТЕКСТІВ ІНТЕРВ'Ю)

Анастасія БЕЗУГЛОВА (Маріуполь, СШ №5)

Тези присвячені аналізу засобів передачі емпатичних конструкцій при перекладі їх на українську мову. Зокрема емпатичним конструкцій з початковим

It, дієсловом Do та конструкції типу What...is... як засобам реалізації емотивності у публіцистичному дискурсі

Ключові слова: *емфаза, емпатична конструкція, емотивність, публіцистичний дискурс, інтерв'ю, перекладацька проблема, лексичні та синтаксичні трансформації.*

This paper is devoted to the analysis of the ways of conveying emphatic constructions in English-Ukrainian translation, in particular constructions with starting pronoun It, verb Do and pattern What...is... as means of realization of emotiveness in publicistic discourse.

Key words: *emphasis, emotiveness, emphatic constructions, publicistic discourse, interview, translation problem, lexical and syntactic transformations.*

Будь-яка мова має у своєму запасі ті чи інші лексичні та граматичні засоби, яким відводиться роль посилення, тобто емпізи. Переклад емпітичних конструкцій залишається актуальною проблемою сучасного перекладознавства, якою займалися такі науковці, як В.І. Карабан, А.Л. Пумпянский, И.Г. Гальперин, И.В. Арнольд, Т.Н. Михельсон.

Тексти публіцистичного дискурсу характеризуються комунікативно-прагматичною спрямованістю, яка виявляється в тому, щоб у процесі подачі інформації не тільки інформувати, скільки здійснювати соціально-психологічний вплив на аудиторію через переконання, навіювання. Основними призначеннями публіцистичного тексту є інформування, здатність висловлювати певну громадянську позицію, переконання людей в її істинності, а деколи й формування думок. Це часто досягається шляхом поєднання логічності викладу з емоційним забарвленням – емпізою, що є визначальною рисою текстів публіцистики.

Емпіза – це засіб реалізації емотивності вихідного тексту, функції якого є підсилення. В англійській мові вона створюється як граматичними, так і лексичними засобами, а іноді одночасно тими та іншими.

Велике розмаїття засобів вираження емпізи і їх своєрідний характер нерідко ускладнюють розуміння тексту. А також розходження в семантичних

системах різних мов є джерелом багато чисельних труднощів перекладу. Так, Н.К. Рецкер відзначає, що при перекладі виникають такі проблеми:

1. Лексичні (відсутність еквівалентів в мові перекладу деяким одиницям вихідної мови);

2. Стилiстичні (окрім стилістично нейтральних слів, існують слова та сполучення, використання яких обмежується деякими визначеними жанрами та типами мовлення; ситуація та емоційне забарвлення слова);

3. Граматичні (відсутність тих або інших граматичних засобів в одній з мов) [6: 43].

Кількісний аналіз засобів вираження емотивності у текстах інтерв'ю свідчить, що найбільш характерними для даного типу текстів є емфатичні конструкції типу *What...is...*, які складають 34,2 % вибірки, а найменш представлені у нашій вибірці подвійне заперечення – 3,2 % матеріалу, що аналізувався.

У нашій роботі ми розглядали три основні емфатичні конструкції та способи їхньої передачі при перекладі і дійшли наступних висновків:

1. Емфатичні конструкції з початковим *It* передаються при перекладі за допомогою лексичної трансформації (додавання підсилюваних слів та до синтаксичної – перестановки, винесення слова або словосполучення, що виділяється, на початок або у кінець речення).

(1) *It is my family and my friends the people who keep me grounded.* *Саме моя родина та мої друзі допомагають мені не зазнатися.*

2. Емфатичні конструкції з дієсловом *do* найчастіше при перекладі з англійської мови на українську передаються завдяки лексичним змінам (додавання слів-інтенсифікаторів, переклад одних слів іншими більш емоційно-навантаженими).

(2) *I don't think it's a fair commentary. I do think - first of all the newspaper's role is to call government* *Я не вважаю, що це справедливий коментар. Я упевнений, що перш за все роль*

to account.

газети полягає у тому, щоб
притягти уряд до відповідальності.

3. Емфатичні конструкції типу *What...is....* передаються синтаксично (за допомогою підрядних речень та інверсії) та лексично (додавання слів-інтенсифікаторів).

(3) <i>Right now what I really</i>	Зараз,	жінки,	яких	я	
<i>care about is the women I represent and</i>	представляю	та	те,	як	я
<i>how I represent them in the African</i>	представляю їх в Африці - це те, що				
<i>world.</i>	дійсно важливе для мене.				

Як показує аналіз фактичного матеріалу, при достатній кількості знань та вмінь використання перекладачами ресурсів мови перекладу повноцінна передача експресивності та образності емотивно-навантажених мовних одиниць у багатьох випадках цілком реальна.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Арутюнова Н. Д. Фактор адресата // Изв. АН СССР. Сер. Лит. и яз. / Н.Д. Арутюнова: Т. 40. – № 4. – 1981. – С. 356-357. 2. Бенвенист Э. Общая лингвистика. / Э. Бенвенист – М.: Прогресс, 1975. – 447 с. 3. Богданов Н.Г., Вяземский Б.А. Справочник журналиста / Н.Г. Богданов, Б.А. Вяземский – Л., 1971. – С. 265. 4. Капичникова И.Ю. Модально-оценочная структура интервью в массово-информационном дискурсе в современном английском языке: дисс. кандидата филол. наук: 10.02.04 / И.Ю. Капичникова – Иркутск: 2003. – 143 с. 5. Карабан В.І. Переклад англійської наукової і технічної літератури. Граматичні труднощі, лексичні, термінологічні та жанрово-стилістичні проблеми / І. В. Карабан. – Вінниця: Нова Книга, 2002. – 564 с. 6. Рецкер Я.И. Пособие по переводу с английского языка на русский. Часть 2, грамматические и жанрово – стилистические основы перевода / Я.И. Рецкер. – М.: Высшая школа, 1965. – 286с.

СЕКЦІЯ 2

КОНТРАСТИВНА ЛІНГВІСТИКА ТА ЛІНГВІСТИЧНА ТИПОЛОГІЯ: СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ

КОНТРАСТИВНАЯ СТИЛИСТИКА В СОВРЕМЕННОЙ ПАРАДИГМЕ ЛИНГВИСТИЧЕСКОГО ЗНАНИЯ

Анатолий АЛЕКСЕЕВ (Днепропетровск, НГУ)

У тезах підкреслено необхідність контрастивних стилістичних розвідок у зв'язку з когнітивною парадигмою сучасного лінгвістичного знання на основі вивчення концептуальної організації і структури різноманітних типів текстів.

Ключові слова: *контрастивна стилістика, когнітивна парадигма, концепт, стиль.*

The theses emphasise the need in both contrastive stylistic investigations and linguistic knowledge cognitive paradigm on the basis of different texts' conceptual organization and structure.

Key words: *contrastive stylistics, cognitive and discourse paradigm, concept, style.*

Контрастивная стилистика – это сравнение двух (и более) языковых систем в синхронном или диахронном плане с целью выяснения их общих или отличительных стилистических свойств, структурных и функциональных отношений между языковыми средствами сравниваемых языков в различных сферах коммуникации, определения правил отбора и организации этих средств в различных текстах (стилях). Л.В. Щерба в связи с этим писал: «... лишь соприкосновение одного языка с другим на почве сравнений, – как одна и та же мысль в разных языках по-разному выражена, – естественным образом останавливает нас на средствах выражения и делает человека внимательным к тонким нюансам мысли и чувства».

Подчеркнем тот факт, что наблюдается тесная связь сравнительной стилистики с переводческой наукой. Некоторые лингвисты даже считают необходимым использовать переводческие материалы в сравнительных

стилистических исследованиях, другие же, наоборот, выступают против. Видимо, целесообразно все же признать самостоятельность каждой из этих наук, несмотря на их тесную близость. Э. Косериу заметил по этому поводу, что, если контрастивная лингвистика имеет своей целью изучение формальных и семантических структур языков, то она в этом плане похожа на теорию перевода, ориентированную на отдельные языки. К. Джеймс (K. James) более категоричен, утверждая, что теория перевода и контрастивный анализ неотделимы друг от друга, а Дж. Кэтфорд (J. Catford) предлагает вообще рассматривать теорию перевода как составную часть контрастивной лингвистики [2]. Как бы там ни было, но контрастивные исследования должны основываться на аутентичных языковых материалах, а не на переводах, если хотим познать структурно-семантические и стилистические особенности сравниваемых языков, социокультурную и психоэтническую специфику их носителей.

Что же касается сравнительных стилистических исследований в отечественной лингвистике, то первым значительным теоретическим трудом в этом плане явилась «Французская стилистика» Ю.С. Степанова, где сравнительный анализ языковых средств французского и русского языков основывался на известной триаде Э. Косериу «система – структура – норма». Затем появляется несколько капитальных работ В.Г. Гака по лексикологии и переводу французского языка, в которых содержится много ценных и тонких наблюдений по стилистическому употреблению, в основном, лексики; статьи А.Д. Швейцера по сравнительной стилистике английского и русского языков, монографии по стилистике научной английской речи в сравнении с русской Н.М. Разинкиной. Сравнительный стилистический анализ становится более глубоким: «... если на первых порах контрастивный анализ, – пишет В.Г. Гак, – занимался в основном фактами языковой системы, то теперь он все больше обращается к тексту, к речевым актам, к реализации, следуя общему направлению развития современной лингвистики».

Контрастивные исследования в отечественной науке о языке прошли путь от атомарного изучения основных единиц языка и отдельных его частей речи в

двух направлениях – семантическом (от форм к их значению) и ономаσιологическом (от заданных значений к формам их выражения). Сравнительное же изучение более обширных подсистем языка, в том числе и функциональных, начало которых положили работы отдельных отечественных ученых – Ю.С. Степанова, И.С. Гальперина, О.С. Москальской, А.Д. Швейцера и других, – не получило, к сожалению, должного внимания в отечественном языкознании, особенно в романистике, за исключением, пожалуй, исследования отдельных речевых жанров на материале испанского и французского языков в сравнении с украинским и русским. Желательным остается расширение и углубление подобных исследований, перенос их на более высокий уровень с целью получения типологических характеристик исследуемых языковых систем. Одним из таких этапов могут быть контрастивные исследования функциональных стилей, но в рамках уже не сугубо функциональной парадигмы (она остается характерной и для последних работ в области контрастивной стилистики), а на основе когнитивно-дискурсивной парадигмы научного знания, заявившей о себе в полную меру в последнее десятилетие. В свете этой парадигмы научные исследования приобретают качественно новый характер, так как делается упор на изучение базисных, концептуальных представлений, являющихся результатом когнитивной деятельности человека.

Поскольку функционально-стилистические системы языка представляют собой «наборы» определенных базовых концептов, отображающие определенные ментальные пространства, находящие свое материальное воплощение в различных знаках и их формах, то изучение их концептуальной организации, или концептуальной модели, позволит дать не только объективную языковую характеристику каждой из них, но и заставит пересмотреть традиционную, в наибольшей степени субъективную, номенклатуру выделяемых в конкретном языке функционально-стилистических подсистем (доказательством тому служат разные классификации стилей и жанров различными учеными даже внутри одного и того же языка, не говоря уже о их типологии, которая возможна и необходима, если исходить из положения о том, что функционально-

стилистические системы развитых языков идентичны не только в силу общих целей и сфер их применения в разных социумах, но также в силу единства окружающего нас мира, идентичности мыслительных процессов при его восприятии, сходства путей его концептуализации и категоризации). Поэтому ономаσιологические категории в сравниваемых языках представляют собой своего рода универсалии, характеризующиеся широчайшим спектром варьирования в способах языкового выражения. И одна из задач состоит в том, чтобы изучить эти способы вербализации, которые дают возможность познать специфику отражения и репрезентации результатов когнитивной деятельности того или иного народа. Другими словами, на основе выделения базовых концептов той или иной функциональной разновидности языка можно, во-первых, представить более объективно таксономию таких подсистем в системе данного языка и, во-вторых, получить объективную базу для осуществления контрастивного исследования с целью познания этноспецифики концептуализации, категоризации и вербализации окружающего мира. В рамках когнитивно-дискурсивной парадигмы можно продвинуться вперед на пути изучения и познания стилистико-функциональных свойств как конкретного языка, так и сравниваемых языков.

Само собой разумеется, что любого плана стилистические исследования основываются на анализе фактического языкового материала, определенной линейной его аранжировке в процессе порождения речи. Как правило, таким линейным отрезком речи служит текст, который отражает ту или иную функционально-стилистическую (в том числе и жанровую) специфику языка. Поскольку языковые системы отражают разные формы организации неязыкового опыта, а познаваемый нами опыт постоянно меняется, то меняется и значение языкового знака, в данном случае текста. Поэтому изучение стилистических подсистем носит динамический характер и отвечает принципу историзма в диалектике развития природы и общества. Отсюда следует, что язык в целом и его «душа» в частности, так Р.А. Будагов назвал стилистику, наши о нем представления (образы), меняются качественно и количественно

репрезентирующие их концепты, происходят изменения в нашей концептуальной картине мира и, как следствие, изменения в системе и структуре языка и составляющих его подсистем. Именно этот факт подтверждает причины «исчезновения» одних функциональных стилей и жанров, расцвет других или относительную устойчивость третьих. В любом случае дескриптивный подход к их исследованию как со стороны формы, так и содержания уже не отвечает требованиям современной науки о языке, в том числе и контрастивной стилистики, так как настало время контрастивного изучения онтологии мира [3], а надежные методы и принципы для такого изучения нам предоставляет когнитивная лингвистика.

Есть все основания утверждать, что любой текст характеризуется не только свойственной ему концептуальной архитектоникой, которая отражает концептуальную модель определенного типа речевых произведений, но и своей собственной коннотационной моделью, являющейся одной из составляющих коннотационной модели языка в целом. Такая коннотационная модель текста характеризуется наличием в ней ядра и периферии и создается его ритмико-интонационной, лексико-синтаксической и прагматико-стилистической структурами, коррелируя с его концептуальным содержанием и концептуальной моделью в целом. Контрастивно-стилистические исследования основных функциональных подсистем английского, французского, испанского, русского и украинского языков [1] показывают, что концептуальный анализ в контрастивной стилистике может служить надежной базой для жанрово-стилистической идентификации и структуризации речевых континуумов – проблемы, которая ждет своего решения как на материале конкретных языков, так и в общелингвистическом плане.

БИБЛИОГРАФИЯ

1. Алексеев А. Я. Сопоставительная стилистика / А.Я. Алексеев. – Д.: НГУ, 2012. – 457 с.
2. Вопросы теории перевода в зарубежной лингвистике. – М.: «Международные отношения», 1978. – 227с.
3. Кубрякова Е.С. Язык и знание / Е.С. Кубрякова. – М.: Языки славянской культуры, 2004. – 555 с.

**ОЦІННИЙ ФРАГМЕНТ КОНЦЕПТУ «ЛЮДИНА»
НА МАТЕРІАЛІ ІМЕННИКІВ-НАЙМЕНУВАНЬ ОСОБИ В
АНГЛІЙСЬКІЙ І УКРАЇНСЬКІЙ МОВАХ**

Тетяна КРИКУНОВА (Маріуполь, МДУ)

У тезах наведено основні поняття про оцінку та концепт і викладені результати дослідження оцінного фрагменту концепту «ЛЮДИНА», проведено аналіз і виділення специфічних компонентів на матеріалі оцінних іменників-найменувань особи в українській та англійській мовах.

Ключові слова: *концепт, оцінка, категорія оцінки, концепт «ЛЮДИНА», семантика, сема, фрагмент.*

The basic notions of evaluation and concept are considered and studied here. Specific components of evaluative nouns denoting the person in Ukrainian and English languages are defined and analyzed.

Key words: *concept, evaluation, category of evaluation, concept “PERSON”, semantics, seme, fragment.*

Останнім часом одним з провідних напрямків у лінгвістиці став лінгвокультурологічний, особлива роль у ньому відводиться концепту. Саме в концептах закладений ключ до розуміння кожної взятої окремо культури.

Термін концепт активно й широко почав використовуватись у різних дисциплінах, таких як когнітивістика, міжкультурна комунікація, семантика, лінгвокультурологія та ін. У дослідженнях цих лінгвістичних дисциплін спостерігається змішування або взаємозамінювання близьких за значенням термінів, понять, тому в науковій літературі не існує єдиної думки щодо розуміння терміна концепт.

Так, наприклад, Н. Д. Арутюнова розуміє концепт як поняття повсякденної філософії, що є результатом взаємодії національної традиції, фольклору, релігії, ідеології, життєвого досвіду, образів мистецтва, відчуттів та системи цінностей. Концепти утворюють “своєрідний культурний прошарок, що є посередником між людиною і світом” [1: 3].

У даній роботі за основу прийнято поняття концепту, як ментально - когнітивного утворення, що відображає систему думок, уявлень, понять індивіда про певний фрагмент дійсності [2: 59].

Не можна не погодитись з Н. Д. Арутюною, яка зазначає, що не кожне явище реальної дійсності є базою для утворення концепту, а лише те, яке стає об'єктом оцінки. «Для того, щоб оцінити об'єкт, людина повинна пропустити його крізь себе: природа оцінки відповідає природі людини» [1: 45]. Водночас, цей момент пропуску та оцінювання і є моментом первинного утворення того чи іншого концепту у свідомості носія культури.

Мета даної роботи - опис і дослідження оцінного фрагменту концепту "ЛЮДИНА", а також виділення і аналіз загальних і специфічних компонентів, виражених в цьому концепті в досліджуваних мовах.

Матеріалом дослідження оцінного фрагменту концепту "ЛЮДИНА" в українській і англійській мовах стали іменники-найменування особи з оцінним компонентом, отримані методом суцільної вибірки. Джерелами дослідження є Oxford Advanced Learner's Dictionary of Current English by A.S. Hornby та Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) за редакцією В.Т. Бусела.

В першій частині роботи розглядаються теоретичні засади таких базових понять, як оцінка, концепт і концепт «ЛЮДИНА» взагалі.

Оцінка - одна з найцікавіших загальнолюдських категорій. Вона закладена в людині самою природою і пов'язана з усіма видами людської діяльності. Науковці вивчають категорію оцінки з погляду філософії, логіки, психології, етики. Сьогодні, коли актуальною є проблема співвідношення семантики і прагматики, оцінні значення активно вивчаються й у лінгвістичній науці. Категорію оцінки мовознавці розглядають на всіх рівнях мови, пов'язуючи її з модальністю, емоційністю та експресивністю. Категорія оцінки дуже тісно пов'язана із поняттям концепт. А сам концепт «ЛЮДИНА» має оцінний фрагмент, оскільки мова розуміється через людину, а людина через мовні засоби.

В другій і третій частинах ми проводимо вибірку оцінних іменників-найменувань особи і аналізуємо їхні специфічні властивості.

Оцінні найменування осіб залежно від місця оцінного компонента в структурі лексичного значення можна поділити на кілька типів:

1) лексеми, у яких когнітивні семи детермінують значення слова й оцінка входить до денотативного значення; 2) слова, у семантиці яких домінують прагматичні семи, а оцінний компонент виступає елементом конотативного значення; 3) слова, у яких яскраво виражені прагматичні семи та наявне нівелювання когнітивних сем.

Перший тип аксіологічного значення відображає вказівку на ознаку об'єкта оцінки, що можна розмістити на шкалі „добре – погано”. Оцінні назви осіб передають раціональний, логічний висновок про об'єкт дійсності, напр.: *aggressor* – ‘той, хто вдається до агресії; нападник, загарбник’; *egoist* – ‘людина, яка вважає що вона краща за інших’ [3].

Назви осіб, у семантиці яких наявні й когнітивні, і прагматичні семи з перевагою останніх, містять у своєму лексичному значенні не вказівку на об'єкт оцінки або його ознаку, а емоційно-оцінну характеристику суб'єктом об'єкта, що номінується. До слів із цим типом оцінного значення належать найменування типу *goon* – ‘про грубу, нерозумну людину’; *idiot* – ‘дурень, недоумкувата людина, невіглас’.

Останній тип оцінного значення репрезентують лексеми, у яких ядро лексичного значення становлять прагматичні семи. До таких назв належать, як правило, жаргонізми, що виступають фактами мовлення й посідають периферійне місце порівняно з найменуваннями осіб з оцінним значенням інших типів, напр.: *teanie* – ‘скупа, жадібна людина’.

Таким чином, концепт «ЛЮДИНА» можна визначити як образ члена суспільства, що володіє зовнішніми характеристиками і внутрішніми якостями, який мислиться як діяльнісний суб'єкт, що будує свою діяльність на моральних законах і займає певне місце в суспільній ієрархії.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Арутюнова Н.Д. Языки мир человека / Н. Д. Арутюнова. – М.: Языки русской культуры, 1998.– 896 с.
2. Бутакова Л.О. Человек – Мир – Речь / Л.О.Бутакова // Язык. Человек. Картина мира.- Омск, 2001. – С.59.
3. Пефтієва О.Ф. Семантична характеристика образних іменників-найменувань особи / О.Ф. Пефтієва. – Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. – 2006. - N 28. – С.179-183.

ФУНКЦИОНАЛЬНЫЕ ОСОБЕННОСТИ АНГЛИЙСКОГО, ГРЕЧЕСКОГО И РУССКОГО РЕЛИГИОЗНОГО ДИСКУРСА

Мария СМЕРНОВА (Мариуполь, МГУ)

У тезах розглядаються функціональні особливості англійського, грецького та російського релігійного дискурсу, наводиться одна з найповніших класифікацій функцій даного типу дискурсу. Автор аналізує різні випадки функціонування релігійного дискурсу на матеріалі англійської, новогрецької та російської мов.

Ключевые слова: *дискурс, религиозная коммуникация, функции религиозного дискурса.*

The functional peculiarities of English, Greek and Russian religious discourse, the classification of functions of the religious discourse are examined in the paper. The author analyzes the English, Greek and Russian examples of the religious discourse functioning.

Key words: *discourse, religious communication, functions of the religious discourse.*

Каждый тип дискурса имеет свою специфику, свои отличительные особенности и направлен в большей мере на выполнение какой-либо одной или ряда вышеперечисленных функций. Все функции религиозного дискурса Бобырева Е.В. в своей монографии предлагает разделить на два класса: **общие функции** и **частные или специфические функции**, характерные только для религиозного дискурса [1: 54]. Среди общих исследователь отмечает:

репрезентативную, коммуникативную, апеллятивную, экспрессивную или эмотивную, фатическую и информативную функции.

а. *Репрезентативная функция.* «Функция человеческого языка тройственна: изъявление, побуждение и репрезентация» [2: 34]. Выполняя функцию репрезентации в религиозном дискурсе, язык особым образом связывает три специфических мира – мир верующего, потусторонний божественный мир и мир «медиума», посредника между Богом и человеком (под медиумом в данном случае понимается не только отдельного человека, но и, более широко, церковное сообщество, весь институт религии).

б. *Коммуникативная функция.* Данная функция может получать как эксплицитную, так и имплицитную реализацию. Эксплицитно данная функция проявляется в таких жанровых образцах религиозного дискурса, как молитва, проповедь и исповедь, когда верующий устанавливает некий контакт с Богом вербально, передавая, проговаривая желаемое, ожидаемое им от Бога, вербализуя это самостоятельно (молитва), или через диалог с посредником, священнослужителем (исповедь); либо «посредник» обращается к верующим от лица Всевышнего (проповедь). Имплицитно коммуникативная функция реализуется в молитве, где вербально представлен лишь односторонний канал связи, однонаправленный контакт, обратное направление которого лишь подразумевается и может быть восстановлено только гипотетически.

в. *Апеллятивная функция.* Практически любой жанровый образец религиозного дискурса — это не что иное как апелляция верующего человека, грешника к Всевышнему, Богу, Богородице либо какому-то святому («*O gracious Mother of the gracious God, O most pure and blessed Mary, the Mother of God: Pour the mercy of thy Son and our God upon my impassionate soul, and with thine intercessions set me unto good works...*», «*Do Thou now enlighten the eyes of my understanding, open my mouth to receive Thy words, teach me Thy commandments, help me to do Thy will...*», «*Άγιος ο Θεός, άγιος Ισχυρός, άγιος Αθάνατος, ελέησον ημάς*»); а также при обратной направленности — апелляция Бога или святого

(через медиума) к воле и чувствам человека–грешника («Речи нечестивых – засада для пролития крови, уста же праведных спасают их (Притчи 12:6)») [3].

г. *Эмотивная функция.* Закономерности реализации эмотивной функции в религиозном дискурсе обусловлены тем, что вера, являющаяся обязательным центральным компонентом любой религии, представляет собой не рациональную, а эмоциональную сущность. Без выражения, передачи эмоционального компонента (как со знаком «плюс», так и со знаком «минус») невозможен религиозный дискурс как таковой. Основной чертой, закономерностью религиозного дискурса как раз и является значительное снижение степени рациональности и, соответственно, возрастание, увеличение степени эмоциональности («*I praise Thee, O God of our Fathers, I hymn Thee, I bless Thee, I give thanks unto thee for Thy great and tender mercy...*», «*Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ ὁ Θεὸς ἡμῶν, ὁ τὴν Ἀγίαν σου Μητέρα τιμιωτέραν ἀναδείξας πασῶν τῶν ἐπουρανίων δυνάμεων. Αὐτὸς Πανάγαθε, διὰ τῶν πρεσβειῶν αὐνῆς καὶ πάντων σου τῶν Ἀγίων, παρακλήθητι, καὶ συγχώρησόν μοι τῷ ἀναξίῳ δούλῳ σου, εἰ τι ἥμαρτον σήμερον ὡς ἄνθρωπος, μᾶλλον δὲ ὡς ἀπάνθρωπος*») [3].

д. *Фатическая функция* (функция установления контакта). Наиболее рельефно эта функция, безусловно выражена в жанровых образцах религиозного дискурса с устной формой фиксации (исповедь) и с устно–письменной (молитва, акафист), поскольку функционирование данных образцов, безусловно, предполагает (часто с односторонним вектором направленности) вербально оформленное (выраженное эксплицитно или имплицитно) установление контакта в процессе коммуникации. Такой контакт может быть двух типов — контакт односторонний, без наличия какой–либо вербально выраженной обратной связи (например, во время молитвы человек обращается к Всевышнему, используя средства фатики и стараясь наладить канал связи: «*I fall down in adoration before Thee and offer Thee, O God, my praises; with fervor I cry to Thee*», «*Have mercy on me...*», «*Ἄγιε ἄγγελε, ὁ ἐφесτώς τῆς ἀθλίας μου ψυχῆς καὶ ταλαιπώρου μου ζωῆς, μὴ ἐγκαταλίπῃς με τὸν ἁμαρτωλὸν*») [3] и, получая ответ лишь в своем подсознании, а

вернее надеясь, что такой ответ получен и его молитва дошла до адресата; и контакт двусторонний (например, во время исповеди), при установлении контакта с Богом через посредника. Фатический компонент присутствует и в проповеди, когда для непосредственного привлечения внимания адресата с целью дальнейшего сообщения информации, проповедником используются такие формы обращения, как: «*Listen, my dear brothers and sisters in Christ...*», «*Возлюбленные чада...*» и др. [3]. Фатика в чистом виде не характерна для религиозного дискурса, поскольку буквально каждый жанровый образец религиозного дискурса отличается максимальной степенью информативности и «общение ради самого общения» противоестественно для данного типа дискурса [1: 57].

д. *Информативная функция.* Данная функция в большей мере она характерна для жанровых образцов с письменной формой фиксации (Святого Писания), а также устных, так или иначе комментирующих слово Божье (проповедь). Религиозный дискурс имеет такую черту как частая воспроизводимость и повторяемость информационных фрагментов, при которой они нисколько не теряют своей значимости. В любом другом типе дискурса информация, будучи передана, сообщена один раз, перестает по сути быть информацией (по крайней мере в том ее качестве, которое предполагает обязательную новизну сообщаемого для слушателя). В религиозном дискурсе информация наоборот не теряет своей актуальности, каждый раз обрастая новыми оттенками значения и смысла, что еще раз демонстрирует аксиому о том, что человек верующий может читать и перечитывать Священное Писание множество раз на протяжении своей жизни, каждый раз находя в нем нечто новое, полезное и актуальное для себя.

е. *Коммуникативная функция.* Коммуникативная функция, также как фатическая, в религиозном дискурсе оказывается несколько оттеснена на задний план по отношению к таким функциям как апеллятивная и экспрессивная, поскольку коммуникация, хотя и предполагается в религиозном дискурсе, не всегда эксплицитно представлена и не является самоцелью в данном типе общения. Не занимает приоритетного положения в данном типе дискурса и

функция информирования. Это во многом предопределено тем, что, как мы отмечали, основным в религиозном дискурсе является не рациональное информативное начало, а начало эмоциональное. Следовательно, фатическая функция совершенно не характерна для религиозного дискурса, поскольку фатика — «общение ради самого общения», общение без определенной цели, мотива и интенции — практически отсутствует в религиозном дискурсе.

Степень проявления каждой из перечисленных функций в религиозном дискурсе различна и может быть представлена следующим образом в порядке убывания степени их значимости: апеллятивная — экспрессивная — репрезентативная — коммуникативная — информативная — фатическая [1: 59].

Кроме общих в религиозном дискурсе реализуется еще и ряд частных (специфических) функций, присущих либо только данному типу общения, либо так или иначе модифицированных в данной сфере коммуникации, например, *функция иносказательности, молитвенная, прохибитивная, инспиративная, волюнтаривная, инспиративная, комплиментарная, магическая, функция проспекции и интроспекции, интерпретации действительности, распространения информации, религиозной дифференциации, религиозной ориентации, религиозной солидарности, призывно-побудительная (функция активации)* и др. [1: 62]. Таким образом, все частные функции религиозного дискурса можно объединить в три следующих класса: 1) регулирующие базовые принципы существования социума в целом, 2) регулирующие отношения между членами данного социума, 3) регулирующие внутреннее мироощущение, мировосприятие конкретного индивида. **Перспективой** данного исследования является более детальное рассмотрение частных функций религиозного дискурса на материале английского, греческого и славянских языков.

БИБЛИОГРАФИЯ

1. Бобырева Е.В. Религиозный дискурс: ценности, жанры, языковые характеристики: Монография / Е.В. Бобырева. — Волгоград: Перемена, 2007. — 385 с.
2. Бюлер К. Теория языка / К. Бюлер. — М., 1993. — 345 с.
3. Orthodox Prayer Book. — London: MarketingPro Engineering, 2011. — 443 p.

ВЕРБАЛІЗАЦІЯ КАТЕГОРІЇ ПРИЧИННОСТІ В ПАРЕМІОЛОГІЧНИХ ФОНДАХ УКРАЇНСЬКОЇ, АНГЛІЙСЬКОЇ ТА НОВОГРЕЦЬКОЇ МОВ

Анастасія ЛІТВІНОВА (Маріуполь, МДУ)

У тезах наведено класифікацію паремій на позначення причинності з сучасних фразеологічних та тлумачних словників англійської, української та новогрецької мов, проаналізовано особливості менталітету трьох народів на матеріалі прислів'їв.

Ключові слова: *паремія, причинність, предетермінізм, наслідок, категорія, семантика, менталітет.*

The classification of proverbs expressing causality from modern English, Ukrainian and Greek phraseological and explanatory dictionaries is examined in the paper. The main features of mentality of three nations on the basis of proverbs are characterized.

Key words: *proverb, causality, predeterminism, consequence, category, semantics, mentality.*

Мова тісно пов'язана з культурою: вона проникає у неї, висловлює її, є обов'язковою передумовою розвитку культури в цілому. Світобачення народу відображається в системі характерних для мови образів та символів. Особливу роль у цьому відіграє пареміологічний склад мови, тому що в образному змісті його одиниць втілено культурно-національне світобачення.

Багато мовознавців займалися дослідженням особливостей менталітету на матеріалі пареміологічного фонду мови. Це такі вчені як Р.І. Яринцев, В.Телія, В.Маслова, Г.Л. Пермяков та багато інших [2: 15].

Загалом існує небагато спроб дослідити особливі риси менталітету українців, англійців та греків на матеріалі прислів'їв цих трьох народів. Зокрема, недостатньої уваги було приділено вербалізації категорії причинності у пареміологічних фондах цих мов. Наша спроба вирішити ці питання становить **актуальність** даної роботи.

Об'єктом нашої роботи виступають прислів'я на позначення причинності в українській, англійській та новогрецькій мовах.

Предметом є вербалізація категорії причинності в українській, англійській та новогрецькій мовах.

Матеріалом дослідження є суцільна вибірка прислів'їв на позначення причинності у кількості 287 одиниць з сучасних фразеологічних та тлумачних словників.

Дослідження менталітету крізь призму пареміологічного фонду мови дозволяють нам виявити головні риси їх характеру: спільними якостями є волелюбність, чесність та життєлюбність, а від'ємними – жадібність, заздрість та колективізм у українців; стриманість, змагальність та традиційність у англійців; надмірність, легковажність та хитрість у греків.

Причинні відносини є невід'ємною частиною пареміологічних картин українського, англійського та грецького народів. Вони можуть носити різноманітний характер, і їх не можна зводити до однієї форми [1: 51]. В нашій роботі ми, на основі класифікації англійського лексиколога П.М. Роже, розподілили прислів'я на позначення причинності за п'ятьма категоріями: наслідок, умова, предетермінізм, відсутність причини та вплив [3: 515].

Прислів'я на позначення наслідку становлять найбільшу групу у категорії причинність. Причинно-наслідковий зв'язок передбачає оцінку певної діяльності. Така оцінка може бути як негативною, так і позитивною: *A bad penny always comes back.* – *Що посієш, те й пожнеш.* – *Ό,τι σπείρεις θα θερίσεις.* Загалом до цієї категорії ми віднесли 120 прислів'їв – 42% від загальної кількості прислів'їв.

Ми з'ясували, що другою за чисельністю є категорія умови: *Where there's a will, there's a way.* – *Де хотіння, там – уміння.* – *Απέχου και ανέχου.* Загальна кількість прислів'їв у цій категорії – 70 – 25% від кількості проаналізованих нами паремій.

Категорія відсутності причини є невеликою та характеризується наявністю наслідків без видимих на це причин та умов: *A clear conscience laughs at false accusations.* – *Добра совість не боїться наклепу.* – *Καθαρός ουρανός αστραπές δεν φοβάται.* В цій групі ми дослідили 44 паремії – 15% від загальної кількості паремій.

Предетермінізм – категорія, яка позначає загальну об'єктивну зумовленість явищ природи, суспільства і людської психіки, зокрема волі: *Like father, like son.* – *Яблуко від яблуні далеко не котиться.* – *Κατά μάνα, κύρη είναι υἱος και θυγατέρα.* Ця категорія, як і попередня, налічує 35 паремій, що становлять 11% від усіх проаналізованих нами паремій.

Останньої та найменшою категорією причинності виступають прислів'я на позначення впливу, тобто дії спричиненої якимось чинником: *One scabby sheep will tar a whole flock.* – *Одна паршива вівця все стадо псує.* - *Ένα ψωριάτικο πρόβατο χαλά όλο το κοπάδι.* До цієї групи ми віднесли 18 прислів'їв – 7%.

Проаналізувавши 287 паремій, ми дійшли висновку, що найбільшу групу паремій становлять прислів'я на позначення наслідку. Це пояснюється тим, що причинно-наслідковий зв'язок є всезагальним і виявляється у всіх сферах дійсності та діяльності людини.

Перспективою нашого подальшого дослідження є порівняльний аналіз структури та семантики компонентів прислів'їв на позначення причинності на матеріалі 4-х мов: української, англійської, новогрецької німецької мов.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Булатов М.А. Причинність / М.А. Булатов // Філософський енциклопедичний словник – К.: Абрис, 2002. – 523 с.
2. Попов М. В. Співвідношення духовності, менталітету та світогляду / М.В.Попов // Тези доповідей та матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. “Ментальність. Духовність. Саморозвиток особистості. – Ч. I. – Розд. I. – Київ; Луцьк, 1994. – С. 139.
3. Roget P. Roget's international thesaurus / P. Roget. - NY: HarperCollins Publishers, 2010. – 1312 p.

ВЕРБАЛІЗАЦІЯ КАТЕГОРІЇ АКСІОЛОГІЧНОЇ ОЦІНКИ В АНГЛО -, УКРАЇНО - ТА ГРЕКОМОВНИХ ПАРЕМІОЛОГІЧНИХ ФОНДАХ

Віра ПРОКОПЕНКО (Маріуполь, МДУ)

У тезах висвітлюються основні положення наукової роботи у якій розглядаються прислів'я на позначення ціннісної оцінки у трьох мовах, виявляються особливості систем цінностей кожної з досліджуваних культур.

Ключові слова: прислів'я, аксіологічна оцінка, система цінностей, релігійна оцінка, етична оцінка, соціальна оцінка, особливості національного менталітету.

The main provisions of the scientific study on value assessment proverbs of three languages are highlighted in the paper, distinguishing features of the culture's value systems are described.

Key words: proverbs, value assessment, value system, religious assessment, ethic assessment, social assessment, peculiarities of national mentality.

Проблема розуміння людини і її сутності здобуває в останні роки все більшу актуальність. ХХІ сторіччя внесло нові підходи до осмислення дійсності, сутності людини, її світорозуміння, а також людських цінностей. Сприйняття культури кожної нації відбувається через ідеал цієї культури, у якому, віддзеркалюється “обличчя” національного менталітету, колективна етнічна свідомість. Таким ідеалом будь-якої культури є прислів'я – “народна мудрість”. У прислів'ях як у цілісних висловлюваннях з притаманним їм дидактичним змістом проявляється народна мудрість що її Ф. Бекон визначав як «геній, розум та дух нації». У мові віддзеркалюється певний світогляд, духовні якості носія мови, народу[2]. Мова, відібражаючи реальність, створює свій світ, у якому присутні фрагменти культури, історії, психології, менталітету. Здатність аналізувати та породжувати власні судження та оцінки згідно з особистою картиною світу пов'язані із світосприйняттям, мисленням, втілені у мовленні індивіда [1]. У нашій роботі розглядається різновид оцінки, пов'язаний з ціннісним сприйняттям мовцем об'єктів навколишньої дійсності, – аксіологічна оцінка. Спираючись на класифікацію Т.А. Космеди [3], що виділяє у системі фразеологізмів, залежно від об'єкту оцінювання різні типи оцінки ми виділили п'ять груп прислів'їв та дослідили особливості аксіологічної оцінки у трьох мовах. Це групи прислів'їв що виражають:

1) християнсько-релігійну оцінку (стан духовності людини, прагнення до досконалості душі, релігійне сприйняття світу, вірування) Наприклад : Богу молись, а сам стережись / Every tub stand on its own bottom/ God helps those who help themselves /Put your trust in God, but keep your powder dry /Ο θεός έφκιασε τον

κόσμο κι είπε: 'Οπόχει μυαλό ας πορεύεται/ Σύν 'Αθηνά καί χείρα κίνει /Ο λύκος έχει τον σβέρκο χοντρό γιατί κάνει τις δουλειές μόνος του, – виражають впевненість у тому, що попри віру людина завжди має покладатися на свої власні сили. Цікаво відмітити що в англійській та новогрецькій мовах окрім традиційного варіанту з компонентом Бог/ *God* / *Ο θεός* є прислів'я з компонентами *tub* (діжка), *Αθηνά* (Афіна) та *Ο λύκος* (вовк); 2) **культурно-естетичну** оцінку (становлення культурно-естетичних цінностей суспільства, зокрема ставлення до прекрасного). Якщо для британця краса в уяві спостерігача: *Beauty is in the eye of the beholder*, українці кажуть : *Не по хорошу милий, а по милу хороши*, вказуючи на відношення до об'єкта, а греки зазначають: *Περί ορέξεως ουδείς λόγος*/ *Περί ορέξεως κολουθόπιτα*, – тобто кожному своє; 3) **національно-етнографічну** оцінку (становлення нації, національної самосвідомості, патріотизму). Для української ментальності характерно ототожнювати чуже із ворожим: *Рідна земля – мати, а чужа – мачуха*, – навіть якщо воно краще: *За морем тепліше, та вдома миліше*. Для англійців та греків: *East or West, home is best*, – тому, що *An Englishman's home is his castle* та *Σπίτι μου σπιτάκι μου και σπιτοκαλυβάκι μου*, – просто тому, що рідний дім є найкращім; 4) **соціально-етичну** оцінку (виступає шкалою цінностей у конкретному суспільстві і в світі взагалі, а також зумовлює правила поведінки у суспільстві). Грецьке прислів'я *Μην καωεις μη σου κανουωε, μην πεις να μη σου ποθνε, σε ξενη πορτα μη χτηπας και την δικη σου σπουνε*, – включає в себе такі аналоги як : *Що посієш те й пожнеш / свого не віддавай, а чужого не бажай*. Але: *Μοναχός σου χόρευε, κι' όσο θέλεις πήδα* (сам хоч танцюй хоч стрибай). На що дотепні англійці кажуть : *Do not treat the others the way you want them to treat you – your tastes may not be the same*; 5) **антропоцентрично-практичну** оцінку (передбачає оцінювання реалій об'єктивного світу з позицій людини що протипоставляє себе світові природи й уявляє природу як свою «майстерню» радше ніж дім є практично побутовою оцінкою). Якщо греки вважають, що : *Το πάθημα μαθημα* (страждання навчає), українці навпаки : *Як нема розуму від роду, то не буде й до гробу*; англійські ж прислів'я свідчать про надмірну обережність: *The burnt child dreads the fire. Once bitten twice shy*.

Отже очевидно, що центральне поняття аксіології – цінність, яка, характеризуючи людський вимір суспільної свідомості, є реальним вектором людської поведінки, що формує життєві та практичні орієнтири людей. Отже, єдиним логічним поясненням сутності цінності є те, що вона – це вираження суб'єктно-об'єктного ставлення до світу, яке виникає не лише на основі знання та інформації, а й власного життєвого досвіду колективного представника певної мовної спільноти, під яким слід розуміти певний соціум різних рівнів спілкування. Осмислення, всебічний аналіз фразеологічної системи, як феномену етнокультурної свідомості, як результату специфічних обставин побуту народу та пізнання ним світу, дає змогу, по-перше, краще тлумачити конкретні ідіоматичні фразеологічні вислови, та, по-друге, дає змогу заглибитися у свідомість народу, дає нове бачення своєрідності їх соціального апарату, виділяє особливості цієї конкретної спільноти порівняно з іншими.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Арутюнова Н.Д. Типы языковых значений: оценка, событие, факт: [монографія] / Н.Д. Арутюнова. – М.: Наука, 1988. – 341 с. 2. Верещагин Е.М., Костомаров В.Г. Язык и культура / Е.М., Верещагин, В.Г. Костомаров. – М.: Русский язык, 1990. – 247 с. 3. Космеда Т.А. Аксіологічні аспекти прагмалінгвістики: засоби вираження категорії оцінки в українській та російській мовах: автореф. дис. д-ра філол. наук: 10.02.01 / Т. А. Космеда. – Х.: Харк. держ. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди, 2001. – 32 с.

ВЕРБАЛІЗАЦІЯ КАТЕГОРІЇ «ЗМІНА» В ПАРЕМІОЛОГІЧНИХ ФОНДАХ УКРАЇНСЬКОЇ, АНГЛІЙСЬКОЇ ТА НОВОГРЕЦЬКОЇ МОВ

Юлія Халаджі (Маріуполь, МДУ)

У тезах висвітлені такі актуальні питання лінгвістики як: понятійна категорія, мовна картина світу, зв'язок менталітету з мовою; розглянуто шляхи вербалізації категорії «зміна» на прикладі паремій та надано порівняльний аналіз паремійних одиниць на позначення «зміни» в українській,

англійській та новогрецькій мовах, що дозволяє виділити спільні та відмінні риси менталітетів відповідних етносів.

Ключові слова: *понятійна категорія, мовна картина світу, менталітет, фразеологія, прислів'я, ментальна категорія, категорія зміни.*

Such relevant problems of linguistic as conceptual category, linguistic world-image, the mentality and language connection are studied in the paper. The ways of "change" category verbalization are examined as well as the comparative analysis of the Ukrainian, English and Greek proverbs with the meaning "change" to indicate different and common features of their mentalities.

Key words: *conceptual category, linguistic world-image, mentality, phraseology, proverbs, mental category, category of "change".*

Фразеологія як окремий розділ мовознавства інтенсивно розвивалась із початку XX століття. У фразеології чи не найяскравіше відбивається досвід народу, своєрідність його світобачення, оскільки в ній найбільш чітко виявляються специфічні засоби відображення концептуальної картини світу.

Українська та англійська фразеологія як культурно маркована сфера неодноразово досліджувалась на предмет порівняльного аналізу, однак на теперішній час бракує робіт присвячених, порівняльному аналізу паремій на матеріалі української, англійської та новогрецької мов, що й зумовлює **актуальність** нашого дослідження.

Об'єктом даної роботи виступають українські, англійські та новогрецькі прислів'я на позначення зміни.

Предметом дослідження є порівняльний аналіз семантики англословних, українськомовних та грекомовних прислів'їв, що позначають зміну.

Понятійні категорії – загальні, фундаментальні поняття, що відображають найбільш суттєві, закономірні зв'язки і відносини реальної дійсності і пізнання. За їх допомогою здійснюється усвідомлення основ буття і мислення, світогляду, людської культури в цілому. Понятійні категорії мають універсальний характер, тому вони можуть виступати основою для

зіставлення менталітетів та відповідних картин світу певних етносів. Картина світу містить лінгвістичну картину світу, як її невід'ємний атрибут. Дослідження мовної картини світу є актуальним у зв'язку із виходом на перший план у лінгвістичних дослідженнях проблеми співвідношення мови, свідомості й культури [3: 67]. Мовна картина світу — відображена в мові сукупність уявлень про світ, концептуалізація дійсності крізь призму культурно-національних особливостей, притаманних певному мовному колективу [2: 36].

Серед актуальних питань лінгвістики слід відзначити спосіб відображення світу у свідомості людини та роль вербальних засобів у цьому процесі. В.Гумбольдт першим висунув ідею про нерозривну єдність мови і мислення [2: 38]. Дослідженням менталітету займалися такі вчені як М. Костомаров, Л. Карпюк, С.Г. Тер-Минасова та багато інших дослідників.

Наукові розробки проблеми менталітету містять зв'язки із мовними особливостями, оскільки мова функціонує не лише як засіб комунікації, а й фіксує духовні надбання народу, складаючи мовну картину світу даного етносу[1: 86]. На жаль, до цього часу мовознавці лише побічно торкалися питання національної своєрідності мовного самовираження, тому постає потреба ґрунтовного дослідження рис українського, англійського та новогрецького менталітетів. Отже, розглянувши особливості менталітету трьох народів можемо сказати, що спільними рисами є забобонність, дотримання традицій, гостинність, волелюбність. Але є і такі індивідуальні риси, притаманні лише одній нації, наприклад, снобізм та манірність у англійців, прив'язаність до землі та релігійність в українців і темпераментність та непунктуальність у греків.

Серед універсальних ментальних категорій, категорія зміни, так само як простору і часу, цікавить людей з тих пір, як людина почала усвідомлювати себе людиною. Лінгвісти досліджують категорію «зміни» як систему відповідних мовних засобів, що її вербалізують. Більш вдалу на нашу думку класифікацію прислів'їв на позначення «зміни» запропонував В.В.

Федоров в своїй збірці «Психологічна свідомість народу» [4: 136]. Першу категорію складають прислів'я на позначення сталості: *Хто дурнем уродився, тому дурнем і вмерти.* – *He who is born a fool is never cured.* – *Та ἰδία Παντελακίου, та ἰδία Παντελή μου.* Загалом до цієї категорії ми відібрали 104 паремії, що складає 53%. До другої категорії прислів'їв, що позначають мінливість – *Час лікує.* – *Time cures all things.* – *Ο χρόνος πάσης ἐστὶν ὀργῆς φάρμακον* – ми відібрали 85 паремій – 43,4%. Третю категорію складають прислів'я, які позначають і змінність і сталість: *Горбатого виправить могила, а впертого дубина.* – *The leopard cannot change his spots.* – *Τώρα στα γεράματα μάθε γέρω γράμματα.* До цієї категорії увійшли 7 паремій, що складає 3,6% від загальної кількості.

Таким чином, серед проаналізованих прислів'їв, загальна кількість яких 196 одиниць, більшість складають паремії на позначення сталості, тому спираючись на кількісний аналіз, можемо зробити висновок, що українці, англійці та греки не сприймають змін і є досить сталими у своїх поглядах.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Голубовська І. О. Етнічні особливості мовних картин світу / І. О. Голубовська. – К.: Логос, 2004. – 283 с.
2. Лисиченко Л.А. Структура мовної картини світу / Л.А. Лисиченко // Мовознавство. – 2004. – №5-6. – С. 36–42.
3. Соколовская Ж. П. Проблемы системного описания лексической семантики / Ж. П. Соколовская. – К.: Наук. думка, 1990. – 184 с.
4. Федоров В.В. Психологія народної мудрості: Пареміологічний довідник / В.В. Федоров. Тернопіль: Підручники та посібники, 2009. – 352 с.

ЛІНГВОКОГНІТИВНИЙ АСПЕКТ ОБРАЗНИХ ІМЕННИКІВ – НАЙМЕНУВАНЬ ОСОБИ КОНЦЕПТУ ХАРАКТЕР (НА МАТЕРІАЛІ АНГЛІЙСЬКОЇ ТА УКРАЇНСЬКОЇ МОВ)

Маргарита ЧЕЧЕЛЬ (МАРІУПОЛЬ, МДУ)

У тезах представлені основні поняття про концепт та проаналізовані образні іменники найменувань особи концепту «ХАРАКТЕР» отримані за допомогою двох тлумачних словників з української та англійської мов.

Ключові слова: *концепт, образні іменники, концепт «ХАРАКТЕР людини», картина світу.*

The article presents the basic notion of the concept and analyzed figurative nouns denoting person with the concept " CHARACTER" obtained with the help of two dictionaries of the English and Ukrainian languages.

Key words: *concept, figurative nouns, concept "character", linguistic view of the world.*

Серед актуальних напрямків сучасного мовознавства усе більше утверджується когнітологічний напрям, який найтісніше пов'язаний з теорією картини світу. Когнітивна лінгвістика оперує не мовними елементами, а одиницями, особливими за своєю природою. Для найменування цих одиниць функціонує термін - "концепти". Представники когнітивної лінгвістики вважають, що кожна мова еквівалентна певній системі концептів, за допомогою якої носії мови сприймають, структурують, класифікують та інтерпретують інформативний потік, який надходить із навколишнього світу.

Під концептом розуміємо ментальну категорію, яка відбиває зміст отриманих знань, досвіду, результатів усієї людської діяльності та результатів пізнання нею навколишнього світу у вигляді певних одиниць - квантів знання. Головна роль, яку відіграють концепти у мисленні, - це категоризація, "важливий спосіб упорядкування інформації, яку отримує людина" [1 : 90].

Метою даного дослідження є аналіз іменників найменувань особи концепту «ХАРАКТЕР», багатofункціональність англійських та українських іменників. Дослідження концепту «ХАРАКТЕР людини» відбувалось шляхом вибірки образних іменників за допомогою двох тлумачних словників: Oxford Advanced Learner's Dictionary of Current English by A.S. Hornby та Великий тлумачний словник сучасної української мови за редакцією В.Т. Бусела.

Увагу лінгвістів привертають перш за все основні, “базові”, концепти, що найтісніше пов'язані з культурою народу і найяскравіше відбивають специфіку його колективної свідомості. У своїх працях провідні науковці в галузі когнітивної лінгвістики розробляють методики концептуального аналізу. Об'єктами ґрунтовних досліджень стали окремі соціально значущі концепти. Особливе місце серед таких концептів посідає концепт «ХАРАКТЕР людини». Він є одним з базових концептів.

Характером називається «сукупність стійких психічних властивостей людини, її особистих рис, що виявляються в поведінці й діяльності». [3: 155]

Образне значення слова – складне явище, яке виникає при взаємодії психіки і мови у процесі пізнання і відображення зовнішнього світу. Образність - це невідокремлюваний від плану змісту структурний компонент мовної одиниці, який має створене засобами мови двопланове зображення, що засноване на вираженні одного предмету через інший. Образний компонент позначає одне явище позамовної дійсності в асоціативному зв'язку з не тотожним позначуваному іншим явищем на основі їх реальної або уявної схожості у процесі пізнання світу й розвитку мови [2: 15].

Проаналізувавши англійський та український тлумачні словники були виокремлені наступна класифікації образних іменників з концептом «ХАРАКТЕР людини». Найбільш поширені з них:

Негідний (villain/лиходій - a person who is morally bad or responsible for causing trouble or harm / людина, що чинить лихо, здатний чинити лихо);

Хитрий (snake/змій - disapproving) a person who pretends to be your friend but who cannot be trusted / про хитрого, лютого ворога);

Жорсткий (monster/монстер - a person who is very cruel and evil/ про людину, що вирізняється своїми негативними рисами);

Дурний (fool/дурень – a person who you think behaves or speaks in a way that lacks intelligence or good judgement / розумово обмежена, дурна людина).

Таким чином, виявляється, що концепт «ХАРАКТЕР» є складовою концепту «ЛЮДИНА», та включає у себе більш прості концепти. До перспектив

дослідження образних іменників найменувань особи слід віднести поглиблення лінгвокультурологічного підходу до розгляду іменників, які характеризують людину.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Бусел В.Т. Великий тлумачний словник сучасної української мови / Т.В. Бусел // К.; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2005. – С. 155.
2. Кубрякова Е.С., Демьянков В.З., Панкрац Ю.Г., Лузина Л.Г. Краткий словарь когнитивных терминов / Е.С. Кубрякова, В.З. Демьянков, Ю.Г. Панкрац, Л.Г. Лузина. - М.: Филол. Ф-т МГУ им. М.В. Ломоносова, 1996. – 245 с. – С. 90-92.
3. Пефтієва О.Ф. Вербалізація концепту ХАРАКТЕР образними найменуваннями особи в англійській мові / О.Ф. Пефтієва // Вісник ХНУ № 897 - 2010. – С. 11-18.

СОПОСТАВИТЕЛЬНАЯ ХАРАКТЕРИСТИКА МЕТАФОРИЧЕСКИХ ЗАГОЛОВКОВ

Анастасия НИКИТИНА (Мариуполь МГУ)

Статья посвящена когнитивному исследованию метафорических заголовков в американском и российском изданиях журнала Newsweek. Интенсивное развитие информационных технологий, возрастающая роль средств массовой информации способствуют повышению внимания общества к политическому дискурсу, яркой приметой которого в последние десятилетия стала все возрастающая метафоричность.

Ключевые слова: *метафора, заголовок, лингвокультурология, газета, концепт.*

The article is devoted to the study of cognitive metaphorical titles in the American and the Russian edition of Newsweek. The intensive development of information technologies, the increasing role of the media contribute to the society's attention to the political discourse, vivid evidences which in recent decades has become an increasing metaphors.

Key words: *metaphor, title, cultural linguistics, newspaper, concept.*

Современная когнитивистика рассматривает метафору как основную ментальную операцию, как способ познания, структурирования, оценки и объяснения мира. Человек не только выражает свои мысли при помощи метафор, но мыслит метафорами, познает при помощи метафор тот мир, в котором он живет, а также стремится в процессе коммуникативной деятельности преобразовать существующую в сознании адресата языковую картину мира .

Актуальность исследования. Интенсивное развитие информационных технологий, возрастающая роль средств массовой информации способствуют повышению внимания общества к политическому дискурсу, яркой приметой которого в последние десятилетия стала все возрастающая метафоричность. Теория метафоры в последнее десятилетие стала едва ли не ведущим направлением когнитивистики, психолингвистики и лингвокультурологии. Особенно перспективно сопоставительное исследование метафорических картин мира, характерных для различных национальных лингвокультурных сообществ.

Как известно, в современной теории метафорического моделирования не существует какой-либо единой классификации метафорических моделей или какого-либо закрытого перечня таких моделей. А.Н. Баранов и Ю.Н. Караулов в качестве основного принципа построения тезауруса выделяют иерархически-координативный, использование этого принципа позволяет добиваться логико-понятийной упорядоченности [4: 17 - 33]. Однако конкретные приемы построения иерархии моделей пока не выработаны. Если сопоставить существующие описания метафорических моделей, то легко можно заметить, что, с одной стороны, во всех из них представлена характеристика наиболее частотных моделей (с исходными сферами «родство», «физиология», «война», «театр», «спорт», «флора», «фауна» и др.), но вместе с тем, в каждом перечне есть модели, не затронутые в работах других авторов .

При выборе моделей для исследования учитывалась, прежде всего, целесообразность характеристики моделей с различными свойствами,

относящихся к различным семантическим сферам. В монографии А. П. Чудинова выделено четыре основных разряда моделей русской политической метафоры:

Антропоморфная метафора. Соответствующие этому разряду концепты относятся к таким исходным понятийным сферам, как «Анатомия и физиология» (физиологическая метафора), «Болезнь» (морбиальная метафора), «Семья» (метафора родства). В данном случае человек моделирует политическую реальность исключительно по своему подобию.

Метафора природы. Источниками метафорической экспансии в данном случае служат понятийные сферы «Животный мир» (зооморфная метафора), «Мир растений» (фитоморфная метафора), то есть реалии осознаются в концептах мира окружающей человека живой и неживой природы.

Социальная метафора. Соответствующие этому разряду концепты относятся к понятийным сферам «Преступность» (криминальная метафора), «Война» (милитарная метафора), «Игра и спорт» (спортивная и игровая метафоры), «Театр (зрелищные искусства)» (театральная метафора).

Артефактная метафора. К этому разряду отнесены такие понятийные сферы, как «Дом (здание)» (метафора дома), «Механизм» (метафора механизма). В данном случае реалии представляются как предметы, созданные трудом человека [1 : 295].

Основные метафорические модели используются как в русском, так и в английском языке, но из-за структурных различий метафора более характерна для английского языка и используется в нем значительно чаще. Заголовки, содержащие метафоры, относятся ко всем сферам жизни, описываемым в газетных статьях и, соответственно, метафоры, используемые в заголовках, принадлежат практически ко всем сферам-источникам.

БИБЛИОГРАФИЯ

1. Арнольд И. В. Стилистика современного английского языка : учеб. пособие / И. В. Арнольд. – Л. : Просвещение, 1981. – 295 с.
2. Арутюнова Н. Д. Метафора и дискурс / Н. Д. Арутюнова // Теория метафоры. – М. : Наука, 1990. – С. 5–32.
3. Воркачев С. Г. Лингвокультурология, языковая личность, концепт: становление

антропоцентрической парадигмы в языкознании / С. Г. Воркачев // Филол. науки. – 2001. – № 1. – С. 64–72 4. Демьянков В. З. Когнитивная лингвистика как разновидность интерпретирующего подхода / В. З. Демьянков // Вопр. языкознания. – 1994. – № 4. – С. 17–33. 5. Караулов Ю. Н. Русский язык и языковая личность / Ю. Н. Караулов. – М. : Наука, 1987. – 263 с. 6. Павлович Н. В. Язык образов. Парадигмы образов в русском поэтическом языке / Н. В. Павлович. – М., 1995. – 182 с. 7. Постовалова В. И. Судьба как ключевое слово культуры и ее понимание А.Ф. Лосевым / В. И. Постовалова // Идея судьбы в контексте разных культур. – М., 1994. – 191 с. 8. Симашко Т. В. Как образуется метафора (деривационный аспект) / Т. В. Симашко, М. Н. Литвинова. – Пермь : Изд-во Перм. ун-та, 1993. – 218 с. 9. Чудинов А.П. Метафорическая мозаика в современной политической коммуникации / А. П. Чудинов. – Екатеринбург, 2003. – 248 с.

АМЕРИКАНСЬКІ СЛЕНГІЗМИ ТА ЇХ ЕКВІВАЛЕНТИ В УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ

Олександр СМІРНОВ (Маріуполь, МДУ)

Тези присвячені дослідженню американських сленгізмів та їх еквівалентів в українській мові. Встановлено, що сленгові американського молодіжного сленгу дуже поширені і вони підлягають перекладу, а для цього треба вивчити специфіку перекладу цих одиниць.

Ключові слова: сленг, таємний сленг, римований сленг, хлопець

The theses are devoted to the study of American slengizmy and their equivalents in the Ukrainian language. It is established that the units of American youth slang is very common and they are to be transferred, and for this it is necessary to examine the specifics of these translation units.

Key words: slang, back slang, rhyming slang, dude

Актуальність дослідження зумовлена необхідністю вивчення специфіки перекладу сленгових одиниць американського молодіжного сленгу українською мовою. Дослідження сленгу, проводяться вітчизняними та зарубіжними

лінгвістами давно. Передумовою до вивчення сленгу стали фундаментальні дослідження вченими таких явищ, як просторіччя соціальні діалекти, міське просторіччя.

Сленг молоді найбільш жваво реагує на всі події в житті. Він підхоплює і відображає нові явища і сам змінюється в процесі їх перетворень. Різні аспекти сленгу вивчалися в працях Е. Патріджа, В. Вілюмана, Г. Менкена. Сленг - це суспільна, часто вживана лексична одиниця як в англійській, так і в українській мовах. Тож аналіз цієї лексичної одиниці допоможе перекладачеві припустити помилок щодо перекладу сленгу.

Об'єктом виступає розмовна лексика, а саме американські сленгізми та їх еквіваленти в українській мові.

Предмет становлять особливості та засоби перекладу сленгових одиниць з англійської мови на українську.

Метою є визначення місця сленгу в системі лексики, зіставлення та розгляд особливостей формування та функціонування американського та українського молодіжного сленгу, визначення особливостей перекладу американського молодіжного сленгу українською мовою.

Наявність опозиції між сленгом і стандартною літературною мовою не викликає сумнівів як у вітчизняних, так і в закордонних лінгвістів. Дослідники сленгу наголошують, що сленг частіше використовується у колі друзів, близьких чи знайомих. Звертає на себе увагу те, що термін сленг частіше уживається в англійській лінгвістиці, хоча останнім часом він активно використовується і відносно української мови.

Отже, між сленгом та іншою лексикою нема непрохідних границь, навпаки, сленгізми часто виникають як переосмислення слів і виразів загальнолітературної лексики чи як нові утворення від них, а потім повертаються в літературну мову у своїх нових значеннях, як це відбулося зі словами: *above-board* (чесний), *hairdo* (зачіска), *joke* (жарт), *make-up* (косметика), *to live up* (бути здатним), *tub* (метро), *vac* (канікули), *zoo* (зоосад).

В.Г. Вілюман [1], довгі роки займаючись проблемою сленгу, в стислих тезах сформулював деякі його особливості, зокрема автор запропонував розрізнявати два види сленгу: загальний сленг (*bed-sitter (bed-sitting room - вітальня), bob (shilling - шилінг), booze (a drink, to drink liquor - пиячиму)*) та спеціальний сленг (*finals - випускні іспити, Fannie May - сертифікат «Фенні Мей», preemie - недоношена дитина*).

Під поняттям «молодіжний сленг» розуміють сукупність мовних засобів високої експресивної сили, які постійно трансформуються, і які використовуються у спілкуванні молоддю, що знаходиться у дружніх, фамільярних стосунках [1].

Частковий сленгізм **dude** може слугувати ще одним прикладом вищезгаданих процесів. Висока частотність вживання цього просторічного американізму сприяла послабленню його негативного аксіологічного значення аж до повної нейтралізації у загальному слензі, слензі підлітків та афроамериканців, де *dude* тепер позначає будь-якого чоловіка чи хлопця [1].

Розглянемо мовні особливості як американського, так і українського молодіжних сленгів, а зокрема різноманітні засоби утворення лексичних одиниць: *air head - порожня голова; балда, вавка в голові; slam - помилка; глюк, прокол; have a belfry - бути розумним; бути грамотним*.

В українському сленгу більша частина іноземних запозичень - це запозичення з англійської мови. Такі лексичні одиниці не становлять великих складнощів для перекладу. Даний спосіб словотвору органічно поєднується з афіксацією, і таким чином слово набуває українського «варіанту»: *drink - напій; трабл - проблема; перенси - батьки* [2].

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Вілюман О способах образования слов сленга в современном английском языке / В.Г. Вілюман // Учен. зап. ЛГПИ им. А.И.Герцена. - Л.: ЛГПИ им. А.И.Герцена, 1955. - т.3. - С.47-50.
2. Mencken H.L. The American Language / H. L. Menchen. - N.Y.: A.A.Knopf, 1992. - 334 p.
3. Partridge E. Slang Today and Yesterday / E. Partridge - N.Y.: The Macmillan, 1934. - 476 p.

ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ УКРАЇНСЬКИХ ТА АНГЛІЙСЬКИХ ПРИСЛІВ'ІВ НА ПОЗНАЧЕННЯ ФОРМИ

Дар'я ЄВТЄЄВА (Маріуполь, МДУ)

У тезах надана характеристика пареміям як одиницям фразеології, конкретизоване визначення понять прислів'я та приказка, зроблено вибірку прислів'їв української та англійської мов на позначення форми та проведений її порівняльно-семантичний аналіз.

Ключові слова: *паремія, українські прислів'я, англійські прислів'я, порівняльно-семантичний аналіз, прислів'я на позначення форми.*

In the theses paremias are characterized as units of phraseology, the definition of proverbs and sayings is concretized, the number of English and Ukrainian proverbs indicating the shape were described and conducted comparative-semantic analysis.

Key words: *paremia, Ukrainian proverb, English proverb, comparative-semantic analysis, proverbs indicating the shape.*

Паремії, зокрема прислів'я та приказки – невід'ємна частина культури будь-якого народу. Вони вбирають в себе історію народу, відображають особливості його менталітету та ставлення до життя [1].

Дослідженням паремій присвячено роботи вітчизняних і зарубіжних авторів, зокрема: О.В.Куніна, В.В. Виноградова, Л.А. Булаховського, В.Л. Архангельського, В.М. Мокієнко, та В. Мідера. Але незважаючи на глибинність попередніх досліджень, порівняльний аналіз англійських та українських прислів'їв на позначення форми не був остаточно зроблений. Саме тому виконання цієї роботи є **актуальним**.

Національна специфіка прислів'їв і приказок найбільш ясно виявляється при зіставленні різних мов. Порівняння приказок і прислів'їв різних народів виявляє, наскільки багато спільного мають ці народи, що, в свою чергу, сприяє їх кращому взаєморозумінню та зближенню [2].

Об'єктом нашого дослідження виступають англійські та українські прислів'я на позначення форми.

Предметом дослідження є порівняльно-семантичний аналіз прислів'їв на позначення форми в англійській та українській мовах.

Мета нашого дослідження – проаналізувати українські та англійські прислів'я на позначення форми, визначити та порівняти вживані у них елементи.

В ході проведення даного дослідження були використані наступні **методи**: метод суцільної вибірки, дескриптивний метод, порівняльний метод.

У даній роботі ми розглянули паремії та їх основні функції, прислів'я та приказки як жанр усної народної творчості та дізнались про основні проблеми їх дефініції.

Під терміном «паремія» розуміємо прислівні народні висловлення повчального характеру, оформлені за зразком синтаксично замкнених, відтворюваних і семантично цілісних речень, поетичних за формою [3]. Основними одиницями пареміології є прислів'я та приказки.

Протягом нашого дослідження ми розглянули поняття прислів'я та приказка: за визначенням В. Даля [4], прислів'я – це коротка притча, в якій висловлено судження, присуд, повчання. Приказка, за Далем, – це простий вислів без притчі, без судження, без висновку. Були також визначені спільні риси прислів'їв та приказок.

Для зіставлення прислів'їв на позначення форми ми поділили їх на п'ять груп за способом позначення форми: зіставлення зовнішньої оболонки та внутрішнього змісту, порівняння форми, пошкодженість форми, конфігурація форми та густина форми.

Отже, розглянемо на прикладі декілька прислів'їв англійської та української мови на позначення форми.

Так, прислів'я

– *A fair face may hide a foul heart* – за прекрасною зовнішністю може ховатися низька душа: Обличчям хороший, та душею не пригожий,

входить до категорії, що описує зовнішню форму у співвідношенні з внутрішнім змістом. Ця категорія прислів'їв на позначення форми майже повністю співпадає за семантикою в англійській та українській мовах.

Наступна категорія – порівняння форми:

– *As like as an apple to an oyster* – так схоже, як яблуко на устрицю. Це прислів'я про несхожість форм.

Наступна за кількістю категорія прислів'їв на позначення форми – це категорія на позначення пошкодженості форми:

– *A broken friendship may be soldered, but will never be sound* – тріснуту дружбу можна склеїти, але вона ніколи вже не буде міцною.

Наступне прислів'я містить в собі конфігурацію форми:

– *A round peg in a square hole* – круглий стрижень в квадратній дірці: Личить як корові сідло. Це прислів'я показує несумісність предметів.

Лише в одному з досліджених нами англійських прислів'їв на позначення форми виражена густина форми:

– *Faults are thick where love is thin* – багато недоліків бачать в тих, кого мало люблять: все терплю, тому що люблю.

Нами було досліджено 54 прислів'їв англійської та української мови на позначення форми. З них 26% взагалі не мають еквівалента в іншій мові, а в 21% категорія форми втрачається в іншомовному еквіваленті. Найбільш численна група на позначення форм в обох мовах – зіставлення зовнішнього та внутрішнього. В українській мові такі прислів'я складають 32%, а в англійській – 40%. Англійські та українські прислів'я цієї групи схожі за семантикою. Наступна група – прислів'я на порівняння форми: в українській мові 20%, в англійській – 25%. Ці прислів'я також мають подібну семантику в обох мовах. Прислів'я на позначення пошкодженості форми складають 20% в українській і 20% в англійській, але мають мало подібну семантику. Прислів'я на позначення конфігурації форми: 20% в українській та 10% в англійській мові. Найменша за кількістю група в обох мовах: прислів'я, що означають густину форми: в українській мові та в англійській мовах складають по 5%.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Авксент'єв Л. Г. Сучасна українська мова. / Л. Г. Авксент'єв - Х.: Вища школа, 1997. – 215 с.
2. Алефиренко Н.Ф., Семененко Н.Н. Фразеология и паремиология /

Н.Ф. Алефrienко, Н.Н. Семененко. - М.: Флинта: Наука, 2009. - 344 с. 3. Даль В.И. Пословицы русского народа / В.И. Даль. - М.: - 1984. - т.1. - С. 14. 4. Савенкова Л.Б. Пословица, поговорка и поговорка как термины филологии // Филологический вестник / Л.Б. Савенкова. - изд. Ростовск. гос. ун-та, 1997. - №1. - С. 36-43.

ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ СЕМАНТИКИ АНГЛІЙСЬКИХ ТА УКРАЇНСЬКИХ ПРИСЛІВ'ІВ НА ПОЗНАЧЕННЯ РУХУ

Марія ІБРАГІМОВА (Маріуполь, МДУ)

У тезах надана характеристика пареміології як галузі науки, конкретизоване визначення поняттю прислів'я, розглянуто класифікації прислів'їв, зроблено вибірку прислів'їв англійської та української мов на позначення руху та зроблено порівняльно-семантичний аналіз даних прислів'їв в обох мовах.

Ключові слова: *пареміологія, англійська паремія, українська паремія, порівняльно-семантичний аналіз, компоненти на позначення руху.*

In theses we characterized paremiology as science, concretized the definition of the concept of proverbs, examined the proverbs classifications, made up the number of English and Ukrainian proverbs enclosing elements of motion were described and conducted to comparative-semantic analysis.

Key words: *paremiology, English proverb, Ukrainian proverb, comparative semantic-analysis, elements of motion.*

Фразеологією, а саме дослідженням паремій, їх розвитком та семантикою займалися багато дослідників різних країн, як вітчизняних так і зарубіжних, такі як Н. Амосова, В. Виноградов, А. Кунін, Н. Шанський, В. Флейшер, В. Мідер, В. Айсманн та інші, але на сучасному етапі розвитку пареміології саме порівняльному аналізу приділялося недостатньо уваги, чим і зумовлена **актуальність** даного дослідження.

Об'єктом роботи є англійські та українські прислів'я на позначення руху.

Предметом дослідження є порівняльний аналіз семантики прислів'їв на позначення руху в англійській та українській мовах.

Мета дослідження полягає у порівнянні та комплексному аналізі семантики прислів'їв на позначення руху.

Для досягнення мети дослідження необхідно вирішити такі **завдання**:

- 1) Розглянути загальне поняття фразеологізмів, паремій, прислів'їв.
- 2) Проаналізувати особливості прислів'їв як фольклорного елементу окремо в кожній мові.
- 3) Порівняти та зробити аналіз вибірки прислів'їв на позначення руху в українській та англійській мовах.
- 4) Зробити висновки щодо схожості та відмінності семантики прислів'їв на позначення руху в обох мовах.

Розглянемо визначення понять ***фразеологія*** та ***пареміологія***.

Традиційно ***фразеологізми*** розглядають як стійкі, роздільнооформлені, але семантично цілісні сполучення слів з повністю або частково переосмисленим значенням. Це дає можливість включити в склад фразеології й фразові штампи, кліше, типові для різних літературних стилів, і літературні цитати, і крилаті вирази й народні прислів'я та приказки. До складу фразеології також включають паремії. Науку яка займається вивченням паремій називають ***пареміологія*** [1,2]. Прислів'я і приказки – невеликий за обсягом жанр, але розмаїття паремій за формою і змістом, походженням і художньо-образною структурою творить ряд труднощів при їх збиранні, вивченні, класифікації. Вони вимагають багатоаспектного дослідження, бо, хоч і невеликі за розміром, дуже влучні, відображають найширші обрії побуту народу, його історію, культуру, традиції, звичаї, вірування, і водночас особливості світосприймання, психіки, самого способу мислення, національної ментальності. Прислів'я і приказки – це стійкі афористичні вислови, що у стислій, точній формі висловлюють думку про певні життєві явища, реалії дійсності, людські риси, вчинки і т. п. у їх характерних і специфічних ознаках [3,4].

Існує багато класифікацій прислів'їв, розглянемо найважливіші з них:

1. Алфавітний, розроблений І. Снегирьовим, найдавніший і бере початок від найперших збірок. Він для упорядкування матеріалу найпростіший, але його

недолік в тому, що руйнується цілісність тематичних макро- і мікрополів; упорядник вимушений близькі за змістом тексти розміщати у різні частини книги.

2. Тематичний, вперше застосований М. Номисом у книзі «Українські приказки, прислів'я і таке інше». Всі прислів'я групуються за темами (напр., віра, війна, братство, сім'я, страх). Переваги тематичного групування в тому, що воно дає можливість скласти уявлення, як те чи інше явище життя знайшло своє відображення у цьому фольклорному жанрі.

3. Опорно-гасловий (опорно-стрижневий), за яким упорядкована праця І. Франка «Галицько-руські народні приповідки». За цією системою формуються паремійні гнізда — усі варіанти одного стрижневого слова чи висловлювання.

Така система класифікації науково обґрунтована і практично зручна, одержала підтримку сучасних пареміологів [5].

Окрім перелічених є й інші класифікації прислів'їв, але вони не набули поширення.

Дана робота вимагає аналізу прислів'їв за тематичним принципом, тобто за їх семантикою. У нашій роботі ми порівняли семантику українських та англійських прислів'їв категорії руху.

Розглянемо семантику прислів'їв на позначення руху в англійській та українській мовах.

Наприклад, за допомогою руху можуть виражатися такі людські якості як:

- цілеспрямованість, впертість, амбіційність у таких прислів'ях:

A journey of a thousand miles begins with a single step. – Дорогу осилить той, хто йде.

If the mountain won't go to Mohammed, Mohammed must go to the mountain. – Якщо гора не йде до Магомета, Магомет іде до гори.

- нестриманість, поспіх, цікавість:

Don't try to walk before you can crawl. – Не лізь поперед батька в пекло.

Haste makes waste; Haste is from the devil; Hasty climbers have sudden falls; Nothing must be done hastily but killing of fleas. – Поспішили – людей насмішили.

Don't cross the bridge till you come to it. – Не кажи «гон», доки не перестрибнеш.

- лінь, бездіяство:

Everybody wants to go to heaven but nobody wants to die. – Хочеться рибку з'їсти, та не хочеться у воду лізти.

A rolling stone gathers no moss. – Під лежачий камінь вода не тече.

- корисливість, жадібність:

Go farther and fare worse. – Від добра добра не шукають.

He who chases two hares catches neither; One cannot run with the hare and hunt with the hounds; Dog that put up many hares kill none. – Хто два зайці гонить, жодного не здогонить.

- гордість, зарозумілість:

Don't ride a high horse. - Не сідай не в свої сани; Не задирай носа.

- обережність, поступовість кроків:

More haste, less speed; Drive gently over the stones; Better ride an ass that carries us than a horse that throws us. – Тихіше їдеш – далі будеш.

If you cannot see the bottom, do not cross the river. – Не знаючи броду, не лізть у воду.

- боягузтво, нікчемність:

When the cat's away the mice will play. – Кім з хати – миші в танок.

Таким чином, порівнявши українські та англійські прислів'я на позначення руху, ми можемо зробити висновок, що їх семантика не завжди передається однаково, але в більшості має однакове значення, що сформувалось протягом становлення менталітету та культури даних країн.

Дослідження проблеми паремій в англійській та українській фразеології передбачає введення основного базового поняття для усіх паремій. В нашому дослідженні найголовнішим компонентом є «моральні якості», який представлений значним обсягом паремій, які в сукупності складають «пареміологічний портрет людини». Ми обмежуємося скороченим портретом, який представлений лише англійськими та українськими прислів'ями на

позначення руху. Весь спектр паремій ми зіставляємо у процентному співвідношенні, відповідно зменшенню їх кількісного показника, таким чином:

Моральні якості – 20 паремій (100%)

- нестриманість, поспіх, цікавість – 6 паремій (30%)
- обережність, поступовість кроків – 4 паремії (20%)
- корисливість, жадібність – 4 паремії (20%)
- цілеспрямованість, впertість, амбіціозність – 2 паремії (10%)
- лiнь, без дії – 2 паремії (10%)
- боягузтво, нікчемність – 1 паремія (5%)
- гордість, зарозумілість – 1 паремія (5%)

Перспектива цього дослідження полягає у виявленні ізоморфності та алломорфності у менталітеті українського та англійського народів шляхом порівняння системи англійських та українських прислів'їв на позначення руху.

БІБЛІОГРАФІЯ:

1. Виноградов В. В. Русский язык / В. В. Виноградов. – М.–Л. : Учпедгиз, 1947. – 784 с.
2. Кунин А. В. Английская фразеология / А. В. Кунин. – М. : Высш. шк., 1970. – 343 с.
3. Народні прислів'я та приказки / Упоряд., передмова М. Дмитренка. К.: Ред. часопису “Народознавство”, 1999. 180 с.
4. Українські прислів'я та приказки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: URL: <http://www.ebk.net.ua/Book/synopsis/ukrlit/part1/007.htm>.
5. Художня природа, жанрові різновиди та класифікація народних паремій [Електронний ресурс]. – Режим доступу: URL: <http://www.info-library.com.ua/books-text-4182.html>.

***ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ АНГЛІЙСЬКИХ ТА УКРАЇНСЬКИХ ПРИСЛІВ'ІВ
НА ПОЗНАЧЕННЯ ДУШЕВНОГО СТАНУ ЛЮДИНИ***

Ольга ФОДЛАШ (Маріуполь МДУ)

У тезах надана характеристика пареміології як галузі науки, конкретизоване визначення поняттю прислів'я, зроблено вибірку прислів'їв англійської та української мов на позначення душевного стану людини та проведений її порівняльно-семантичний аналіз.

Ключові слова: *пареміологія, англійська паремія, українська паремія, порівняльно-зіставний аналіз, компоненти на позначення душевного стану людини.*

In theses paremiology is characterized as science, concretized definition of the concept of proverbs, the number of English and Ukrainian proverbs enclosing emotional state of person were described and conducted to comparative-contrastive analysis.

Key words: *paremiology, English proverb, Ukrainian proverb, comparative-contrastive analysis, emotional state of person.*

Мова, як найважливіший і дивовижний засіб людського спілкування, може виконувати різноманітні і складні функції, тому що вона є вельми штучною і в той самий час відмінно організованою системою.

Одночасно мова виступає як дзеркало національної культури, її носія. Мовні одиниці, перш за все слова, фіксують зміст, який в тій чи іншій мірі відображає умови життя народу – носія мови. В англійській мові, як і в будь – якій іншій, важлива і цікава так звана національно – культурна семантика, тобто ті мовні знання, які відображають, фіксують і передають від покоління до покоління особливості природи, характер економіки і суспільного устрою країни, її фольклору, художньої літератури, мистецтва, науки, а також особливості побуту, звичаїв і історії народу. Таке семантичне навантаження несуть прислів'я будучи невід'ємною частиною і своєрідною скарбницею будь-якої мови світу.

Прислів'я відіграють важливу роль в спілкуванні і додають різні відтінки засобу вираження: вони можуть зробити вислів (текст) більш емоційним, додати йому виразність, певним чином покращити естетичне сприйняття, забезпечити ті або інші культурні асоціації тощо.

Прислів'я зберігають у мові крихти народної мудрості. У них відображається історія і світосприйняття його народу, його традиції, поведінка, звичаї, здоровий глузд та гумор. Наприклад: *A woman does not deserve her name if she does not cheat a man less than seven times every day. - То й не жінка, як сім раз на день не обманить чоловіка.*

В англійській мові живуть сотні прислів'їв. Вони створювались багатьма поколіннями людей, розвивались та вдосконалювались протягом століть.

Знання англійських та українських прислів'їв збагачує словниковий запас, допомагає засвоїти образний устрій мов, розвиває пам'ять, прилучає до народної мудрості.

Багато прислів'їв, перлин народної мудрості, інтернаціональні та до них часто можна дібрати українські прислів'я.

Дослідженням пареміології займалися: М.М. Амосова [1], А.П. Грищенко [2], А.В. Корунець [3], А.В. Кунін [4] та інші.

Актуальність дослідження зумовлена складністю та багатоаспектністю проблеми, пов'язаної з вивченням прислів'їв складових фразеологічного фонду мови, а також з відсутністю спеціальних робіт, присвячених порівняльно-зіставному аналізу англійських, українських та грецьких прислів'їв.

Об'єктом цієї роботи виступають прислів'я англійської та української мов на позначення душевного стану людини.

Предметом дослідження є порівняльний аналіз англійських та українських прислів'їв на позначення душевного стану людини.

Мета – порівняти семантику прислів'їв української та англійської мов на позначення душевного стану людини та, визначити семантичні особливості англійських та українських прислів'їв.

Досягнення даної мети зумовлює вирішення низки **завдань**:

- 1) виявити подібності та відмінності в експресивності англійських та українських прислів'їв;
- 2) типологізувати способи перекладу прислів'їв з англійської на українську мову.

Методи дослідження представлені:

- 1) методом суцільної вибірки;
- 2) кількісний метод;
- 3) дескриптивний метод;
- 4) порівняльно-зіставний аналіз.

За **матеріал** дослідження обрано суцільну вибірку прислів'їв на позначення душевного стану людини з фразеологічних словників української та англійської мов у кількості 44 одиниць.

Теоретична значущість полягає у тому, що результати даної роботи є внеском у порівняльну лексикологію української та англійської мов. Робота може бути використана при вивченні таких вузівських курсів, як «Фразеологія англійської мови», «Порівняльна лінгвістика», в чому і полягає її **практична цінність**.

Дослідивши спочатку фразеологію ми дізнались, що предмет фразеології – це сполучення слів, що не утворюються спонтанно у мовленні. А входять у нього як готові блоки з певними значеннями. Фразеологізмам властива метафоричність та образність, вони можуть належати до стилістично забарвленої лексики.

Ми виявили, що існують різні підходи щодо принципів класифікації фразеологізмів: структурно-семантичний, граматичний, функціонально-стилістичний.

Слід зазначити, що багато вчених досліджували приналежність прислів'їв до фразеології.

Досліджуючи паремійні одиниці, О.О. Потебня, прийшов до висновку, що прислів'я і приказки не є чимсь навіки застиглим. Багато з них за певних історичних умов зазнають і структурних і семантичних змін. За думкою О.В.Куніна [4], прислів'я повинні вивчатися у двох площинах: як у фразеології, так і у фольклорі. Тож ми дійшли висновку, що пареміологія є складовою частиною фразеології, але формується як окремий клас.

У роботі були вивчені структурно - семантичні особливості прислів'їв, їхні системні зв'язки і варіантність, подібність і розходження структури і семантики англійських і українських прислів'їв, їхня класифікація.

1. Прислів'я є особливими фразеологічними одиницями неномінативного характеру, оскільки вони засновані на предикативному зв'язку між компонентами. Подібно номінантним одиницям мови вони є регулярно відтвореними в мові і мають більш образне, експресивне значення, що поодинокі характеризує.

2. Прислів'я дуже часто є синтаксично і фонетично упорядкованими реченнями. Синтаксична упорядкованість виступає, насамперед, у виді синтактико-морфологічної симетрії і підтримується ритмом, римою й іншими видами звукового зв'язку.

3. Для розуміння багатьох прислів'їв необхідне знання звичаїв, реалій, історичних факторів.

4. Справді темою прислів'їв є інваріантна пара протиставлюваних сутностей. Найбільш традиційними парами є: "один - два", "мало - багато", "старий-новий".

Наприклад: 1. *Cowards die many times before their death.* - Боягуз умирає багато разів раніше своєї смерті. 2. *A friend in need is a friend indeed.* - Друзі пізнаються в лиху.

5. Гнітюча кількість прислів'їв в обох мовах присвячена таким абстрактним поняттям, як любов, дружба, життя, смерть, щастя.

Наприклад: *Gore тільки рака красить.* - *Adversity flatters no man.*

6. Як в українських, так і в англійських прислів'ях висока оцінка дається праці, критикуються дурні і ледачі люди, дається невтішна оцінка багатим, заможним людям, позитивно оцінюються такі якості як чесність, терплячість, сміливість. Наприклад: *Never bray as an ass.* - Не зв'язуйся з дурнем.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Амосова Н.Н. Основи англійської фразеології / Н.Н. Амосова. - Л.: Просвещение, 1963. -145с.
2. Грищенко А.П. Сучасна українська літературна мова / А.П. Грищенко. - К.: Вища школа, 1997 -526с.
3. Корунець І.В. Теорія і практика перекладу (аспектний переклад) Підручник / І.В. Корунець. - Вінниця: Нова книга, 2001. – 448 с.
4. Кунин А.В. Английская фразеология / А.В. Кунин. - М.: Высшая школа, 1970.- 343 с.
5. <http://www.homeenglish.ru/Proverbs2.htm>
6. http://pogovorka.yaxy.ru/pogovorki_eng.html

ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ СЕМАНТИКИ АНГЛІЙСЬКИХ ТА УКРАЇНСЬКИХ ПРИСЛІВ'ЇВ НА ПОЗНАЧЕННЯ ФЛОРИ

Світлана ШЕІНА (Маріуполь, МДУ)

У тезах надана характеристика пареміології як галузі науки, конкретизоване визначення поняття прислів'я, зроблено вибірку прислів'їв англійської та української мов на позначення флори та проведено її порівняльно-семантичний аналіз.

Ключові слова: *пареміологія, англійська паремія, українська паремія, порівняльний семантичний аналіз, фітонімічні компоненти.*

In the theses paremiology is characterized as science, concretized definition of the concept of proverbs, the number of English and Ukrainian proverbs enclosing flora elements were described and conducted to comparative-semantic analysis.

Key words: *paremiology, English proverb, Ukrainian proverb, comparative semantic analysis, flora elements.*

Ця робота присвячена порівняльно-семантичному аналізу прислів'їв. Пареміологія – досить розвинена галузь науки, її проблемами переймалися такі вчені, як Амосов, В. Виноградов, А. Кунін, Н. Шанський, А. Багмет, М. Дашченко, К. Андрущенко. Але незважаючи на глибинність попередніх досліджень, порівняльний аналіз англійських та українських прислів'їв на позначення флори не був остаточно зроблений, що і визначає **актуальність** цієї роботи.

Об'єктом виступають прислів'я в англійській та українській мовах на позначення флори.

Предметом дослідження є порівняльний аналіз семантики прислів'їв на позначення флори в англійській та українській мовах.

Мета дослідження полягає в здійсненні аналізу семантики прислів'їв в англійській та українській мовах на позначення флори та їх порівнянні. Досягнення поставленої мети передбачає вирішення **завдань**, пов'язаних із визначенням особливостей прислів'їв на позначення флори в українській та англійській мовах та у здійсненні їх порівняльно-семантичного аналізу.

Методи дослідження – метод порівняльного аналізу, описовий метод, метод суцільної вибірки.

Кожен народ володіє багатим запасом прислів'їв, які складають невід'ємну частину його духовної культури та мовних багатств. В них відображена багатовікова мудрість народу, практичний досвід у різних сферах людської діяльності, розкрито різноманітні явища суспільного життя і природи, передано горе і радість людини, її мрії і прагнення [3: 45].

Вивченням прислів'їв займається пареміологія. Ця наука дає визначення поняттю прислів'я та класифікує їх. Прислів'я – це стислий, влучний, образний, здебільшого народний вислів, який стосується характеристики різноманітних явищ життя. Їх уживають у мові для розкриття різних типових життєвих обставин і ситуацій. Це, як правило, завершені, логічно вмотивовані, двочленні, римовані речення. Прислів'ям властиві глибокий зміст і досконала форма, музично-словесна гармонія [4: 33]. Притаманні їм художні властивості підсилюють духовні переживання людини, сприяють формуванню емоційно-експресивних процесів — соціальних, інтелектуальних, естетичних [1: 99].

В даній науковій роботі розглянуто певний пласт паремійного фонду англійського та українського народів. Це дає змогу дізнатися більше про систему їх моральних цінностей, менталітет та національний характер, пізнати дійсність, специфічну й унікальну для кожного з цих народів. У даній роботі ми будемо робити це через аналіз фітонімічних компонентів в англійській та українській мовах. Адже природа та її компоненти не могли не відбитися у свідомості народу і сама тому не могли не бути зображені в прислів'ях. Усе це можливо зробити тільки проаналізувавши конкретні прислів'я на позначення флори в обох мовах. Ось деякі з англійських паремій.

«The apple doesn't fall far from the tree» – «Яке коріння таке й насіння. Яка щепи-така і яблуна». Ми бачимо що зовнішня у даному випадку зовнішня форма прислів'їв майже співпадають, тобто в обох випадках присутня яблуна. Що до семантичного змісту – мова йде про схожість близьких родичів, наприклад батька з сином.

«Call me not olive till you see me gathered». Проаналізувавши це прислів'я бачимо, що тут мала на увазі поспішність висновків і тому еквівалентом в українській є прислів'я «Не кажи гоп доки не перескочиш».

«A melon and a woman are hard to know». Тут мова йде про загадковість та незбагненність жіночої душі, як і в українському варіанті – «Бабу і чорт не змудрує».

Стосовно українських прислів'їв, у цій роботі було проаналізовано такі як: «Верба і дівчина приймуться де-небудь». Тут мова йде про пристосованість верби до погодних умов, так і дівчини, яка здатна пристосуватися до обставин та створити затишок будь-де, еквівалентом може бути – «Men build houses, women build homes». Як бачимо фітонімічний компонент у перекладі відсутній.

Ще одне прислів'я – «Така правда, як на вербі груші». Тут мова йде про нісенітницю або брехню, тобто – «talk smb's ear off». «Гнучка, як лоза» (мається на увазі вербова лоза) мова тут йде про гнучкість, тобто «as flexible as rubber». «Високий, як лоза, а дурний, як коза» – це прислів'я про невідповідність зовнішнього вигляду та розумових здібностей людини, схоже на «Stupidity is too often beauty's imperfection».

Проаналізувавши українські прислів'я, ми дійшли висновку, що найбільш вживаними рослинними компонентами в українській мові є калина та верба. Але мають місце і інші розповсюджені фітонімічні компоненти, такі як капуста, жито, зерно, трава, горіх, плід. Щодо англійської мови, то тут ми бачимо, одні з самих розповсюджених компонентів флори є дуб та троянда. Іншими вживаними фітонімічними компонентами є flower, apple, corn, blossom. Роблячи аналіз еквівалентів, ми бачимо, що частіше за все фітонімічний компонент зовсім відсутній в іншій мові. Проте, у деяких випадках цей компонент змінюється на більш відповідний даній мові і зовсім рідко фітонімічні компоненти обох мов повністю зівпадають.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Виноградов В. В. Об основных типах фразеологических единиц в русском языке . Избранные труды. Лексикология и лексикография / В. В. Виноградов. – М. : Просвещение, 1977. – 165с.
2. Голубовська І. О. Етнічні особливості мовних картин світу. Монографія / І. О. Голубовська . – К.: Логос, 2004. – 71 с.
3. Корень О. В. Системно-функціональні особливості англійських прислів'їв / О.В. Корень.– Суми: Ризографія СумДУ, 2000. – 223 с.
4. Кузько П. В. До питання про перспективність дослідження паремій/ П. В. Кузько. – Мелітополь: Мелітопольський державний педуніверситет, 2003. – 140 с.

СЕКЦІЯ 3

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЗАГАЛЬНОГО ТА ХУДОЖНЬОГО ПЕРЕКЛАДУ

ПРАГМАТИЧНІ ЧИННИКИ ВАРІЮВАННЯ СТРУКТУРНО-СЕМАНТИЧНИХ ХАРАКТЕРИСТИК

ДІАЛОГІЧНОЇ ЄДНОСТІ ІНФОРМАЦІЙНОГО ОБМІНУ ПРИ ПЕРЕКЛАДІ

Ганна ВИСОЦЬКА (Маріуполь, ДВНЗ «ПДТУ»)

У тезах проводиться аналіз прагматично зумовленого варіювання структурних та структурно-семантичних чинників діалогічної єдності інформаційного обміну при перекладі з англійської на українську мову.

Ключові слова: *діалогічна єдність інформаційного обміну, структурні та структурно-семантичні характеристики, прагматично зумовлене варіювання, переклад.*

Pragmatically motivated variants of information exchange dialogical unity structural and structural-semantic specific features while translating are analyzed in the thesis.

Key words: *information exchange dialogical unity, structural and structural-semantic specific features, pragmatically motivated variants, translation.*

У дослідженнях з лінгвоперекладознавства основною метою перекладу визнається створення комунікативно-рівноцінного тексту [4; 5], що висуває у

фокус дослідницької уваги прагматичні характеристики мовних явищ та зумовлює **актуальність** даної роботи **метою** якої є встановлення прагматично зумовленого варіювання структурних та структурно-семантичних чинників діалогічної єдності інформаційного обміну.

Діалогічна єдність інформаційного обміну являє собою тип мінімальної одиниці діалогу; її сутність визначається насамперед специфікою комунікативного завдання – обмін інформацією; вона володіє певним набором ознак різних рівнів.

Відповідно до описаних у лінгвістичних дослідженнях структурних та структурно-семантичних характеристик діалогічної єдності інформаційного обміну розглянемо можливості їхньої трансформації у перекладі.

Структурні ознаки **питань**, як свідчить аналіз [1], включають насамперед варіювання формальних типів речень: питальної, розповідної, спонукальної структури, що зберігаються при перекладі.

При цьому аналіз фактичного матеріалу свідчить, що англійські питально-негативні конструкції в українській мові мають варіантні відповідники, що починаються з "чи" або "хіба". Попри наявності трансформації, важливим тут є збереження прагматичного значення зниження категоричності запиту інформації.

Аналіз фактичного матеріалу також свідчить, що в українській мові, на відміну від англійської, займенникові питальні речення характеризуються лише прямим порядком слів. Ця ознака має суто мовний характер та не пов'язана із передачею певного прагматичного значення, тому вважаємо, що дана трансформація не виявляється суттєвою для перекладу у прагматичному аспекті.

Аналіз сегментованого питання, що характеризується меншою категоричністю свідчить, що за формальним критерієм при перекладі мають місце певні трансформації. Так, на відміну від англійської мови, де сегментоване питання представлено відповідною формою допоміжного дієслова та займенником, в українській мові маємо форми, що не демонструють варіантності складу – "чи не так?", "хіба ні".

Запит інформації, як свідчить проведений аналіз, може також бути реалізованим реченнями розповідної структури. Їх суттєві характеристики зберігаються при перекладі, як і у запитах інформації, що реалізовані спонукальними реченнями.

Подібним чином, реєструємо збереження також структурних ознак **відповідей** – короткої, повної, поширеної [2].

Щодо структурно-семантичних характеристик питання та відповіді [3], аналіз фактичного матеріалу свідчить, при перекладі використовується варіантний відповідник – фразеологізована структура із аналогічним значенням, але відрізняється власне мовними (лексичними) характеристиками. Збереження вільномодельованих або фразеологізованих структур є важливим для передачі емотивності та прагматичного значення категоричності/не категоричності.

Таким чином доходимо до **висновку** що, при перекладі діалогічної єдності інформаційного обміну з англійської на українську мову структурні та структурно-семантичні характеристики питання та відповіді зберігаються частково, що зумовлено мовними розбіжностями. При цьому,

збереження або трансформація структурних та структурно-семантичних характеристик слугує передачі прагматичного значення складових діалогічної єдності інформаційного обміну (категоричності/некатегоричності, емотивності).

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Высоцкая А.В. Вариативность структурно-синтаксической организации ДЕ вопрос-ответ как проявление взаимодействия системы и среды / А.В. Высоцкая // Вісник Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна. – Х.: Константа, 2003. – № 586. – С.71-74.
2. Высоцкая А.В. Проблема классификации реплик-реакций в микродиалоге вопрос-ответ / А.В. Высоцкая // Матеріали Всеукраїнської науково-методичної конференції з проблем вищої освіти. – Х.: Константа, 2002. – С. 11-12.
3. Высоцкая А.В. Фразеологизированные структуры в диалогическом единстве вопрос-ответ как универсалии / А.В. Высоцкая // Типологія мовних значень у діяхронічному та зіставному аспектах: Зб. наук. пр. – Донецьк: ДонНУ, 2003. – Вип. 8. – С. 129-135.
4. Комиссаров В.Н. Современное

переводоведение / В.Н. Комиссаров. – М.: РИПОЛ КЛАССИК, 2002. – 320 с. 5.
Куликова В.Г. Комуникативно-прагматичний підхід до теорії перекладу /
В.Г. Куликова // Вісник СумДУ. – 2002. – № 4(50). – С. 113-116.

«ГРОЗОВИЙ ПЕРЕВАЛ» ПЕРЕКЛАДАЦЬКІ ІНТЕРПРЕТАЦІЇ РОМАНУ Е. БРОНТЕ

НАДІЯ НАЗАРЕНКО (Маріуполь, МДУ)

У тезах наведено висновки порівняльного аналізу трьох перекладних версій роману Е. Бронте «Грозовий перевал», здійснених у різні часи. Досліджено стратегії та прийоми відтворення своєрідного художнього світу цього твору.

Ключові слова: *художня картина світу, слова-реалії, засоби перекладу, міжкультурний діалог, національний колорит, першотвір, перекладацька версія.*

This paper is dedicated to the problem of Ukrainian reception of Emily Brontë's novel "Wuthering Heights". The main aim is to compare three Ukrainian interpretations of the novel, which were made at different times. Specific techniques, used to transfer the authentic artistic world picture, are analyzed in the paper.

Key words: *artistic world picture, realia, the ways of translation, intercultural dialogue, national coloring, original text, translation version.*

Роман Е. Бронте «Грозовий перевал» ("Wuthering Heights", 1847) має довге та цікаве життя в українській літературі, що підтверджується існуванням трьох перекладацьких інтерпретацій цього небуденного твору: «Буреверхи» (1933, пер. М. Рудницький), «Грозовий перевал» (2006, пер. Д. Радієнко), «Буремний перевал» (2009, пер. О. Андріяш).

Зіставлення окремих елементів художнього тексту мови-джерела й мови-реципієнта розв'язує часткові проблеми художнього перекладу, але воно необхідне для сучасної літературної компаративістики – принцип цілісного сприйняття художнього твору не виключає потреби звертати пильну увагу на окремі його складові частини.

У результаті дослідження визначено прийоми, які перекладачі застосовують для передачі змісту та духу першотвору. До них належать: транскодування,

контекстуальна заміна, генералізація, внутрішньотекстові пояснення (додавання), створення гіпертексту.

Переклад М. Рудницького є зразком вільного перекладу – переказу. Ця форма презентації чужомовного твору віддавна практикується в європейських літературах. Але, попри форму переказу та деякі лексичні недоліки, М. Рудницький демонструє водночас зразки адекватного, майстерного перекладу фразеологізмів, порівнянь, метафор; є цікаві інтерпретаційні знахідки, словесні сполуки. Судячи з певних мовних особливостей, переклад був орієнтований на західноукраїнських читачів.

Переклади роману 2006, 2009 років, авторами яких є Д. Радієнко та О.Андріяш, написані сучасною українською мовою, повністю зберігають ідейно-образну структуру оригіналів і виступають як їх семантико-стилістичні паралелі. Адекватно відтворені синтаксичні структури романів, без порушення їх художньої цілісності, й образні картини прозових творів.

Не завжди доречною здається контекстуальна заміна деяких фразеологізмів та емпатично забарвлених словосполучень у тексті роману, але, з другого боку, це є передачею того естетичного враження, що створилося у самого перекладача.

І М. Рудницький, і Д. Радієнко необґрунтовано оминули переклад речення, що містить порівняння головного героя Хіткліффа з пташеням зозулі. Це порівняння є ключовою текстовою одиницею роману. Символічна історія зозулення лежить в основі сюжету цього непересічного літературного твору.

Прикметно, що з 6-х українських перекладацьких версій двох відомих романів, написаних жінками, тільки два варіанти створено чоловіками. Компаративний аналіз різних версій дає можливість простежити особливості стилю і збереження мовлення у процесі перекладу. М.Лановик зазначає, що феміністична теорія, відпрацьовуючи типи відмінностей у категоріях «жіночого» та «чоловічого», визначає біологічну, лінгвістичну, психоаналітичну та культурну різницю статей. Усе це стосується проблем художнього перекладу [4: 81]. Враховуючи положення лінгвістичної та психоаналітичної парадигм, можна зробити припущення, що переклад М. Рудницького у порівнянні з версією Д.

Радієнко, де присутні посилені емоційність та експресивність, є чіткішим у викладі, зрозумілішим у використанні виражальних засобів. Чоловіча ментальність спрямована на те, щоб найбільше уваги відводилося центральним компонентам твору. Жінки, як зазначає М. Лановик, інколи схильні «додумувати» деталі. Але, з іншого боку, не завжди стать перекладача відіграє вирішальну роль при створенні іншомовної версії, важливіша їх психологічна сумісність – спільна основа світочуття та світобачення, а також їхній життєвий досвід, внутрішні переживання [4: 86 – 87]. Варіант О. Андріяш 2009 року здається емоційно зрівноваженою та досить цікавою інтерпретацією першотвору.

Говорячи про існування художнього твору в умовах чужого культуромовного простору, дослідниця проблем перекладознавства А. Пермінова пропонує термін «культуромовне буття художнього твору», визначаючи цим терміном перекладацький текст або тексти [5: 102]. Приймаючи цей термін, можна вважати, що культуромовне буття роману Емілі Бронте в українському культурному просторі є складним, тому що існують три різночасових переклади. Переклади роману «Грозовий перевал» Е. Бронте сприяли поглибленню діалогу двох культур – англійської та української – і розвинули існуючу традицію європейської жіночої літератури.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Бронте Е. Буреверхи: [роман] / Емілія Бронте; [Пер. з англ. М. Рудницький]. – Львів: Видавнича спілка "Діло", 1933. – 277 с.
2. Бронте Е. Буремний перевал: [роман] / Емілія Бронте; [Пер. з англ. О. Андріяш]. – К.: KM Publishing, 2009. – 352 с.
3. Бронте Е. Грозовий Перевал: [роман] / Емілія Бронте; [Пер. з англ. Д.О. Радієнко]. – Харків, Фоліо, 2006. – 319 с.
4. Лановик М. Теорія відносності художнього перекладу: літературознавчі проєкції / М.Лановик. – Тернопіль: Редакційно-видавничий відділ ТНПУ, 2006. – 470 с.
5. Пермінова А.О. Множинність перекладів як фактор створення культуромовного буття художнього твору / А. О. Пермінова. // Вісник Сумського державного університету. Серія: Філологічні науки. – 2005. - № 6 (78). – С. 99 – 105.

LA TRADUZIONE DELLE OPERE DI MYCHAJLO KOCIUBYNS'KYI IN LINGUE EUROPEE

Hanna RUDNYTS'KA (Mariupol', МДУ)

У тезах виокремлені переклади творів М. Коцюбинського європейськими мовами на основі листувань автора. Підкреслюється важливість перекладів літературних творів іноземними мовами у процесі взаємозбагачення культур. Детально проаналізований переклад новели "Хвала життю" італійською мовою.

Ключові слова: *переклад літературних творів, європейська культура, імпресіоністична манера.*

The article examines translations of literary works by M. Kotsiubynsky into European languages based upon his correspondence. It emphasizes the importance of literary translations in the process of mutual enrichment of cultures. The translation of the novel "Laud for Life" into Italian is analyzed in detail.

Key words: *translation of literary works, European culture, impressionistic manner.*

L'interazione tra le culture ucraina ed europea non è mai cessata. Mykhajlo Kociubyns'kyi – uno dei più insigni scrittori ucraini degli inizi del Novecento ed è famoso soprattutto per la sua maniera impressionistica nella riflessione della realtà. Kociubyns'kyi poneva sempre l'accento sull'importanza di tradurre le opere ucraine nelle varie lingue europee, perchè questo arricchisce reciprocamente le culture, amplia la tematica delle opere ucraine e sviluppa l'attività degli artisti. Lui provvedeva personalmente a tradurre le sue opere in russo. Nelle lettere allo scrittore Alfred Jensen scriveva: «Ora a Praga si pubblica il volume dei miei racconti in lingua ceca...» [1:160]; «Mi hanno appena mandato un libro dei miei racconti, pubblicato a Vienna in lingua tedesca col titolo «Pro bono publico»...» [2:114]. Jensen, invece, ha tradotto due novelle di Kociubyns'kyi in lingua svedese: «Prezzo alto» e «Sulla parola». Dopo la loro pubblicazione, Kociubyns'kyi scriveva: «Mi informano da Stoccolma che il mio libro, tradotto in svedese, è stato accolto con grande simpatia dai critici... Nelle recensioni parlano non soltanto di me, ma anche dell'Ucraina (proprio questo è importante)...» [3: 161].

Kociubyns'kyi viaggiava molto: si recò in Italia per la prima volta nel 1905, costretto da motivi di salute (era tisico), ma, affascinato dalla bellezza del paese e dal calore degli abitanti, ritorna in Italia ancora tre volte nel periodo tra il 1909 e il 1912. Kociubyns'kyi trascorre la maggior parte del tempo sull'isola di Capri, ma anche visitò Roma, Milano, Firenze, Genova, Napoli e la Sicilia. Durante il viaggio in Sicilia, avvenuto nella primavera del 1909, Kociubyns'kyi vide la città di Messina distrutta dal terremoto del 28 dicembre 1908. Il quadro delle rovine lo impressionò. In una lettera alla moglie, Vira Kociubyns'ka, lo scrittore scriveva: «Che terribile impressione mi ha fatto quella città! Tutta una rovina, le strade erano diventate mucchi di mattoni rotti e pietre. Sembra che tutto fosse pressato, ammucchiato in modo strano...» [4: 25]. Kociubyns'kyi presenta le sue impressioni nella novella «Lode alla vita» (1912). Alcuni fatti e avvenimenti, descritti nella novella, sono presenti nelle lettere dello scrittore alla moglie (del 3 giugno 1910) ed ad Alessandra Aplaksina (del 4 giugno 1910): «Sotto le macerie sono seppelliti ancora 40.000 esseri umani»; «davanti a me è stato tirato fuori il cadavere di una donna». Egli fu anche testimone di una scossa sismica di assestamento: «Ho avuto un momento poco piacevole. Camminavo per strada e d'un tratto la terra ha cominciato a tremare, le cose hanno traballato». La casa semidistrutta dove «era franato solo il muro frontale e la parte interna della casa era rimasta aperta come se fosse sul palcoscenico» era dipinta dal vero: «Le case stanno così che solo tre muri sono rimasti dritti e attraverso il quarto muro si vedono letti, stoviglie ecc». Nelle lettere lo scrittore ha menzionato le piccole case di legno a un piano che sembravano scatole di maccheroni. Nelle sue lettere Kociubyns'kyi ha reso le sue impressioni sulla gente che aveva incontrato nella città distrutta: «La gente era impaurita, le donne vestite di nero, gli uomini avevano soltanto le cravatte nere, e negli occhi di ogni persona c'era l'orrore. Che impressioni pesanti...».

Per la prima volta la novella «Lode alla vita» è stata tradotta in italiano nel 2008 a cura di prof. Daniele Macris e questa traduzione è stata dedicata al centenario di quel terribile terremoto a Messina. Descrivendo la città distrutta nella novella Kociubyns'kyi come scrittore impressionista, si è concentrato sul mondo interno, irrazionale, emozionale. La novella consiste in frammenti di realtà fissati dallo scrittore, in cui ogni

impressione, per quanto piccola, è importante. In questi frammenti appaiono persone, colori, suoni; soprattutto nascono sentimenti e sensazioni variabili, le impressioni appunto. Però, proprio per il tramite di colori e suoni interiori Kociubyns'kyi percepisce la realtà circostante, che nella novella diventa parte del mondo interiore della persona.

Nella novella si svolge la contrapposizione tra quadri di vita e di morte: nel mezzo del cimitero della città appare un asino con le ceste piene sulla groppa; un ragazzo che grida «Cipolla! Cipolla!». Subito dopo, però, Kociubyns'kyi fa tornare il lettore a Messina distrutta: «A chi gridava? A chi voleva venderla? Forse a quelle pietre...». Ma di nuovo tra le macerie lo scrittore trova la vita: dagli ammassi di pietre emerge la gente. Descrivendo le persone Kociubyns'kyi usa il colore nero: sagome nere, veli neri, costumi neri. Attorno a loro non si sente alcun rumore ed è presente un'atmosfera di lutto e tristezza. «Gli uomini neri e le donne calme si muovono come i convenuti ad un funerale». Il nero diventa il colore principale ed in città regna il silenzio. Negli occhi degli uomini lo scrittore vede l'orrore. Dal momento che sono lo specchio dell'anima umana, gli occhi riflettono il quadro delle macerie e questo significa che nell'anima di ogni persona ci sono le macerie, il trauma psichico. Ma Kociubyns'kyi deve vedere la vita nel mezzo della strada deserta: avvista una donna sulle cui ginocchia gioca un bambino.

La novella si caratterizza per l'amore verso gli esseri umani: questo viene confermato dal fatto che lo scrittore osserva e nota la vitalità e l'umanità che trovano le forze interiori per rinascere nel mezzo del cimitero. Kociubyns'kyi crede che ogni persona abbia un gran potenziale di energia per vivere: «Gli uomini hanno dentro di loro molte cose interessanti che basterebbero per alcune vite e non per una sola, solamente sapere come tirarle fuori e usarle». Alla fine della novella viene riconosciuta definitivamente la vittoria spirituale e psicologica sulla morte. A Messina, sebbene distrutta, si vende una crema idratante in vasetti con etichette dorate. Sembra che la bellezza e la giovinezza siano sepolte in qualche posto sotto le macerie e nessuno, date le circostanze, si interessi a loro, ma in realtà proprio le parole del venditore «la giovinezza e la bellezza» attirano l'attenzione di una folla e richiamano alla vita. Kociubyns'kyi dipinge il paesaggio all'unisono col trionfo della vita: «Ad un tratto io

vidi distanti i monti verdi, coperti della luce gioiosa del sole, gli aranceti, la vastità infinita del mare di seta e la mia anima cantò lode alla vita sopra questo cimitero...».

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Lettera ad Alfred Jensen del 28 Novembre 1909: in M. Kociubyns'kyi, Opere. - Vol 6, Kiev, 1975. - P. 160. 2. Lettera ad Alfred Jensen del 29 Aprile 1909: in M. Kociubyns'kyi, Opere. - Vol 6. - Kiev, 1975. - P. 114 – 115. 3. Lettera a Jevghen Cikalenko del 20 Dicemvre 1909: in M. Kociubyns'kyi, Opere, vol 6. – Kiev, 1975. - P. 161 – 162. 4. Lettera a Vira Kociubyns'ka del 3 giugno 1910, in M. Kociubyns'kyi, Opere. - Vol 7. - Kiev, 1975. – P. 25.

РОЛЬ ПЕРЕКЛАДУ У ЗБЕРЕЖЕННІ РІДНОЇ МОВИ НА ПРИКЛАДІ ЖИТТЯ ТА ТВОРЧОСТІ МИКОЛИ ЛУКАША

Олена ГАВЕНКО (Маріуполь, МДУ)

Висвітлено життєвий та творчий шлях відомого українського вченого та перекладача Миколи Олексійовича Лукаша (1919-1988). Зазначено, що переклад є важливою формою діалогу між культурами та різними народами, в цьому контексті перекладацька діяльність М. Лукаша вплинула на розвиток української культури другої половини ХХ століття.

Ключові слова: *культура, діалог культур, переклад, перекладацька діяльність як форма взаємопроникнення культур, збагачення національної культури.*

Life and works of a famous Ukrainian translator and scientist Mykola Lukash (1919-1988) are viewed. Translation is pointed out as an important form of a dialogue of cultures and different nations, the works of M. Lukash in this context having made a great impact on the development of Ukrainian culture in the second half of the XXth century.

Key words: *culture, dialogue of cultures, translation, translator's work as a form of cross-cultural interaction, enrichment of national culture.*

У культуротворчому просторі сучасного суспільства серед багатьох видів літературно-мистецької діяльності важливе і своєрідне місце посідає інтелектуальне ремесло мовного перекладу, який давно став органічною ланкою

не лише сфери дипломатії, але й інструментом здійснення необмеженого кола міжнародних зв'язків і контактів від космічних польотів до спортивних змагань.

Коли предметно йдеться про переклад та його виняткове значення у різних сферах життя суспільства, майже завжди виокремлюють його функціональну важливість та вагомий внесок у національно-культурне збагачення країни. І це не дивно, адже дійсно переклад — це особливий вид духовної діяльності людини, націлений на комунікативне посередництво, тобто подолання мовних бар'єрів у людському спілкуванні, обумовлених світовим лінгвістичним розмаїттям. Сягаючи глибокої давнини, переклад завжди виконував суттєву роль як в процесі синтезу світової культури в цілому, так і в історії розвитку окремих народів. Відомий радянський вчений А.Д. Швейцер зазначав, що “переклад — це не тільки зіткнення мовних систем, але й зіткнення різних культур та різних цивілізацій” [4: 14]. А український видатний письменник, поет, вчений, публіцист, громадський діяч та талановитий перекладач І. Франко в передмові до своєї збірки „Поєми” підкреслив значення перекладної літератури в націєтворчих вимірах: “Передача чужоземної поезії, поезії різних віків і народів рідною мовою збагачує душу цілої нації, присвоюючи їй такі форми і вирази чуття, яких вона не мала досі, будуючи золотий міст зрозуміння і спочування між нами і далекими людьми, давніми поколіннями” [3: 239]. Важливо наголосити, що в історії кожного народу переклад посідає особливе місце, позаяк завжди є засобом опосередкованого спілкування, взаємопроникнення літератур, могутнім джерелом збагачення національної культури, засобом ведення міждержавних відносин. Все це дає підстави вбачати надзвичайно важливу роль перекладача, адже саме він забезпечує пізнання і взаємозближення не тільки різних мов, але й різних культур. Та іноді геніальний талант перекладача може навіть сприяти збереженню рідної мови, яка опинилась на межі знищення через різні історичні умови.

У ХХ ст. за офіційною ідеологією тоталітаризму українську мову та літературу обмежували „домашнім ужитком”, а масовий читач підсвідомо зараховував світову класику до російськомовної літератури. Як зазначає сучасний відомий вчений у галузі перекладознавства Р. Зорівчак, «перед перекладачами

стояло непросте завдання — не тільки зробити так, щоб перекладений твір увійшов до читацької свідомості як факт рідної літератури, а й ствердити повноцінність древньої рідної мови. У другій половині ХХ ст. склалася парадоксальна ситуація, коли джерело живлення літературної мови перенеслося з оригінальної літератури на перекладну» [2: 1-5].

У 60-х роках ХХ ст. в художньому перекладі на перший план виступають професійні перекладачі, класики українського перекладу і одним з найяскравіших майстрів українського перекладу був Микола Лукаш (1919—1988).

Відомий поет і перекладач, друг М. Лукаша Мойсей Фішбейн в інтерв'ю на радіо “Свобода” так відповів на запитання про те, чому його так притягує Микола Лукаш: “Микола Олексійович Лукаш був геній. Таких постатей, як Микола Лукаш, я не знаю в жодній нації світу” [10]. Перекладацькому перу Миколи Лукаша належать «Фауст» Й. В. Гете, «Декамерон» Дж. Боккаччо, лірика Р. Бернса, “Дон Кіхот” Сервантеса, драми В. Шекспіра та багато інших шедеврів світової літератури. Він володів понад 20 мовами світу.

Патріот України, М. Лукаш був у zenіті своєї слави, зробив вчинок, який вплинув на все його подальше життя. За інкримінований наклеп на Радянський Союз авторитетного літературно-громадського діяча І. Дзюбу притягли до судової відповідальності та засудили до 2 років ув'язнення. І саме тоді Микола Лукаш Він подав заяву про те, що поділяє погляди Івана Дзюби і в зв'язку з тим, що Дзюба хворий на туберкульоз, просить дозволити йому (М. Лукашу) відбути термін ув'язнення замість Дзюби. Наслідки цього шляхетного вчинку були фатальними: його позбавили засобів до існування.

Микола Лукаш поєднував в собі винятковий перекладацький та поетичний талант, незвичайну мудрість вченого-лінгвіста і був щирою, доброю людиною та справжнім патріотом України.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Сереженко М.Г. Кролевчани / М. Г. Сереженко. — Кролевець: Шосткінська міська друкарня, 2009. — 148 с.
2. Зорівчак Р. Український художній переклад як націєтворчий чинник // Р. Зорівчак / Зарубіжна література. — 2007. —

кв. №14. – С.1-5. 3. Франко І. Поеми. Твори: в 20 т. / І. Франко. – Нью-Йорк: Книгоспілка, 1959. –Т. 14.– 490 с. 4 . Швейцер А.Д. Перевод и лингвистика о газетно-информационном и военно-публистическом переводе / А.Д. Швейцер. – М.: Воениздат, 1973. - 280 с.

**ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕДАЧІ ПЕРВИННИХ МАРКЕРІВ СТРАТЕГІЇ АГРЕСІЇ
ПРИ ПЕРЕКЛАДІ З АНГЛІЙСЬКОЇ НА УКРАЇНСЬКУ МОВУ (НА
МАТЕРІАЛІ АНГЛОМОВНИХ ПОЛІТИЧНИХ ДЕБАТІВ)**

Євгенія БОГАТИРЬОВА (Маріуполь, УКРАЇНА)

У статті викладені результати аналізу особливостей передачі первинних маркерів стратегії агресії при перекладі з англійської на українську мову. Матеріалом роботи слугував дискурс англомовних політичних дебатів (передвиборчі англомовні дебати між Б. Обамою та Дж. Маккейном 2008 року). Проаналізовані способи передачі відповідних маркерів, їхнє відсоткове співвідношення. Також розглянуті закономірності збереження стратегічної спрямованості висловлення при вживанні окремих способів передачі.

Ключові слова: *політичний дискурс, політичні дебати, передвиборчі дебати, мовленнєва стратегія агресії, первинні маркери, експліцитність, перекладацькі трансформації.*

The analysis of the ways to convey the primary markers of aggression strategy in the process of translation from English into Ukrainian is revealed in the article. The research corpus is presented by the English political debate (the election debate between Barack Obama and John McCain of 2008). The ways to convey the respective markers as well as the percentage ratio is analysed. The regularity of utterances strategic orientation preservation under the use of various ways to convey the markers is examined.

Key words: *political discourse, political debate, election debate, the speech strategy of aggression, primary markers, explicit representation, translation transformations.*

У нашій роботі розглядаються особливості передачі первинних маркерів стратегії агресії при перекладі з англійської мови на українську. Агресію в рамках нашого дослідження розглядаємо як «навмисні мовленнєві дії, що цілеспрямовано завдають шкоди іміджу об'єкта вербальної агресії та реалізуються шляхом використання певних мовних і мовленнєвих засобів» [2: 40]. Під маркерами розуміємо мовні та мовленнєві засоби, які актуалізують відношення автора до інформації у висловлюванні та експлікують його концептуальну систему [1: 49]. Первинні маркери, услід за І.Є. Фроловою, співвідносимо із експліцитною реалізацією стратегічних смислів [3: 181]. Виходячи із представленого вище трактування мовленнєвої агресії, характеризуємо як первинні маркери ті мовні одиниці, в яких наявна сема негативної оцінки.

Аналіз матеріалу дослідження показав, що стратегічна спрямованість висловлень, виражена за допомогою первинних маркерів, як правило, зберігається при перекладі з англійської на українську мову, що зумовлено провідною роллю збереження комунікативної інтенції при перекладі та тим фактом, що при вживанні первинних маркерів стратегії агресії комунікативна інтенція вербалізується експліцитно, що значно зменшує можливість її несприйняття перекладачем і, відповідно, відсутності передачі даної інтенції у перекладі. Випадки незбереження первинних маркерів при перекладі можуть бути пов'язані з:

- соціально-культурними стереотипами як суспільства, так і самого адресата та розбіжностями у концептуальній сфері представників різних культур;
- обмеженістю використання деяких стилістичних засобів в українській мові;
- граматичною та лексичною структурою української мови.

Кількісний аналіз способів передачі первинних маркерів стратегій агресії показав, що у 61 % випадків при перекладі використовується лексичний аналог. Генералізація та конкретизація використовуються у 9 % та 11 % випадків

відповідно, додавання – у 7 % випадків, граматичні заміни – у 14 % випадків (рис 1). При цьому, при вживанні лексичного аналогу та додавання стратегічна спрямованість висловлення зберігається у 100% випадків, при вживанні генералізації – у 84 % прикладів, конкретизації – у 88 % випадків, граматичних замінів – у 77 % випадків.

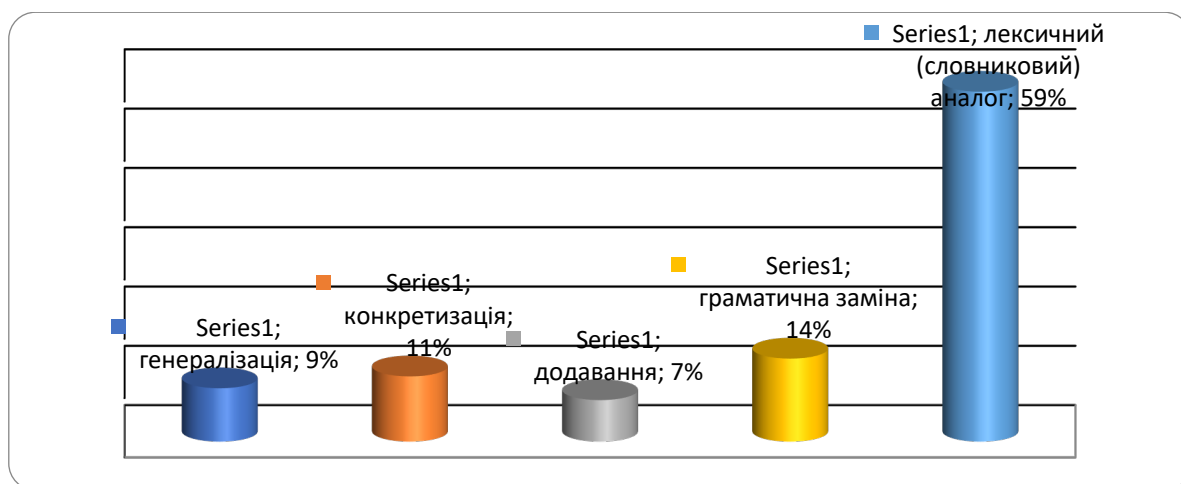

Рис. 1. Відсоткове співвідношення окремих способів передачі первинних маркерів стратегії агресії

На основі отриманих даних можна зробити наступні висновки:

- вірогідність збереження при перекладі стратегічної спрямованості висловлення, в якому вжиті первинні маркери вербалізації стратегій агресії, залежить від способу перекладу;
- перекладацькі трансформації переважно не впливають на стратегічний зміст висловлень, в яких стратегії агресії виражені за допомогою первинних маркерів.

Загалом, на основі аналізу фактичного матеріалу, було з'ясовано, що при передачі первинних маркерів вираження стратегій агресії, стратегічна спрямованість висловлення зберігається в середньому в 88 % випадків; в усіх випадках зберігається й тип маркеру.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Grice H. P. Logic and Conversation / H. P. Grice // Syntax and Semantics. – New York: Academic Press. – 1975. – Vol. 3. – P. 41-58.
2. Жельвис В.И. Поле брани: Сквернословие как социальная проблема в языках и культурах мира / В.И. Жельвис. – М.: Ладомир, 2001. – 379 с.
3. Фролова І.Є. Стратегія конфронтації в

англомовному дискурсі: Монографія / І.Є. Фролова – Х.: ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2009. – 344 с.

ВІДТВОРЕННЯ РЕАЛІЙ В ХУДОЖНЬОМУ ПЕРЕКЛАДІ

КАТЕРИНА АГАП (Маріуполь, МДУ)

Досліджено проблему перекладу реалій як носіїв національного колориту. Розглянуто різні типи реалій і засоби, що використовують для їх відтворення. Зазначено, що реалії як лексичні одиниці, які становлять групу лексики підвищеної складності для перекладу, потребують особливого підходу з боку перекладача.

Ключові слова: *безеквівалентна лексика, слова-реалії, засоби перекладу, міжкультурна комунікація, фонові знання, національний колорит, першотвір.*

This paper deals with the translation of realia as medium of national colouring. The author defines types of cultural words and considers the ways of their translation. It is maintained in the article that realia, as a group of vocabulary which offers difficulty in interpretation, really need special approach on the part of an interpreter.

Key words: *non-equivalent vocabulary, realia, the ways of translation, intercultural communication, background knowledge, national coloring, original text.*

Відтворення національної своєрідності першотвору є однією з центральних проблем у перекладознавстві. Реалії, як одиниці безеквівалентної лексики, в англомовних прозових творах викликають значні труднощі під час перекладу. Складність полягає в тому, що для перекладу їх не існує відповідників, які б разом з передачею специфічної інформації відображали національний колорит, мали б ті самі конотації емоційного, смислового та стилістичного характеру, що супроводжують реалії в оригінальному тексті.

Актуальність теми наукового пошуку зумовлюється тим, що питання про природу мовних реалій у художніх текстах та засоби, що їх застосовують для

перекладу, є недостатньо вивченим. Разом з тим роль слів-реалій у процесі міжкультурної комунікації доволі важлива.

У перекладознавчих працях слово «реалія» як термін з'явилося у 40-х роках ХХ століття. Вперше його вжив відомий фахівець А. Федоров у праці «О художественном переводе» (1941). Багато вчених давали визначення реалії, але, на нашу думку, найповнішою і зрозумілою є дефініція болгарських дослідників С. Влахова та С. Флоріна: «Реалії – це слова і словосполучення народної мови, які відображають найменування предметів, понять, явищ, характерних для географічного середовища, культури, матеріального побуту, або суспільно-історичних особливостей народу, нації, країни, племені, і які, таким чином, постають носіями національного, місцевого або історичного колориту; точних відповідностей на інших мовах такі слова не мають, а отже, не можуть бути перекладені «на загальних підставах», тому що вимагають особливого підходу» [1: 438].

Проблемі вивчення реалій та відтворення їх у перекладі присвячено чимало розгорнутих і коротких мовознавчих та перекладознавчих розвідок. Науковцями, такими, зокрема, як Р. Зорівчак, С. Влахов і С. Флорин, А. Реформатський, В. Уваров, А. Супрун, В. Рєпін, В. Крупнов, запропоновано різнотипні класифікації реалій, досліджувано труднощі, пов'язані з адекватним перенесенням у перекладний текст усього масиву культурної інформації, закованої в реаліях, що містяться у першотворі. Ґрунтуючись на аналізі численних перекладів літературних творів, українські дослідники (О. Кундзіч, В. Коптілов, Р. Зорівчак, О. Чередниченко та інші) показують шляхи подолання мовних перешкод, зумовлених розбіжностями культур.

Практичний інтерес для нашого дослідження становить частина праці про способи відтворення реалій. Виокремлюють дев'ять таких способів: комбінована реномінація, дескриптивна перифраза, транскрипція (транслітерація), ситуативний відповідник, калькування, гіперонімічне перейменування (генералізація), транспозиція на конотативному рівні, метод уподібнення (синонімічна заміна) та контекстуальне тлумачення реалій [2: 84–150].

Особливістю реалій є те, що у носіїв певної культури і певної мови з ними пов'язуються такі фонові знання та асоціації, які на певному етапі міжнаціональних та міжмовних контактів можуть бути відсутніми у носіїв інших культур і мов. Під час перекладу реалій виникає, з одного боку, потреба підкреслити їх особливий колорит, іноді унікальність, а з другого – певним чином передати їх значення і типові для носіїв мови джерела асоціації, уникаючи, наскільки це можливо, багатослів'я.

Наприклад, працюючи над створенням україномовної версії відомого роману «Джен Ейр» англійської письменниці Ш. Бронте, Петро Соколовський вдало застосовував більшість вищезазначених способів. **Генералізація:** «I was all day in the storeroom [...] learning to make *custards* and *cheese-cakes* and *French pastry*, to truss game and garnish dessert-dishes» – переклад П.Соколовського: «[...] вчили мене робити креми, наполеони, пиріжки з сиром, смажити птицю й прикрашати десертні страви». «Custard» – англійська солодка підлива, схожа на крем; «cheese-cake» – торт з прослойкою із сиру; «French pastry» – французьке печиво.

Контекстуальне тлумачення: «Dowager» – це не звичайна вдова, а шляхетна і багата вдова. Це було сказано про матір красуні Бланш Інгрем. П.Соколовський, а за ним і У.Григораш, вдало доповнили – «вдова лорда».

Контекстуальна заміна: О.Сліпа переклала назву модної в ті часи тканини "cashmere" – кашмір. З неї робили шалі – ознаку пишного вбрання. Транслітерація не викликала асоціації з шалями, як це сприймалося в оригіналі. Доречною виявилась заміна кашміру шовками у перекладі П.Соколовського, тому що шовки в українській культурі є більш звичними для позначення розкошів.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Влахов С. Непереводимое в переводе. Реалии / С. Влахов, С. Флорин // Мастерство перевода, 1969: сб. статей. — Москва: Сов. писатель, 1970. — С. 432–456.
2. Зорівчак Р. П. Реалія і переклад (на матеріалі англомовних перекладів української прози) / Р. П. Зорівчак. — Львів: Вид-во при Львів. ун-ті, 1989. — 216

с. 3. Бронте Ш. Джен Ейр: [роман] / Шарлотта Бронте; [Пер. з англ. П. Соколовського]. – Харків: Фоліо, 2004. – 479 с.

**ДО ПИТАННЯ ПРО ПЕРЕКЛАД БЕЗЕКВІВАЛЕНТНОЇ ЛЕКСИКИ З
РОСІЙСЬКОЇ НА НОВОГРЕЦЬКУ МОВУ (НА МАТЕРІАЛІ РОМАНУ
Ф. ДОСТОЄВСЬКОГО «ПРЕСТУПЛЕНИЕ И НАКАЗАНИЕ»)**

Ольга КОСЯК, Олена ЛЮТИК (Маріуполь, МДУ)

У тезах окреслено проблематику відтворення реалій та індивідуально-авторських новоутворень, проаналізовано переклад безеквівалентних одиниць з російської на новогрецьку мову на матеріалі роману Ф. Достоевського «Преступление и наказание», наведено способи перекладу культурно-маркованої лексики у художньому творі.

Ключові слова: *переклад, безеквівалентна лексика, перекладацькі трансформації, реалія, okazionalizm*

The main issues of realia and occasional words' translation are described in the paper. The translation of non-equivalent lexical units of F. Dostoyevsky's novel "Crime and Punishment" from Russian into Greek is analyzed. The techniques of translation of culture-bound words in fiction are examined.

Key words: *translation, non-equivalent lexical units, techniques of translation, realia, occasional word.*

Відтворення національної й авторської своєрідності художнього першотвору є однією з центральних проблем у перекладознавстві. Вибагливість сучасного читача змушує авторів все частіше звертатися до прийомів, що здатні підсилити емоційно-експресивну виразність мовлення. Одним із подібних прийомів є використання безеквівалентної лексики.

Безеквівалентні одиниці виявляються лише у бінарному зіставленні мов. У ході нашого дослідження аналізується переклад одиниць безеквівалентної лексики роману Ф. Достоевського «Преступление и наказание» з російської на новогрецьку мову, виконаний Сотирісом Пататзисом. Необхідністю вибору

специфічних прийомів перекладу подібної лексики і своєрідністю пари зіставляваних мов «російська – новогрецька» зумовлено актуальність теми нашого дослідження.

Вивченню безеквівалентної лексики присвятили свої студії вітчизняні та закордонні вчені-лінгвісти: О. Земська, О. Ликов, С. Влахов, С. Флорін, Р. Зорівчак.

С. Влахов та С. Флорін зазначають, що термін без еквівалентна лексика трапляється в багатьох авторів, які трактують його по-різному: як синонім «реалії», дещо ширше – як слова, відсутні в іншій культурі та в іншій мові, дещо вужче – як слова, характерні для нашої дійсності, і, нарешті, просто як неперекладні на іншу мову слова [1: 41].

Відсутність словникових відповідників безеквівалентних лексичних одиниць змушує замислюватись над їх «неперекладністю», але опущення подібної лексики може призвести до втрати стилістичного навантаження і емоційного потенціалу першотвору. Ми вважаємо, що питання зводиться не до того, чи можливо чи неможливо перекласти безеквівалентну лексику, а до того, як її перекласти. Отже, процес перекладу безеквівалентної лексики вимагає вміння знаходити індивідуальні, одиничні відповідники, що й доводить творчий характер перекладацької діяльності.

Проаналізувавши достатню кількість безеквівалентних мовних одиниць (національно-специфічних реалій та okazіональних слів), що зустрічалися в романі Ф. Достоевського «Преступление и наказание», ми пропонуємо виділити наступні види перекладацьких трансформацій для відтворення безеквівалентної лексики (за класифікацією В. Комісарова) [3: 171-192]:

I. Лексичні трансформації.

- Транскрипція і транслітерація: *водка* – *βότκα*, *балалайка* – *μπαλαλάικα*, *самовар* – *σαμοβάρι*.
- Калькування: *медно-золотой* – *χρυσοχάλκινος*, *шут печальный* – *καραγκιόζης θλιβερός*, *матушка Россия* – *Η μητέρα Ρωσία*.

- Генералізація: *болтовня-себятешение* – *φλυαρία*, *сайка* – *ψωμί*, *письмоводитель* – *γραμματέας*.

II. Граматичні трансформації.

- Об'єднання речень: *И чего ты передо мной лимонничаешь? Чего ты передо мною, говорю, апельсинничаешь?* – *Τι είναι αυτά τα νάζια που μας κάνεις;*
- Граматична заміна: *подблюдные песни* – *τραγούδια της τάβλας*, *милостисдарь(милостивый сударь)* – *εξωχότατος*.

III. Комплексні трансформації.

- Експлікація або описовий переклад: *та στενωρρυμία* – *узкие улочки*, *«щекотливая женщина»* – *πολύ γαργαλιστική γυναίκα*, *щи* – *λαχανόσουπα*, *армяк* – *κοντογούνια*, *вицмундир* – *υπέροχο πουκάμισο*, *драдедамовый платок* – *μάλλινο γυναικείο σάλι*.
- Компенсація: *фанфарончики* – *κοκομοίριασμένοι φανφαρόνοι*.

Таким чином, виходячи з вищенаведених прикладів, встановлюється, що для перекладу безеквівалентної лексики доречним є використання перекладацьких трансформацій різних видів. Проаналізувавши переклади реалій та індивідуально-авторських новотворів, ми дійшли висновку, що найбільш уживаною трансформацією є експлікація (43%). Незважаючи на те, що при перекладі безеквівалентних мовних одиниць описовим способом втрачається форма слова, його зміст зберігається.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Влахов С. Непере译димое в переводе / С. Влахов, С. Флорин. – М.: Международные отношения, 1986. – 416 с.
2. Достоевский Ф.М. Преступление и наказание / Ф.М. Достоевский // – М. «Эксмо», 2001. – 501 с.
3. Комиссаров В.Н. Теория перевода (лингвистические аспекты) / В.Н. Комиссаров // Учеб. для ин-тов и фак. иностр. яз. - М.: Высш. шк., 1990. – 253 с.
4. Суперанская А.В. Принципы передачи безэквивалентной лексики / А.В. Суперанская // Великобритания, лингвострановедческий словарь. – М.: Филологическая мысль, 1978. – 568 с.
- 5.

Φιόντορ Ντοστογιέφσκι. Έγκλημα και τιμωρία / Μετάφραση από τα ρώσικα: Σωτήρης Πατατζής // – Αθήνα: Παπύρος, 1995 – 478 σ.

**ЗАГАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ
НАУКОВО-ФАНТАСТИЧНОЇ ЛІТЕРАТУРИ**
Катерина ГАЛУЗИНСЬКА (Маріуполь, МДУ);
Карина МАХНИЧЕВА (Маріуполь, МДУ)

У тезах розглянуто загальні особливості перекладу науково-фантастичної літератури, на матеріалі авторського посібника, окреслено використання науково-фантастичної термінології у контексті та проблеми перекладу нових явищ у науковій фантастиці.

Ключові слова: *особливості перекладу, науково-фантастична література, термінологія, проблеми перекладу.*

The paper examines the general features of translation of scientific-fiction, on the basis of author's handbook we outline the use of sci-fi terminology in the context and translation problems of new phenomena in science fiction.

Key words: *features of translation, science fiction literature, terminology, translation problems.*

Усім відомо, що з кожним роком наука та технології наближають нас до невідомого фантастичного майбутнього. Наукова фантастика зображує людське майбутнє, послуговуючись очікуваними успіхами науки і техніки, матеріалізує різноманітні філософські теорії, стимулює обмежену, заземлену уяву людини в її прагненні осягти безмежний простір навколо неї. Стало вже тривіальним говорити про залежність наукової фантастики від НТР (наукової технічної революції), але цього ніяк не уникнути, бо, дійсно, розвиток науки і техніки поставив людину на ту сходинку драбини, коли вона оволоділа і стала свідомою про такі речі і явища, про які, до НТР і не здогадувалась. І саме це дало їй право та змогу мріяти та уявляти [1].

Актуальність нашої теми полягає в тому, що у зв'язку з бурхливим розвитком науки і техніки з кожним роком все більше зростає значення науково-фантастичного перекладу.

Об'єктом нашого дослідження виступають тексти науково-фантастичної тематики та використовується в них науково-технічна термінологія.

Предметом дослідження є особливості перекладу науково-технічної термінології та її використання у контексті.

Мета роботи полягає у дослідженні та аналізі стилістичних та лінгвістичних особливостей, а також у дослідженні конкретних особливостей їх перекладу.

Загалом науково-фантастичні тексти потребують особливого підходу. Перекладацький досвід показує, що для успішного перекладу, крім загальних підручників та словників, також необхідні практичні посібники з перекладу фантастичних текстів на вивчення як лексичних, так і граматичних особливостей мови.

Отже, характерною рисою науково-фантастичних текстів є широке використання науково-технічних термінів різних галузей – від біології та фізики до геології та астрофізики.

За В.Н. Комісаровим, терміни – це слова, чи словосполучення, що позначають специфічні об'єкти чи поняття, якими оперують фахівці певної галузі науки або техніки [2: 117]. Значення таких багатозначних одиниць може бути вірно перекладене лише у контексті.

У якості прикладу наведемо речення із фантастичного оповідання грецького письменника Кіріакоса Хрістозулуса «Остання надія»[3: 41]:

Το μόνο πράγμα που φωτίζεται ελαφρά και προσδίδεται η λειτουργία του με έναν αχνό βόμβο, είναι ο θαλαμίσκος. – Єдине, що функціонувало з тихим гудінням та тусклим світом – капсул.

Як бачимо, проблемним у цьому реченні було слово *ο θαλαμίσκος*, адже згідно з новогрецько-українським словником О.Д. Пономарів, Н.Ф. Клименко та Є.К. Чернухіна *ο θαλαμίσκος* – будка, кабіна, каюта. [4: 183] Але у широкому(текстовому) контексті доцільніше буде перекласти це слово, як

«капсула», бо далі у тексті зустрічається опис цього пристрою, а саме – *το κυλινδρικό κατασκεύασμα* – *циліндрична споруда*. Також дієслово *φωτίζομαι* у 3й особі однини краще перекласти як «функціонувало», бо мова йдеться про технічний пристрій.

«*Α, ώστε εσύ προκάλεσες όλη την αναστάτωση φιλαράκο...*», *μονολόγησε ο άντρας στο σπασμένο μεταλλικό εξάρτημα της αντλίας*. – «*Α, так це ти, друже, причина усього цього безладу...*», - сказав чоловік зламаній металевій деталі помпи [3: 42]. Слово *το εξάρτημα* має дуже багато значень у різних галузях. У медицині це «*придатки*», у рибальстві – «*снасті*», але нам потрібне значення, що використовують у механіці, а саме – «*деталь*» [4: 156]

Отже, проаналізувавши проведену роботу, ми дійшли висновку, що науково-фантастичну літературу слід перекладати не як певне окреме літературне явище, літературний засіб, що має свої еквіваленти в мові перекладу, а як унікальну художню літературу, зі своїми певними особливостями, характерними рисами та правилами перекладу.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Архів фантастики [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://archivsf.narod.ru/record.htm>.
2. Комиссаров В.Н. Теория перевода (лингвистические аспекты) / В.Н. Комиссаров — М., 1990. — 253с.
3. Αποκάληψη. Δεκαέντε διηγήματα. — Black Box — Ανατολικός — Αθήνα, 2009. — 91σ.
4. Клименко Н.Ф., Пономарів О.Д., Чернухін Є.К. Новогрецько-український словник: 22 000 слів / Н. Клименко, О. Пономарів, Є. Чернухін. — К.: Вид-во «Укр. Енциклопедія» ім. М.П. Бажана, 2005. — 432с.

ПЕРЕКЛАД ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЬ З ОНІМНИМ КОМПОНЕНТОМ ТА ЇХНЯ ЛІНГВОКУЛЬТУРОЛОГІЧНА ВМОТИВОВАНІСТЬ

Віра МАЦУКА, (Маріуполь, МДУ)

У тезах розглядається переклад фразеологічних одиниць з онімним компонентом в контексті лінгвокультурології, а також досліджується

вмотивованість їхнього використання в процесі формування мовної картини світу. Наведені приклади перекладу подібних фразем з грецької мови на українську.

Ключові слова: фразеологія, ономастика, лінгвокультурологія, мовна картина світу, переклад фразеологічних одиниць.

The paper is dedicated to the translation of the phraseological units with name component in the context of linguistics. It also researches the motivation for their use during the world language icon formation. The paper gives phraseological translation examples (from Greek into Ukrainian) as well.

Keywords: phraseology, onomastics, linguistics, world language icon, translation of phraseological units.

Фразеологія – це своєрідна «криниця мудрості» народу, яка зберігає, відображає та відтворює його менталітет та культуру. Фразеологічний компонент мови не тільки відтворює елементи й риси національно-культурного світосприйняття, але й насамперед формує їх.

Актуальність даної роботи зумовлена тим, що питання лінгвокультурологічного значення фразеологічних одиниць, зокрема з онімним компонентом, залишається недостатньо дослідженим, і потребує більш глибокого та детального вивчення й аналізу.

Об'єкт дослідження – фразеологічні одиниці з онімним компонентом (на матеріалі грецької та української мов).

Предметом дослідження є лінгвокультурне значення цих ФО, специфіка їхнього перекладу.

Мета роботи – дослідити особливості перекладу ФО з онімним компонентом у межах грецької та української мов, проаналізувати специфіку використання подібних фразем і їхнє значення у лінгвокультурологічному аспекті.

В епоху науково-технічного прогресу питання мовної комунікації набувають небувалої актуальності та гостроти. Це пов'язано із розвитком глобальних

комунікацій, виникненням нових можливостей, видів і форм спілкування. Головним посередником в цьому культурному обміні виступає мова, чим і зумовлюється надзвичайне посилення інтересу до мовознавства, зокрема таких його розділів, як лінгвістика, лексикологія, лінгвокультурологія та багато інших.

Враховуючи те, що лінгвокультурологія – наука відносно нова, багато вчених визначають її як науку, що займається дослідженням процесу взаємодії культури з мовою, формуючи так звану «мовну картину світу». Саме на ній було вирішено зосередити увагу в нашому дослідженні.

На думку багатьох науковців, «мовна картина світу» складається здебільшого з мовних елементів, окремих висловів, зворотів, фразем та багатьох інших структур, притаманних певній мові.

Також багато вчених у своїх дослідженнях виходять із тези про те, що значення фразеологізму, як складеної, цілісної номінації, створюється об'єднаним метафоричним або метонімічним переосмисленням складової слів-компонентів. В нашому дослідженні такими словами-компонентами виступає онімна лексика, наявність якої зумовлюється входженням тих самих ФО до лінгвістичного напрямку, пов'язаного із встановленням, описом і аналізом мовної картини світу, притаманної людській свідомості.

Наведемо приклади деяких фразеологічних одиниць грецької та української мов, в основі котрих лежить однакове семантичне значення, хоч і засноване на різних образах, в залежності від реалій, характерних для культури та особливостей мови. Наприклад: гр. *όποιος αγαπάει το Γιάννη, αγαπάει και το σκυλί του* (укр. букв. «хто любить Яніса, любить і його собаку») – укр. «як любиш дівчину, полюбиш і її родину»; гр. *όπως ο κόσμος κι ο Κοςμάς* (укр. букв. «як люди, так і Козмас») – укр. «куди вітер дме»; гр. *το «γιατί» και το «διότι» φάγανε το Παναγιώτη* (укр. букв. «'чому' та 'тому' з'їли Панайота») – укр. «за великим носом нічого не бачить»; гр. *το ξέρει ο Αχμέτ, ο Μεχμέτ, και ο κόσμος όλος* (укр. букв. «про це знає Ахмет, Мехмет, та всі люди») – укр. «знає кум та кума, та людей півсела».

Входячи до складу обширної групи мовних реалій, група онімних фразеологізмів являє собою частину базового словника загальнокультурної лексики для всіх мов, носії яких володіють відповідним культурним потенціалом.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Алефиренко Н.Ф. Фразеология в свете современных лингвистических парадигм / Н.Ф. Алефиренко. – М.: ООО Изд-во «Элпис», 2008. – 271 с.
2. Вербич С.О. Сучасна українська онімна лексика: функціональний аспект / С.О. Вербич. – Вісн. НАН України № 5, 2008. – 3 с.
3. Ковалюк Ю.В. Визначення фразеологізму в сучасній лінгвістиці / Ю.В. Ковалюк. – Чернівці, 2009. – 43 с.
4. Маслова В.А. Лингвокультурология: Учебное пособие для студентов высш. учеб. заведений / В.А. Маслова. – М.: Издательский центр «Академия», 2001. – 208 с.
5. Сагірова О.М. Фразеологія новогрецької та української мов у перекладацькому аспекті: методичні вказівки / О.М. Сагірова, В.М. Челпан. – Маріуполь: МДГУ, 2008. – 42 с.

ПЕРЕДАЧА МОДАЛЬНОСТІ ПРИ ПЕРЕКЛАДІ ХУДОЖНЬОГО ТЕКСТУ

Анастасія НИКОЛАЄНКО (Маріуполь, МДУ)

У тезах розглянуто модальний аспект художніх текстів. Досліджено мовні засоби вираження модальності та способи перекладу з англійської мови на українську.

Ключові слова: *модальність, лексико-граматичні засоби, фонетичні засоби, екстралінгвістична категорія, лінгвістичне явище.*

The modal aspect of literary text are examined. Linguistic means of expression modality and methods of translation from English to Ukrainian.

Key words: *modality, lexical and grammatical means phonetic means extralinguistic category linguistic phenomenon.*

У сучасній мовознавчій науці та в перекладознавстві спостерігається підвищений інтерес до категорії модальності в її багатofункціональних виявах. Модальні відношення і засоби їх реалізації все частіше привертають увагу

лінгвістів і стають об'єктом вивчення на формально-синтаксичному, семантико-синтаксичному, комунікативно-функціональному та текстовому рівнях.

Грунтовні дослідження категорії модальності репрезентовано працями В.В. Виноградова, Н.Ю. Шведової, Г.О. Золотової, В.Г. Гака, Н.А. Золототрубової, Н.Д. Зайченко. Інноваційні підходи в дослідженні цієї категорії спостерігаємо в роботах І.Р. Вихованця, А.П. Грищенка, Н.В. Гуйванюк, Г.П. Немця, Б.Є. Арама, Є.А. Попова та ін. Проте явище модальності залишається об'єктом дослідження багатьох лінгвістів і воно завжди є актуальним. Адже важко передати будь-які мовні засоби без вираження модальності в них.

В даній роботі **досліджуються засоби вираження модальності**, які мають дуже важливе значення при їх застосуванні, адже неможливо створити текст перекладу, не знаючи як правильно його оформити. Більш того, досліджуються засоби вираження модальності у художніх творах, що значно розширює діапазон їх використання, а отже і зумовлює особливість їх застосування.

Актуальність даного дослідження зумовлена необхідністю всебічного теоретичного розгляду категорії модальності, засобів її вираження, систематизація модальних слів, визначення їх статусу.

Об'єктом дослідження є модальний аспект художніх текстів.

Предметом дослідження є мовні засоби вираження модальності художніх текстів.

Мета роботи – є дослідження модального аспекту художніх текстів при перекладі з англійської мови на українську.

Для досягнення поставленої мети були поставлені наступні завдання: уточнити поняття модальності; встановити роль модальності в перекладі художніх текстів; навести класифікації засобів вираження модальності; виявити особливості використання засобів вираження модальності в англійській мові в художніх текстах та їх перекладу з англійської мови на українську.

Будь-яке лінгвістичне явище в перекладі набуває особливих рис, на які обов'язково необхідно звертати увагу, щоб максимально правильно передати те, що хотів сказати автор тексту-оригіналу. Модальність розглядається як

функціонально-семантична категорія, мовна універсалія, що проявляється в основних категоріях мови. Ця мовна категорія виступає важливим елементом комунікації, виражаючи відношення того, хто говорить до висловлювання, і є невід'ємною властивістю тексту, що вміщує відношення автора до дійсності.

За допомогою модальності ми можемо виражати свої думки вільно, експресивно, адже не можливо передати необхідну інформацію без демонстрування нашого ставлення до того, що ми повідомляємо. Тому модальність відіграє важливу роль в текстах будь-якого стилю, будь-якого жанру.

Модальність, будучи екстралінгвістичною категорією вираження відношення мовця до реальності, в англійській та українській мовах має загальні засоби вираження. Існують різноманітні способи перекладу засобів вираження модальності при перекладі з англійської на українську.

1. фонетичні засоби (наголос та інтонація);
2. лексико-граматичні засоби (модальні дієслова);

1. фонетичні засоби

“To those who have cherished an affection for a faithful and sagacious dog...” Edgar Allan Poe [33; p.1]. - “Той, хто хоч раз плекав у душі ніжність до вірного й розумного собаки...” В. Отрадина [1].

2. лексико-граматичні засоби (лексичні засоби вираження модальності)

“In that case we had better discuss it in a cosy room rather than in this wind-swept market-place” Arthur Conan Doyle, [1:167]. - “У такому разі нам краще поговорити в затишній кімнаті, а не на цьому ринковому майдані, де віють усі вітри” Дмитренко [3].

Лексико-граматичне вираження модальності

“...you are one who may safely be trusted...” Arthur Conan Doyle [1: 6]. - “...вам можна сміливо довірити справу...” Дмитренко [3].

“May I speak now?” Arthur Conan Doyle [1: 89] - “Тепер дозволяєте мені говорити?” Дмитренко [11; с.123].

“It must be where she can lay hands upon it” Arthur Conan Doyle [1: 21]. “Отже, вона повинна бути під рукою” Дмитренко [11: 29].

На основі опрацьованого матеріалу було встановлено, що найпоширенішими засобами вираження модальності в англійській мові в художніх текстах є модальні дієслова. На масиві опрацьованого матеріалу були визначені способи перекладу засобів вираження модальності в сучасній англійській мові на українську мову. Вони можуть перекладатись за допомогою фонетичних засобів (логічного та фонетичного наголосу), лексичних засобів (модальні слова та композити) та лексико-граматичних засобів вираження модальності (модальні слова) або взагалі не мати чіткого вираження.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Doyle A.C. The Adventures of Sherlock Holmes / A.C. Doyle .- England, Penguin Classics, 1994. – 302 p.
2. Балли Ш. Общая лингвистика и вопросы французского языка / Ш. Балли. – М.: Издательство иностранной литературы., 1955.–416с.
- 3.Беляева Е.И. Модальность и прагматические аспекты директивных речевых актов в современном английском языке / Е.И. Беляева – М.: Автореф. дис. докт. Філол.. Наук., 1988. – 180 с.

ПРОБЛЕМА ГРАМАТИЧНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ ПРИ ХУДОЖНЬОМУ ПЕРЕКЛАДІ

Аліна ХАРА (Маріуполь, МДУ)

У тезах висвітлені особливості використання граматичних трансформацій під час художнього перекладу творів.

Ключові слова: *граматичні трансформації, художній переклад, перестановка, заміна, вилучення, додавання, тексти оригіналу та перекладу.*

Research of characteristics of use of grammatical transformations during translation from Greek on Ukranian.

Key words: *grammatical transformations, literary translation, permutation, replacement, removal, addition, original text and translation.*

Явища граматичних трансформацій при художньому перекладі творів з грецької мови на українську не є достатньо вивченими. Багато досліджень та

перекладів розкривають характеристики граматичних трансформацій, однак не дають вичерпної інформації. Актуальність роботи полягає в тому, що явища граматичних трансформацій є мало вивченими, але часто зустрічаються при художньому перекладі. Зокрема, це стосується художнього перекладу з грецької мови на українську.

Мета дослідження полягає у вивченні явищ граматичних трансформацій при художньому перекладі творів з грецької мови на українську, їх особливостей та використання.

Досягнення мети вимагає реалізації таких завдань: 1) визначити види граматичних трансформацій; 2) навести приклади граматичних трансформацій; 3) дослідити їх особливості.

Об'єктом дослідження є граматичні трансформації при художньому перекладі творів з грецької мови на українську.

Предметом дослідження є тексти оригіналу та перекладу.

У роботі використані такі методи дослідження: 1) метод лінгвістичного аналізу тексту; 2) зіставний метод.

Проаналізувавши літературу з даної теми і переклад сатиричної новели Костаса Варналіса «Справжня апологія Сократа», ми встановили чотири види граматичних трансформацій [1; 2; 3: 81-105].

1. Перестановка – зміна порядку складових компонентів речення під час перекладу: *Αμα σταματήσει ο μύλος τα μεσάνυχτα, ζυπνάει ο μυλωνάς* [1: 38]. – Коли опівночі раптом зупиняється млин, мельник прокидається [2: 86].

2. Заміна лексико-граматичних елементів речення й синтаксичних зв'язків у реченні в процесі перекладу. Серед них ми виділили наступні підвиди.

2.1. Заміна частин мови і членів речення: *Όσο μιλούσαν οι κατηγοροι (ο Μέλητος με την ψιλή φωνή και τα γυναικίστικα κουνήματα, νεβρικός σαν αηδόνι· ο Άνυτος με τα μεγάλ' αφτιά και τα ρουθούνια γιομάτα τρίχες· ο Λύκων με τα στενά κροτάφια και τη θολή ματιά), οι δικαστάδες καθισμένοι κατάχαμα, σταβροπόδι κι ανακούρκουδα, μασουλούσανε πασατέμπο και φτιούσανε τα τσόφλια στο σβέρκο του μπροστινού* [1: 37]. – Поки промовляли обвинувачі (писклявий, манірний, як жінка,

Мелет, – він виспівував натхненно, мов соловей; клаповухий Аніт з зарослими волоснею ніздрями; вузьколобий Лікон з каламутними очима), судді сиділи просто на землі – хто схрестивши ноги, хто навпочіпки – й ліниво лузали насіння, випльовуючи лузгу в потилиці переднім [2: 86].

2.2. Заміна пасивної конструкції оригіналу активною конструкцією перекладу і навпаки: «*Κ' εγώ περίμενα σεις, ω άντρες Αθηναίοι, ν' απολογηθείτε!*» [1: 38]. – *«І я чекав вас, о мужі атенські, щоб ви виправдали себе!»* [2: 86].

2.3. Заміна типу зв'язку в складних реченнях: *Άλλοι σηκώσανε τα μπαστούνια, άλλοι αρπάζανε πέτρα κι άλλοι χυμήζανε πάνου στα κάγκελα με τα δέκα νύχια μπροστά για να τον ξεσκίσουνε κι όλοι φωνάζανε μαζί, που δεν ξεχώριζες λέξη* [1: 39-40]. – *Хто костуром махає, хто каменюку вхопив, хто кинувся до бар'єра, щоб уп'ястись у зухвальця пазурами й роздерти його, і всі разом кричать так, що нічого не розбереш* [2: 87].

2.4. Заміна граматичного часу у реченні мовою оригіналу: *Μου φαινότανε, πως είμουνα στον άλλον κόσμο και με δικάζανε πεθαμένον πεντακόσοι Πλούτωνες* [1: 41]. – *Мені здалося, ніби я на тому світі й мене мертвого судять з півтисячі Плутонів* [2: 88].

2.5. Заміна речення щодо мети висловлювання: *Ύστερα, που να σας ξέρω κι ολουνούς με τ' όνομα...* [1: 47] – *По-друге, звідки ж мені знати всіх вас на ім'я?..* [2: 91].

3. Вилучення – це трансформація, протилежна додаванню. Її сутністю є вилучення під час перекладу мовних компонентів, які є структурно надмірними: *Οι δικαστάδες θυμώσανε με τ' άπρεπο φέρσιμο και κοιταχτήκανε γρήγορα γρήγορα συναμεταξύ τους* [1: 38]. – *Суддів розгнівила така негідна поведінка, й вони швидко переглянулись один з одним* [2: 86].

4. Додавання – це відновлення інформації, яка міститься в реченні, але фактично є в ньому відсутньою. Застосовується при добуванні підтексту або його імплікації з глибинної структури речення в структуру поверхневу згідно з вимогами мови перекладу: *Οι πιο πολλοί ξαπλωμένοι δίπλα και κάνοντας μαξιλάρι τα παπούτσια τους ρουχαλίζανε ρυθμικά* [1: 37]. – *Інші – вважай, більшість, – поклавши*

в голови черевики, попростягалися один біля одного і безтурботно захропли [2: 86].

Підсумовуючи вище викладене, можна дійти висновку, що дослідження явищ граматичних трансформацій у художньому перекладі творів з грецької мови на українську та їх особливостей є актуальним. З огляду на приклади, ми побачили, що художній переклад багатий явищами граматичних трансформацій.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Алимов В. В. Теория перевода. Перевод в сфере профессиональной коммуникации: Учебное пособие / В.В. Алимов / Изд. 3-е, стереотипное. – М.: Едиториал УРСС, 2005. – 160 с. 2. Новогрецька література: Антологія /укладачі Пономарів О. Д., Клименко Н. Ф., Перепльотчикова С. Є /. – К.: Вид-во «Укр. енциклопедія» імені М. П. Бажана, 2008. – 344 с. 3. Βάρναλης Κ. Η αληθινή απολογία του Σωκράτη / Κ. Βάρναλης /. – Αθήνα: Κέδρος, 1978. – 101 σ.

СЕКЦІЯ 4
ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ ТА ПІДГОТОВКА
ПЕРЕКЛАДАЧІВ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ. ВИКОРИСТАННЯ
СУЧАСНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ПРАКТИЦІ
ПЕРЕКЛАДУ

ПРОЕКТНА МЕТОДИКА – ОДИН З АКТИВНИХ МЕТОДІВ ФОРМУВАННЯ
КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ ПЕРЕКЛАДАЧА

Тетяна ВИСОЦЬКА (ДНІПРОПЕТРОВСЬК, ДВНЗ «НГУ»)

У тезах наведена характеристика проектної методики як такої, що має за мету не тільки трансляцію знань, а і виявлення, розвиток, зріст творчих інтересів кожного студента для стимулювання його продуктивної навчальної діяльності.

Ключові слова: професійне навчання, проектна методика, активний метод, комунікативна компетенція, особистісно-орієнтований підхід до навчання, самостійна навчальна діяльність, продуктивна навчальна діяльність.

The paper characterizes Project Study as the method of each student's creative interests reveal, development and increase with the aim of his productive learning activity encouragement.

Key words: skills training, Project Study, active method, communicative competence, individual approach, independent study, productive study.

У сучасних умовах гуманістична філософія професійного навчання реалізується за допомогою різноманітних технологій, метою яких є не тільки трансляція знань, а і виявлення, розвиток, зріст творчих інтересів кожного студента, стимулювання його самостійної продуктивної навчальної діяльності.

Проектна методика є однією з таких технологій.

Саме осмислення та використання цього методу у новій соціально-культурній ситуації у світлі сучасних вимог до освіти дозволяє говорити про проект як про таку педагогічну технологію, яка дозволяє ефективно вирішувати завдання особистісно-орієнтованого підходу до навчання.

Проект – це комплекс дій, який спеціально організовується викладачем, самостійно виконується студентами та завершується створенням творчого продукту.

Виконуючі проект, студенти навчаються самостійно отримувати знання, досвід пізнавальної та навчальної діяльності.

Проектна методика характеризується високим рівнем комунікативності та передбачає висловлювання студентами власних поглядів, почуттів, активне включення у реальну професійну діяльність.

Проектна методика базується на циклічній організації навчального процесу. Окремий цикл розглядається як завершений самостійний період навчання, спрямований на вирішення певного завдання у досягненні загальної мети оволодіння англійською мовою.

Головні цілі введення методики проекту у навчальну практику:

1. Показати вміння окремого студента чи групи студентів використовувати отримані знання зі спеціальності та дослідницький досвід.
2. Реалізувати свій інтерес до предмету дослідження, збільшити знання про нього.
3. Продемонструвати рівень володіння іноземною мовою.
4. Підвестися на більш високий рівень освіченості, розвитку, соціальної зрілості.

Розвиток комунікативних навичок підкріплюється різноманітними вербальним та невербальними засобами: текстами, малюнками, колажами, планами, картами, схемами, анкетами, таблицями, графіками, діаграмами та ін. Практичний досвід розробки проектів доводить, що використання проективного методу у навчанні дозволяє студентам інтегрувати свої знання, підвищити рівень

іншомовної комунікативної компетенції, підготуватися до вирішення реальних професійних завдань засобами англійської мови.

РОЛЬ НЕВЕРБАЛЬНОЙ КОММУНИКАЦИИ В МЕЖКУЛЬТУРНОМ ОБЩЕНИИ

Татьяна ДМИТРИЕВА (Мариуполь, ГВУЗ «ПГТУ»)

У тезах дається визначення поняття «невербальна комунікація» і встановлюється її роль у міжкультурному спілкуванні. Розкриваються особливості мови рухів тіла, міміки і жестів, її міжнародний характер. Робиться спроба класифікації різних елементів цієї мови.

Ключові слова: міжкультурне спілкування, соціальна взаємодія, невербальна комунікація, генетичні невербальні сигнали, культурно обумовлені невербальні сигнали.

The paper contains the definition of the concept of non-verbal communication and its role in cross-cultural communication was determined. Peculiarities of the body and gesture language are revealed. An attempt to classify various elements of this language is made.

Key words: cross-cultural communication, social inter-action, non-verbal communication, genetic non-verbal signals, non-verbal signals, generated by culture.

Межкультурные контакты подразумевают, что между партнерами существует четкое разделение ролей, и каждый субъект выполняет предписанные культурой (той страны, где он находится) нормы поведения. В основном роли подразделяются на хозяев, гостей и чужаков. Последнюю категорию людей называют «пришелец, иммигрант, чужестранец, беженец». В Австралии используются такие понятия, как «новый австралиец», «новый приятель», «иммигрант, живущий на деньги, присылаемые с родины». Американцы говорят о «постоянно проживающих чужестранцах». В Европе слово «гастарбайтер»

применяется по отношению к иностранным рабочим, работающим по контракту или нелегально.

Трудности социального взаимодействия между представителями разных культур проявляются в следующих областях:

1. Овладение языком, включая грамотное употребление формул вежливости. Так, например, следует знать, что в ряде азиатских стран слово «нет» используется очень редко. Так что «да» может означать и «нет» и «возможно».

2. Правила социального поведения, к которым относятся представления о размерах чаевых, возможных подарках, правила поведения за столом и рассаживания гостей, допустимое время опоздания.

3. Общественные отношения: внутри семьи, внутри касты или класса, внутри национальных групп.

5. Мотивы поведения, такие, например, как мотив сохранения лица, имеющий особое значение в странах Дальнего Востока.

6. Концепции и идеология, т.е. идеи, почерпнутые из религиозной или политической практики, как, например, русская или западная концепция «свободы» и «демократии», или так называемая «протестантская этика».

7. Невербальная коммуникация: использование мимики, жестов; знание размеров персонального пространства, представлении о допустимости прикосновений и т.д.

Невербальное общение – это международный язык жестов, мимики и телодвижение человека «боди лэнгвидж». Психологами установлено, что в процессе взаимодействия людей от 60 до 80 % коммуникации в некоторых условиях повседневного общения осуществляются за счет невербальных средств выражения, и только 20-40% информации передается с помощью вербальных.

Особенностью языка телодвижений является то, что его проявление обусловлено импульсами нашего подсознания, и отсутствие возможности подделать эти импульсы позволяет нам доверять этому языку больше, чем обычному, вербальному каналу общения.

Начало исследования проблемы боди лэнгвиджа было положено Дарвином в его работе «Выражение эмоций у людей и животных, опубликованной в 1872 году. Она стимулировала современные исследования в области «языка тела», а многие идеи Дарвина и его наблюдения признаны сегодня исследователями всего мира. С того времени учеными были обнаружены и зарегистрированы более 1000 невербальных языков и сигналов.

Когда мы говорим, что человек чувствителен и обладает интуицией, мы имеем в виду, что он обладает способностью читать невербальные сигналы другого человека и сравнивать эти сигналы с вербальными. Другими словами, когда мы говорим, что что-то подсказывает нам, что кто-то сказал неправду, мы в действительности имеем в виду, что заметили разногласие между языком тела и сказанными, этим человеком, словами.

Преподаватели, читающие лекции, обучаются постепенно умению считывать невербальные сигналы, подаваемые аудиторией. Это называется «чувством аудитории».

Считается, что женщины более восприимчивы к невербальной коммуникации и этим объясняется существование такого понятия как женская интуиция. Женская интуиция особенно хорошо развита у женщин, занимающихся воспитанием маленьких детей.

Многочисленные исследования, проведенные на слепых, глухих и глухонемых людях, а также наблюдения за представителями различных наций и изучение поведения наших ближайших антропологических родичей позволили сделать выводы о том, что различные элементы «языка телодвижений» поддаются классификации. Различают невербальные сигналы, которые являются врожденными или генетическими и приобретенные или культурно обусловленные.

БИБЛИОГРАФИЯ

1. Кон И.С. В поисках себя / И.С.Кон. – М. : Наука, 1984. – 236 с.
2. Kottak C.P. Anthropology : The Exploration of Human Diversity. № 4: McGraw-Hill, Inc. 1994. –

ВЛИЯНИЕ ИНТЕРФЕРЕНЦИИ И РЕФЕРЕНЦИИ ПРИ ПЕРЕВОДЕ

Светлана КОРОТКОВА (ДНЕПРОПЕТРОВСК, НГУ)

У тезах наведені проблеми інтерференції та референції під час перекладу, охарактеризовано види інтерференції та референції в художньому, загальнополітичному та спеціальному текстах.

Ключові слова: інтерференція, референція,

The article deals with the problems of the interference and the reference by translating the text. Types of interference and reference in artistic, social and political text as well as text for special purposes are described.

Key words: interference, reference, social and political text, text for special purpose, translation.

Перевод как таковой существует столько, сколько существует межкультурная коммуникация. С развитием перевода как процесса перекодирования с одной семиотической системы на другую стали возникать вопросы, решение которых стало необходимым в связи с достижением адекватного перевода.

Принято подразделять перевод на три вида: художественный, общественно-политический и специальный [1]. Перевод художественного текста имеет свои особенности: широкий диапазон методов и приемов, возможность «выйти за текст», в то время как специальные тексты благодаря терминологии и клишированной лексике должны переводиться точно, сохранять однозначную денотативную семантику слова, словосочетания. Общественно-политические тексты также имеют свою особенность, в них допускается использование средств художественной изобразительности, например, тропы, стилистические фигуры, идиомы. Однако следует помнить о жанровой дифференциации и жанровом своеобразии публицистического стиля. Таким образом, полноценность и

адекватность перевода зависит от его вида: специального, художественного и общественно-политического, поскольку подход к каждому из них свой: от компетентности в области языка (знания лексики, грамматики), от знакомства с языковой картиной того народа, с языка или на язык которого будет производиться перевод.

В процессе овладения другой языковой системой, в том числе во время перевода возникает интерференция – влияние одной языковой системы на другую. Интерференция проявляется на всех уровнях языка: фонетическом, грамматическом, стилистическом. Принято выделять следующие виды интерференции: звуковая (фонетическая, фонологическая, звуковая репродукционная); орфографическая; грамматическая (морфологическая, синтаксическая и пунктуационная); лексическая; семантическая, стилистическая и внутриязыковая [2 : 64-65]. Интерференциальный аспект активно вмешивается в понимание, производство и восприятие текста, речи. Как отмечает В.В. Алимов, интерференция не всегда носит деструктивный характер. Есть и положительные случаи влияния интерференции.

Референция, как и интерференция, при переводе происходит в речи, а не в языке. Подобно тому, как теория референции устанавливает соответствия между миром и языком, когнитивная теория устанавливает соответствия между словом и концептуальной системой человека. Интегративный подход, объединяющий инструментарий теории референции и разработки когнитивной теории, представляется продуктивным методом исследования перевода всех трех видов: художественного, общественно-политического и специального.

А.Г. Баранов различает два вида референции: внутреннюю (отношение когнитивного компонента текста к текстовому миру) и внешнюю (отношение когнитивного компонента к актуальному миру). По мнению исследователя, именно текст является единицей общения, в которой раскрываются отношения субъектов текстовой деятельности, языка и мира. Подтверждая мнение Н.Д. Арутюновой, А.Г. Баранов утверждает, что референция – это способ «зацепить» текст за мир [3: 56].

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Алимов В.В. Интерференция в переводе / В.В. Алимов. - М.: URSS, КомКнига, 2005. - 232 с.
2. Алимов В.В. Теория перевода. Перевод в сфере профессиональной коммуникации: учеб. Пособие / В.В. Алимов. - М.: Едиториал УРСС, 2004. - 160 с.
3. Баранов А.Г. Текст, текстовый модуль, номинация // Лингвистические единицы разных уровней в языке и речи / А.Г. Баранов. - Краснодар: Изд-во Кубан. гос. ун-та, 1988. - С. 94-100 .

ІСПАНОМОВНІ СТЕРЕОТИПИ ТА ЕТНОНОМІНАЦІЇ В АМЕРИКАНСЬКОМУ ВАРІАНТІ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ ЯК ТРУДНОЩІ ПЕРЕКЛАДУ

Марина ВОРОБІЙОВА (Маріуполь, МДУ)

У тезах розглянуто вплив іспанської мови на американський варіант англійської мови на матеріалі прямих та непрямих етнічних номінацій іспаномовних етносів, запозичень та вкраплень з іспанської мови, окреслено поняття "ксеностереотипів" та значення білінгвізму в лексико-семантичній системі американського варіанту англійської мови.

Ключові слова: американський варіант англійської мови, етнічні стереотипи, запозичення, "ксеностереотипи", дерогативні позначення, білінгвізм.

The influence of Spanish on American English is examined through direct and indirect ethnic nominations of Hispanic ethnic groups. The concept of "xenostereotype" and the importance of bilingualism in the lexical-semantic system of American English is described.

Key words: American English, ethnic stereotypes, borrowings, "xenostereotypes", bilingualism.

Провідними серед сучасних напрямків дослідження безпосереднього контактування різних культур є етнолінгвістичний та лінгвокультурологічний підходи. Дослідженню багатьох аспектів мовної картини світу та етномовного бачення світу приділяють увагу як вітчизняні, так і зарубіжні науковці [3].

Особливості менталітету того чи іншого етносу, як невід'ємна частина його етнічної ідентичності, детермінують суб'єктивний аналіз об'єктивного оточуючого світу. На сучасному етапі розвитку лінгвістичної науки зростає інтерес науковців до питань культурної ідентичності та етнічних стереотипів [2]. Американський варіант англійської мови становить особливий інтерес для вивчення процесів запозичення внаслідок мультикультуралізму у Сполучених Штатах, що сприяє інтенсифікації мовних контактів та міжмовної інтерференції.

Відбиття "ксеностереотипів" (тобто стереотипів про інші етноси) у мові, є одним із наслідків міжетнічних стосунків, яке, в першу чергу, знаходить прояв у системі засобів неофіційної етнономіації ("ксеноетнонімах") [1]. "Ксеноетноніми" здебільшого мають пейоративний характер, оскільки вони зумовлені опозицією "свої-чужі", де "чужим" етносам приписуються негативні риси та характеристики [5].

Особливе місце у роботі посідає дослідження процесу комунікації "англо-американців" з іспаномовним населенням США, у якому прагматична настанова мовців втілюється за допомогою інвективних позначень.

Внаслідок існування розповсюджених стереотипів негативного характеру по відношенню до іспаномовних спільнот у менталітеті американців європейського походження, в англійській мові США з'явилася специфічна група дерогативних позначень представників цих етносів [6]. Крім того, англійсько-іспанський білінгвізм зумовлює значні модифікації у лексико-семантичній системі американського варіанту, у зв'язку з чим необхідним вбачається дослідження етнокультурного аспекту мовної інтерференції, яка спостерігається у носіїв англійської мови. [4]

Тим самим, актуальність проведеного дослідження зумовлюється, з одного боку, роллю неофіційних етнономіацій на позначення іспаномовних етносів в американському варіанті англійської мови, а з іншого боку, необхідністю вивчення особливостей вербалізації міжетнічних уявлень в англійській мові США на фоні соціально-культурного розвитку американського суспільства та процесу стереотипізації досвіду етносів.

Основною метою роботи є дослідження вербалізації стереотипів іспаномовної культури в американському варіанті англійської мови як труднощій перекладу.

Об'єктом дослідження є стереотипно зумовлені лексичні та фразеологічні мовні одиниці сучасної англійської мови США.

Предметом виступили етнокультурний, семантичний, функціональний аспекти етнонімів на позначення іспаномовних етносів в американському варіанті, лінгвокультуральний аспект процесу запозичення лексики з іспанської мови та її переосмислення як труднощі перекладу.

Методи дослідження. У роботі ми керуємося загальними методологічними принципами етнолінгвістики, лінгвокультурології та соціолінгвістики, які передбачають застосування відповідних методів та прийомів, а також поєднуємо ономазіологічний та семасіологічний підходи до інтерпретації мовних та мовленнєвих явищ.

Матеріалом дослідження слугували близько 1000 релевантних мовних одиниць, зокрема, прямі та непрямі етнічні номінації іспаномовних етносів, що відбивають існуючі етнічні стереотипи, "етнокультурно зумовлені" запозичення та вкраплення з іспанської мови, "псевдоіспанізми".

Наукова новизна роботи полягає у тому, що вперше на новітньому мовному матеріалі було проведене лінгвокультурологічне, етнолінгвістичне та соціолінгвістичне дослідження вербалізації етнічних стереотипів в англійській мові США. Вперше встановлено конкретні корелятивні зв'язки між етнічними стереотипами та дерогативними мовними характеристиками іспаномовних етносів в американському варіанті. Новою також є запропонована класифікація етнокультурно-забарвлених одиниць ("пейоративних іспанізмів" та "псевдоіспанізмів").

Теоретичне значення проведеного дослідження визначається, насамперед, певним внеском у розвиток лінгвокультурології. Теорію мовних контактів доповнено виявленням закономірностей семантичних змін та асимілятивних механізмів; специфічними рисами денотативних та конотативних

змін у семантиці запозичень. Соціолінгвістику та лінгвопрагматику збагачено виявленням ролі етнонімів у комунікативній поведінці американців європейського походження з латиноамериканцями.. Внесок в англістику полягає в тому, що доповнено такі галузі, як семантика та семасіологія англійської мови - встановлено основні шляхи та механізми утворення неофіційних етнонімів як засобів вторинної номінації на позначення іспаномовних спільнот.

Практична цінність одержаних результатів полягає у можливості використання матеріалів дослідження у викладацькій практиці, зокрема, у таких нормативних теоретичних курсів як лінгвостилістика, лінгвокраїнознавство, лексикологія; при викладанні спецкурсів з етнолінгвістики, соціолінгвістики, лінгвокультурології та міжкультурної комунікації. Результати дослідження можуть бути втілені в лексикографічній практиці: при укладанні словників та довідників, зокрема, лінгвокраїнознавчих та лінгвокультурологічних словників.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Бергельсон М.Б. Межкультурная коммуникация как исследовательская программа: лингвистические методы изучения кросс-культурных взаимодействий / М.Б. Бергельсон // Вестник МГУ. Лингвистика и межкультурная коммуникация. - 2001. - Сер. 19. - № 4.
2. Голикова Т. А. Стереотип как этнически и культурологически обусловленный компонент менталитета / Т. А. Голикова // Мир языка и межкультурная коммуникация: Материалы междунар. науч.-практ. конф., (16-17 мая 2001 г.) - Барнаул: Изд-во БГПУ, 2001. - Ч. 1. - С. 80-87.
3. Лейчик В.М. Отношения между культурой и языком: общие функции / В.М.Лейчик // Вестник МГУ. Лингвистика и межкультурная коммуникация. - 2003. - Сер. 19,- №2. - С. 17-30.
4. Фирсова Н.М. О национальных характерах испаноязычных и англоязычных народов в сопоставительном плане / Н.М.Фирсова // Филологические науки. - 2004. - № 2. - С. 51-58.
5. Kim Y.Y. Intercultural Communication, Interethnic Relations / Y.Y.Kim // Encyclopedia of Communication and Information / Ed. by J.R.Schemet. - Vol. 2. - New York: Macmillan Reference USA, 2001. - P.459 - 464.
5. Laaksonen L. The Spanish Influence on American Language and Society / Introduction to American English First

ВПЛИВ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ НА ПОПОВНЕННЯ ЛЕКСИКОНУ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Оксана КЕЧЕДЖІ (Маріуполь, ДВНЗ «ПДТУ»)

Тези присвячені розгляду явища міжкультурної комунікації та його впливу на збагачення словникового складу англійської мови. Розглянуто чинники успішної міжкультурної комунікації та причини виникнення комунікативних бар'єрів. Особлива увага приділяється головним стимулам розвитку мови.

Ключові слова: *міжкультурна комунікація, іншомовні лексичні одиниці, вплив, форми міжкультурної комунікації, стимули розвитку мови.*

The paper deals with the cross-cultural communication and its influence upon the improvement of English language's vocabulary. The factors of successful cross-cultural communication and reasons of communicative barriers' appearance were reviewed. Special attention was concentrated on the main stimulus of development of the language.

Key words: *cross-cultural communication, borrowings, influence, forms of cross-cultural communication, stimulus of language's development.*

Словниковий склад англійської мови, так саме як і інших мов світу, перебуває в стані безперервної зміни. Ця мобільність і мінливість обумовлені тим, що мова, і, в першу чергу, її словниковий склад, безпосередньо зв'язана як з виробничою, так і з будь-якою іншою суспільною діяльністю людей. Взаємодія різних культур відбивається на їх мовах, оскільки в процесі виробничої або іншої діяльності відбувається спілкування між представниками різних мовних соціумів, чому сприяє міжкультурна комунікація (МКК).

Під МКК мається на увазі, у першу чергу, мовні контакти етносів різних культур. Серед вчених питаннями, пов'язаними із МКК, займаються такі лінгвісти як: О.А. Леонтович, В.И. Тхорик, В.Г. Зинченко, Е.Н. Малюга, А. Вежбицька,

В.А. Маслова та інші. Але всі науковці по різному трактують значення терміну «міжкультурна комунікація». В.А. Маслова дає наступне визначення МКК, а саме, що це «спілкування представників різних національно-лінгвокультурних спільнот, які мають різні національні когнітивні бази» [4: 67]. Інші науковці трактують міжкультурну комунікацію як «безпосередній або опосередкований обмін інформацією між представниками різних культур» [4: 351], «адекватне взаєморозуміння двох учасників комунікативного акту, які належать до різних національних культур» [9, 14]. В.Г. Зинченко розглядає МКК як зустріч «свого та чужого» [3: 217].

Міжкультурна комунікація дуже складна система, елементи якої функціонують у тісному взаємозв'язку, знаходяться в динаміці й змінюються під впливом різних *факторів*. Серед багатой кількості факторів МКК, ми вважаємо доречним вирізнити найголовніші, а саме: форми міжкультурної комунікації та комунікативні бар'єри або комунікативні перешкоди.

Обмін інформацією між представниками різних культур відбувається завдяки спілкуванню індивідуумів різних етносів. Матеріальними виразниками цього обміну є лексичні одиниці. Цей факт знаходить своє відбиття у *формах* міжкультурної комунікації, серед яких науковці вирізняють вербальну та невербальну.

Оскільки МКК передбачає обмін інформацією між представниками різних культурних етносів, ми вважаємо необхідним визначити певні умови успішної міжкультурної комунікації. На нашу думку, головними умовами можна вважати наступні: намір або бажання представників різних культур передати будь-яку інформацію, відкритість різних соціумів до пізнання іншої культури, кооперація з представниками інших культур, використання будь-яких вседоступних засобів інформованості, зокрема Інтернету.

Проте, процес комунікації може мати певні перешкоди, тобто – *комунікативні бар'єри* під якими, ми, вслід за науковцями, розуміємо фактори, які перешкоджають здійсненню комунікативного акту, або впливають на якість комунікації між представниками різних культур [3: 114; 4: 247; 9: 34]. Бар'єрами

для спілкування можуть буди: незнання мови співрозмовника, мовленнєві помилки комунікантів тощо.

МКК сприяє динаміці мови, а головну роль при цьому відіграють представники мовних соціумів. Для того, щоб до мови проникало як найбільше запозичень, потрібний дуже високий ступінь інтенсивності міжмовних контактів. Але, в процесі МКК, лише певний відсоток повідомляємої інформації розуміється, решта її частина втрачається. І тільки саме життя зможе показати, які із запозичених лексичних одиниць будуть засвоєні мовою, а які залишаться на периферії.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Добросклонская Т.Г. Роль СМИ в динамике языковых процесов / Т.Г. Добросклонская // Вестник МГУ, Сер. 19. Лингвистика и межкультурная коммуникация. – 2005. – №3. – С. 38-54.
2. Зацний Ю.А. Сучасний англомовний світ і збагачення словникового складу / Ю.А. Зацний. – Львів: ПАІС, 2007 – 228 с.
3. Зинченко В.Г. Межкультурная коммуникация. От системного подхода к синергетической парадигме: учеб. пособие / В.Г. Зинченко, В.Г. Зусман, З.И. Кирнозе. – 2-е изд. – М.: Флинта: Наука, 2008. – 224 с.
4. Леонтович О.А. Введение в межкультурную коммуникацию: Учебное пособие / О.А. Леонтович. – М.: Гнозис, 2007. – 368 с.
5. Малюга Е.Н. Функциональная прагматика межкультурной деловой коммуникации. Изд. 2-е, доп. / Е.Н. Малюга – М.: Книжный дом «ЛИБРОКОМ», 2008. – 320 с.
6. Маслова В.А. Лингвокультурология. – М.: Издательский центр «Академия», 2001. – 208 с.
7. Маслова В.А. Современные направления в лингвистике: учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений / В.А. Маслова. – М.: Издательский центр «Академия», 2008. – 272 с.
8. Ряховская Е.М. Английский язык и английская социокультура во второй половине XX в. / Е.М. Ряховская // Вестник МГУ. Сер. 19. Лингвистика и межкультурная коммуникация. – 2001. - №1. – С. 30-55.
9. Тер-Минасова С.Г. Язык и межкультурная коммуникация / С.Г. Тер-Минасова. – М.: Слово/Slovo, 2000. – 624 с.
10. Чередниченко О. Мовні контакти у сучасному світі / О. Чередниченко // КДУ. Іноземна філологія, 2006. – №40. – С. 4-6.

ЗМІСТ

ДОПОВІДІ НА ПЛЕНАРНОМУ ЗАСІДАННІ

Сабадаш Ю.

*ПРО ІНТЕРПРЕТАЦІЮ «ПЕРЕКЛАДУ НЕПЕРЕКЛАДНОГО» У КОНЦЕПЦІЯХ
У ЕКО ТА Ю. ЛОТМАНА* 4

Васильєва Е.

*ПЕРЕКЛАДАЦЬКИЙ АСПЕКТ ПІДГОТОВКИ МАГІСТРІВ З МІЖНАРОДНИХ
ВІДНОСИН* 7

СЕКЦІЯ 1

ГАЛУЗЕВА КОМУНІКАЦІЯ В СУЧАСНОМУ СОЦІАЛЬНОМУ КОНТЕКСТІ

Tsymporenko L.

*PARTICIPI E GERUNDI COME LOCUZIONI CONVENZIONALI NELLA
STRUTTURA DEI DOCUMENTI PROCESSUALI* 12

Столярская Е.

*НОВООБРАЗОВАНИЯ В ЯЗЫКЕ ЖУРНАЛЬНОЙ РЕКЛАМЫ: НЕОЛОГИЗАЦИЯ
ТЕРМИНОСИСТЕМЫ* 16

Баркова І.

*КЛАСИФІКАЦІЇ ІДІОМАТИЧНИХ ВИРАЗІВ У ДІЛОВІЙ АНГЛІЙСЬКІЙ
МОВІ* 18

Гончарова А.

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ПОЛІТИЧНОГО СЛЕНГУ 22

Пустовалова К.

*СПОСОБИ ПЕРЕКЛАДУ ЛЕКСИЧНИХ ОДИНИЦЬ В ЕКОНОМІЧНОМУ
ТЕКСТІ* 27

Середа В.

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ЗАПОЗИЧЕНЬ ЮРИДИЧНОЇ ТЕМАТИКИ 31

Токіна А.

МЕТАФОРА У СВІТІ ПУБЛІЦИСТИКИ (НА МАТЕРІАЛІ НОВОГРЕЦЬКОЇ ТА УКРАЇНСЬКОЇ МОВ) 34

Безуглова А.

ЕМФАТИЧНІ КОНСТРУКЦІЇ, ЯК ЗАСІБ РЕАЛІЗАЦІЇ ЕМОТИВНОСТІ ПУБЛІЦИСТИЧНОГО ДИСКУРСУ ТА МОВНІ ЗАСОБИ ЇХ ПЕРЕДАЧІ ПРИ ПЕРЕКЛАДІ З АНГЛІЙСЬКОЇ НА УКРАЇНСЬКУ МОВУ (НА МАТЕРІАЛІ АНГЛОМОВНИХ ТЕКСТІВ ІНТЕРВ'Ю) 37

СЕКЦІЯ 2

КОНТРАСТИВНА ЛІНГВІСТИКА ТА ЛІНГВІСТИЧНА ТИПОЛОГІЯ: СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Алексеев А.

КОНТРАСТИВНАЯ СТИЛИСТИКА В СОВРЕМЕННОЙ ПАРАДИГМЕ ЛИНГВИСТИЧЕСКОГО ЗНАНИЯ 41

Крикунова Т.

ОЦІННИЙ ФРАГМЕНТ КОНЦЕПТУ «ЛЮДИНА» НА МАТЕРІАЛІ ІМЕННИКІВ-НАЙМЕНУВАНЬ ОСОБИ В АНГЛІЙСЬКІЙ І УКРАЇНСЬКІЙ МОВАХ 46

Смирнова М.

ФУНКЦИОНАЛЬНЫЕ ОСОБЕННОСТИ АНГЛИЙСКОГО, ГРЕЧЕСКОГО И РУССКОГО РЕЛИГИОЗНОГО ДИСКУРСА 49

Літвінова А.

ВЕРБАЛІЗАЦІЯ КАТЕГОРІЇ ПРИЧИННОСТІ В ПАРЕМІОЛОГІЧНИХ ФОНДАХ УКРАЇНСЬКОЇ, АНГЛІЙСЬКОЇ ТА НОВОГРЕЦЬКОЇ МОВ 54

Прокопенко В.

ВЕРБАЛІЗАЦІЯ КАТЕГОРІЇ АКСІОЛОГІЧНОЇ ОЦІНКИ В АНГЛО -, УКРАЇНО - ТА ГРЕКОМОВНИХ ПАРЕМІОЛОГІЧНИХ ФОНДАХ 56

Халаджі Ю.

Чечель М.

*ЛІНГВОКОГНІТИВНИЙ АСПЕКТ ОБРАЗНИХ ІМЕННИКІВ – НАЙМЕНУВАНЬ
ОСОБИ КОНЦЕПТУ ХАРАКТЕР (НА МАТЕРІАЛІ АНГЛІЙСЬКОЇ ТА
УКРАЇНСЬКОЇ МОВ) 62*

Никитина А.

*СОПОСТАВИТЕЛЬНАЯ ХАРАКТЕРИСТИКА МЕТАФОРИЧЕСКИХ
ЗАГОЛОВКОВ 65*

Смирнов О.

АМЕРИКАНСЬКІ СЛЕНГІЗМИ ТА ЇХ ЕКВІВАЛЕНТИ В УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ 68

Євтєєва Д.

*ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ УКРАЇНСЬКИХ ТА АНГЛІЙСЬКИХ ПРИСЛІВ'ЇВ НА
ПОЗНАЧЕННЯ ФОРМИ 70*

Ібрагімова М.

*ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ СЕМАНТИКИ АНГЛІЙСЬКИХ ТА УКРАЇНСЬКИХ
ПРИСЛІВ'ЇВ НА ПОЗНАЧЕННЯ РУХУ 74*

Фодлаш О.

*ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ АНГЛІЙСЬКИХ ТА УКРАЇНСЬКИХ ПРИСЛІВ'ЇВ НА
ПОЗНАЧЕННЯ ДУШЕВНОГО СТАНУ ЛЮДИНИ 78*

Шеїна С.

*ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ СЕМАНТИКИ АНГЛІЙСЬКИХ ТА УКРАЇНСЬКИХ
ПРИСЛІВ'ЇВ НА ПОЗНАЧЕННЯ ФЛОРИ 82*

СЕКЦІЯ 3

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЗАГАЛЬНОГО ТА ХУДОЖНЬОГО ПЕРЕКЛАДУ

Висоцька Г.

*ПРАГМАТИЧНІ ЧИННИКИ ВАРІЮВАННЯ СТРУКТУРНО-СЕМАНТИЧНИХ
ХАРАКТЕРИСТИК ДІАЛОГІЧНОЇ ЄДНОСТІ ІНФОРМАЦІЙНОГО ОБМІНУ ПРИ
ПЕРЕКЛАДІ* **86**

Назаренко Н.

*«ГРОЗОВИЙ ПЕРЕВАЛ» ПЕРЕКЛАДАЦЬКІ ІНТЕРПРЕТАЦІЇ РОМАНУ Е.
БРОНТЕ* **88**

RUDNYTS'KA H.

*LA TRADUZIONE DELLE OPERE DI MYCHAJLO KOSCIUBYNS'KYI IN LINGUE
EUROPEE* **91**

Гавенко О.

*РОЛЬ ПЕРЕКЛАДУ У ЗБЕРЕЖЕННІ РІДНОЇ МОВИ НА ПРИКЛАДІ ЖИТТЯ ТА
ТВОРЧОСТІ МИКОЛИ ЛУКАША* **95**

Богатирьова Є.

*ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕДАЧІ ПЕРВИННИХ МАРКЕРІВ СТРАТЕГІЇ АГРЕСІЇ ПРИ
ПЕРЕКЛАДІ З АНГЛІЙСЬКОЇ НА УКРАЇНСЬКУ МОВУ (НА МАТЕРІАЛІ
АНГЛОМОВНИХ ПОЛІТИЧНИХ ДЕБАТІВ)* **98**

Агап К.

ВІДТВОРЕННЯ РЕАЛІЙ В ХУДОЖНЬОМУ ПЕРЕКЛАДІ **101**

Косяк О., Лютік О.

*ДО ПИТАННЯ ПРО ПЕРЕКЛАД БЕЗЕКВІВАЛЕНТНОЇ ЛЕКСИКИ З
РОСІЙСЬКОЇ НА НОВОГРЕЦЬКУ МОВУ (НА МАТЕРІАЛІ РОМАНУ
Ф. ДОСТОЄВСЬКОГО «ПРЕСТУПЛЕНИЕ И НАКАЗАНИЕ»)* **104**

Галузинська К., Махничева К.

*ЗАГАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ НАУКОВО-ФАНАСТИЧНОЇ
ЛІТЕРАТУРИ* **107**

Мацука В.

*ПЕРЕКЛАД ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЬ З ОНІМНИМ КОМПОНЕНТОМ ТА
ЇХНЯ ЛІНГВОКУЛЬТУРОЛОГІЧНА ВМОТИВОВАНІСТЬ* **109**

Николаєнко А.

ПЕРЕДАЧА МОДАЛЬНОСТІ ПРИ ПЕРЕКЛАДІ ХУДОЖНЬОГО ТЕКСТУ **112**

Хара А.

ПРОБЛЕМА ГРАМАТИЧНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ ПРИ ХУДОЖНЬОМУ ПЕРЕКЛАДІ **115**

СЕКЦІЯ 4

ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ ТА ПІДГОТОВКА ПЕРЕКЛАДАЧІВ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ. ВИКОРИСТАННЯ СУЧАСНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ПРАКТИЦІ ПЕРЕКЛАДУ

Висоцька Т.

ПРОЕКТНА МЕТОДИКА – ОДИН З АКТИВНИХ МЕТОДІВ ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ ПЕРЕКЛАДАЧА **119**

Дмитрієва Т.

РОЛЬ НЕВЕРБАЛЬНОЇ КОММУНІКАЦІЇ В МЕЖКУЛЬТУРНОМУ ОБЦЕННІ **121**

Короткова С.

ВЛИЯНИЕ ИНТЕРФЕРЕНЦИИ И РЕФЕРЕНЦИИ ПРИ ПЕРЕВОДЕ **124**

Воробйова М.

ІСПАНОМОВНІ СТЕРЕОТИПИ ТА ЕТНОНОМІНАЦІЇ В АМЕРИКАНСЬКОМУ ВАРІАНТІ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ ЯК ТРУДНОЩІ ПЕРЕКЛАДУ **126**

Кечеджі О.

ВПЛИВ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ НА ПОПОВНЕННЯ ЛЕКСИКОНУ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ **130**

Збірка матеріалів міжвузівського круглого столу

**«Актуальні проблеми міжкультурної комунікації,
перекладу та порівняльних студій»**

У збірці публікуються праці українською, російською, англійською, новогрецькою та італійською мовами.

Технічний редактор:

Рахуба К.П.

Комп'ютерна верстка:

Рахуба К.П.